

Digitale kindgesprekken

Charlotte Mol en Iris Extra

Colofon

Opdrachtgever

Onderzoek door het cluster Wetenschappelijk Onderzoek,
afdeling Strategie, Raad voor de rechtspraak.

Raad voor de rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Auteurs

Mr. dr. C.R. Mol
Mr. I. Extra

Leescommissie

Een eerdere versie van dit Research Memorandum is voorgelegd
en becommentarieerd door een leescommissie, bestaande uit
prof. Machteld Vonk, dr. Nadia Ismaili en mr. Ellen van Kalveen.

Uitgever

Xerox | OSAGE, Utrecht

Vormgeving

Corps, Den Haag

Opmaak binnenwerk

Xerox | OSAGE, Utrecht

Voorwoord

In deze publicatie presenteren mr. dr. Charlotte Mol en mr. Iris Extra de resultaten van hun onderzoek naar digitale kindgesprekken. Charlotte Mol (Universiteit Utrecht) was gedurende dit onderzoek deeltijds gedetacheerd bij het cluster Wetenschappelijk Onderzoek, afdeling Strategie, Raad voor de rechtspraak. Iris Extra was werkzaam bij hetzelfde cluster als junior onderzoeker. Het onderzoek werd begeleid door mr. dr. Lyana Francot, senior onderzoeker en coördinator van het cluster Wetenschappelijk Onderzoek.

Het onderzoek naar digitale kindgesprekken is een van de projecten in het [Onderzoek en Kennisdeling Programma Rechtspraak 2023-2028](#), onder thema 1, 'De rechter in de uitoefening van het ambt'. Het onderzoek verkent de mogelijke meerwaarde van digitale kindgesprekken voor het recht van minderjarigen om hun mening te uiten en voor de bestaande praktijk.

De leescommissie bestond uit prof. mr. Machteld Vonk (Radboud Universiteit), dr. Nadia Ismaili (Universiteit Utrecht) en mr. Ellen van Kalveen (Rechtbank Midden-Nederland).

Digitale kindgesprekken

Charlotte Mol en Iris Extra

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	8
Praktische aanbevelingen	10
1 Inleiding	11
1.1 Onderzoeksvragen	13
1.2 Onderzoeksmethode	14
1.2.1 Literatuuronderzoek	14
1.2.2 Inzichten uit het buitenland	15
1.2.3 Huidige werkwijze Nederlandse gerechten	16
1.2.4 Interviewonderzoek	17
1.2.5 Aanvullende inzichten uit het Luister! onderzoek	19
1.3 Leeswijzer	20
2 Inzichten uit literatuur	21
2.1 Digitale kindgesprekken in familie- en jeugdzaken	22
2.2 Digitale zittingen met minderjarigen in familie- en jeugdzaken	23
2.3 Voordelen van digitale gesprekken met minderjarigen	24
2.4 Nadelen van digitale gesprekken met minderjarigen	25
2.5 Aanbevelingen voor onlinegesprekken met minderjarigen	27
3 Jurisprudentieonderzoek	30
3.1 Cijfermatig overzicht van uitspraken waarin een digitaal kindgesprek heeft plaatsgevonden	30
3.2 Inhoudelijke bespreking jurisprudentie	32
3.2.1 Redenen voor het voeren van een digitaal kindgesprek	32
3.2.2 Praktische invulling van het digitale kindgesprek	34
3.2.3 Uitspraken waarin het de bedoeling was om het kindgesprek digitaal te voeren	35
3.2.4 Uitspraken waarin de mogelijkheid wordt genoemd om het kindgesprek in de toekomst digitaal te voeren	37
3.2.5 Visie over het wel of niet voeren van digitale kindgesprekken	39
3.3 Tussenconclusie	39

4	Ervaringen binnen de rechtspraak	41
4.1	Kenmerken van de geïnterviewden	41
4.2	Wanneer digitale kindgesprekken plaatsvinden	43
4.2.1	<i>Interne afspraken over digitale kindgesprekken</i>	44
4.2.2	<i>De aanleiding voor digitale kindgesprekken</i>	45
4.2.3	<i>Redenen voor een digitaal kindgesprek</i>	45
4.2.4	<i>Verskil in type zaken</i>	48
4.3	Praktische invulling digitale kindgesprekken	49
4.3.1	<i>Gebruik van digitale middelen</i>	49
4.3.2	<i>Locatie van rechters, raadsheren en gerechtsjuristen tijdens het gesprek</i>	51
4.3.3	<i>Aanwezigen bij het gesprek</i>	53
4.3.4	<i>Praktische problemen</i>	54
4.4	Voorafgaand aan het gesprek	56
4.4.1	<i>Informatievoorziening aan het kind</i>	56
4.4.2	<i>Vorbereiding van het kindgesprek</i>	57
4.5	Begin van het gesprek	58
4.5.1	<i>Kennismaken</i>	59
4.5.2	<i>Verbinding controleren</i>	60
4.5.3	<i>Aanwezigheid van derden controleren</i>	60
4.5.4	<i>Kennis van het gesprek</i>	61
4.6	Tijdens het gesprek	62
4.6.1	<i>Lichaamstaal en non-verbale communicatie</i>	62
4.6.2	<i>Vragen</i>	65
4.6.3	<i>Emoties</i>	66
4.6.4	<i>Vertrouwelijkheid en beïnvloeding</i>	70
4.7	Einde van het gesprek	75
4.8	Na afloop van het gesprek	77
4.8.1	<i>Op zitting</i>	77
4.8.2	<i>Terugkoppeling</i>	79
4.8.3	<i>Alsnog fysiek horen?</i>	81
4.9	Wenselijkheid van digitale kindgesprekken	82
4.9.1	<i>Vaker digitaal?</i>	82
4.9.2	<i>Optie van een digitaal kindgesprek in de uitnodigingsbrief?</i>	83
4.9.3	<i>Relevante factoren voor de wenselijkheid</i>	85
4.9.4	<i>Digitaal in vergelijking met andere participatiemogelijkheden</i>	89
4.9.5	<i>Digitale kindgesprekken in het licht van artikel 12 IVRK</i>	90
4.9.6	<i>Perspectief indien rechter kind zou zijn?</i>	92
4.9.7	<i>Adviezen voor het voeren van digitale kindgesprekken</i>	94
4.10	Tussenconclusie	97

5	Ervaringen van minderjarigen	101
5.1	Interviews met jongeren	101
5.1.1	<i>Achtergrondgegevens van de geïnterviewde jongeren</i>	101
5.1.2	<i>Ervaringen met het fysieke gesprek</i>	102
5.1.3	<i>Wenselijkheid van digitale kindgesprekken</i>	107
5.1.4	<i>Aanbevelingen voor de rechtspraak</i>	110
5.1.5	<i>Tussenconclusie</i>	112
5.2	Interview met minderjarige uit Luister! onderzoek	112
5.3	Vragenlijst-uitkomsten Luister! onderzoek	113
5.4	Observaties Luister! onderzoek	116
5.5	Tussenconclusie	117
6	Conclusies en aanbevelingen	119
	Slotopmerkingen	124
	Literatuurlijst	127
	Bijlagen	132
	1. Buitenlandse experts benaderd	132
	2. Topiclijst rechters en raadsheren	133
	3. Topiclijst gerechtsjuristen	138
	4. Codeerboek interviews rechtspraak	142
	5. Topiclijst jongeren	145
	6. Jeugdzorg- en jeugdhulpinstellingen benaderd voor interviews met jongeren	147
	7. Overzicht uitspraken jurisprudentie onderzoek	149

Samenvatting

Digitale kindgesprekken zijn een relatief nieuw fenomeen in de rechtspraak, meer specifiek in civiele familie- en jeugdzaken. Een digitaal kindgesprek is een gesprek tussen een minderjarige en de rechter of raadsheer op grond van artikel 809 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv), dat plaatsvindt via online videobellen in plaats van in persoon. In Nederland is hiermee voor het eerst ervaring opgedaan tijdens de COVID-19-pandemie. Sindsdien worden digitale kindgesprekken wisselend ingezet en is er verdeeldheid over de wenselijkheid van digitale kindgesprekken. Tegen deze achtergrond is op verzoek van de Expertgroep Jeugdrechters onderzocht wat de voor- en nadelen zijn van het voeren van digitale kindgesprekken binnen civiele familie- en jeugdzaken, en welke factoren daarbij een rol kunnen spelen.

In dit rapport worden de bevindingen van literatuuronderzoek, jurisprudentieonderzoek, interviewonderzoek met jongeren, rechters, raadsheren en gerechtsjuristen en aanvullende inzichten uit het Luister! Onderzoek (een reeds lopend interdisciplinaire onderzoek van de Universiteit Utrecht) beschreven. Op basis hiervan is een SWOT-analyse opgesteld waarin de *strengths*, *weaknesses*, *opportunities* en *threats* van digitale kindgesprekken zijn opgenomen.

Uit het onderzoek volgt dat digitale kindgesprekken een laagdrempelige en praktisch uitvoerbare aanvulling vormen op de bestaande praktijk en kunnen bijdragen aan het recht van minderjarigen om hun mening te uiten. Op veel vlakken wordt een digitaal kindgesprek als gelijk aan een fysiek kindgesprek ervaren. Het aanbieden van de mogelijkheid om digitaal de rechter te spreken kan dan ook de toegankelijkheid van de rechtspraak vergroten. Tegelijkertijd bestaan er aandachtspunten rondom de beperkingen van online communicatie, met name wat betreft non-verbale communicatie en het omgaan met emoties. Een vaak genoemde zorg, van zowel rechters en raadsheren als jongeren zelf, is de vertrouwelijkheid van het gesprek en de mogelijke beïnvloeding die uitgeoefend wordt op het kind door de aanwezigheid van een derde. Ook digitale ongelijkheid en technische belemmeringen kunnen digitale kindgesprekken in de weg zitten. Digitale kindgesprekken kennen nadelen en risico's, maar dat geldt evenzeer voor fysieke kindgesprekken en schriftelijke reacties. Opvallend is dat het onderzoek ook aanwijzingen geeft dat het merendeel van de jongeren voorkeur heeft voor het persoonlijke contact in een fysiek gesprek, in plaats van voor een digitaal kindgesprek.

Dit rapport sluit af met de conclusie dat digitale kindgesprekken door betrokkenen worden gezien als *second best*. Het biedt een goed alternatief voor de minderjarigen om hun mening te uiten wanneer een fysiek gesprek niet mogelijk of gewenst is. Hoewel het aan de rechtspraak zelf is om te bepalen of

en hoe digitale kindgesprekken ingezet worden in civiele familie- en jeugdzaken, stellen onderzoekers de optie voor om digitale kindgesprekken niet als standaard aankruismogelijkheid te bieden aan minderjarigen, maar als alternatief wanneer er voor de minderjarige redenen zijn om niet te kunnen of willen komen. Het onderzoek geeft geen aanleiding om onderscheid te maken op grond van zaaks- of kindfactoren in het aanbieden van digitale kindgesprekken. Wel kunnen deze factoren een rol spelen in het ontwikkelen van beleid over of het voeren van digitale kindgesprekken.

Praktische aanbevelingen

De volgende aanbevelingen zijn opgesteld op basis van de ervaringen en inzichten van geïnterviewden in dit onderzoek. Ze dienen als eerste handvatten voor wie een digitaal kindgesprek voert. De werking of effectiviteit van deze aanbevelingen is echter niet onderzocht.

- Informatievoorziening richting het kind:
 - Zorg voor duidelijke **informatievoorziening** richting het kind, afgestemd op het digitale kindgesprek.
 - Leg uit hoe ingebeld kan worden, of het kind dit vooraf kan testen, wat te doen indien er technische problemen zijn, hoe het gesprek verloopt en dat het gesprek vertrouwelijk dient te zijn.
 - Vermeld dat er mogelijk sprake kan zijn van uitloop, waardoor het digitale kindgesprek later begint. Geef aan of en hoe dit wordt gecommuniceerd.
- Technische voorbereiding:
 - **Controleer uw apparatuur:** zorg dat de camera en microfoon werkt en dat uw apparatuur genoeg batterij heeft of aangesloten is op de stroom.
 - Gebruik de chatfunctie van Teams (of overige software) voor directe communicatie met het kind bij technische problemen.
 - Houd mobiel (video)bellen paraat als alternatief.
- Omgeving en concentratie:
 - Bel in vanuit een **rustige ruimte** (kantoor, zittingszaal, kindgesprekruimte) waarin u in de juiste mindset komt voor het kindgesprek.
 - Schakel e-mail of overige meldingen uit en sluit andere vensters, zodat de **volle aandacht** bij het gesprek ligt.
- Begin van het gesprek:
 - Neem de tijd voor een **informele start**, bijvoorbeeld middels een kort praatje of de verbinding te checken, zoals ook bij een fysieke kennismaking op de gang.
 - Geef aanvullende **uitleg**, bijvoorbeeld over wie u bent, wie er bij u zit, waar u zit, wat het gesprek betekent, hoe het gaat verlopen, waar u naar kijkt, etc.
- Het gesprek zelf:
 - Voer het gesprek zoals u dat normaal zou doen: **vergeet het scherm** en richt u op het kind. Probeer niet te veel naar uzelf te kijken.
 - **Troosten kan ook online:** bespreek emoties, bied ruimte voor pauze om een zakdoek of glas water te halen, of vraag of er iemand bij het kind in de buurt is die steun kan bieden (tenzij het over deze persoon gaat).
 - Vertrouwelijkheid:
 - **Bespreek aan het begin van het gesprek** dat het vertrouwelijk is en wat dat betekent. U kunt bijvoorbeeld vragen waar het kind zich bevindt en of het alleen is of dat er anderen aanwezig zijn. Probeer deze vragen op een open en niet-wantrouwende manier te stellen.
 - Let op mogelijke **signalen in beeld of geluid**. Benoem wat u ziet of hoort en vraag of dit klopt.
 - Indien toch iemand aanwezig blijkt, benoem dit en vraag of die persoon de ruimte wil verlaten. Mocht dit niet mogelijk blijken, overweeg eventueel een aanvullend fysiek gesprek te plannen.
- Einde van het gesprek:
 - Neem de tijd om het gesprek **informeel** af te sluiten zoals bij een fysiek afscheid, voordat de verbinding wordt verbroken.

Inleiding

In civiele familie- en jeugdrecht zaken betreffende minderjarigen, worden minderjarigen vanaf 12 jaar opgeroepen om gehoord te worden tijdens een zogenaamd 'kindgesprek' op grond van artikel 809 Rv. Ook minderjarigen jonger dan 12 jaar oud, kunnen uitgenodigd worden voor een kindgesprek. In de loop van 2025 zijn steeds meer gerechten minderjarigen vanaf 8 jaar gaan uitnodigen voor kindgesprekken.¹ Het doel van het kindgesprek is om invulling te geven aan het internationale recht op kinderopparticipatie.² Op grond van artikel 12 Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) hebben kinderen het recht om hun mening te uiten en dient aan hun mening passend belang te worden gehecht. Dit geldt met name in gerechtelijke procedures, zoals in het familie- en jeugdrecht. Het recht op kinderopparticipatie wordt daarnaast ook geboden en versterkt door artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), op grond van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).³

Kinderopparticipatie kan op verschillende wijzen vormgegeven worden, waarbij er vanuit het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties een voorkeur is voor het direct horen van minderjarigen door de besluitvormer.⁴ Minderjarigen in Nederland worden uitgenodigd hun mening mondeling of schriftelijk kenbaar te maken aan de rechter of raadsheer.⁵ Als minderjarigen mondeling hun mening kenbaar maken, gebeurt dit in Nederland in de vorm van een kindgesprek. Kindgesprekken vinden normaal gesproken fysiek plaats in het gerechtshofgebouw. Minderjarigen kunnen er ook voor kiezen om schriftelijk te reageren op de uitnodigingsbrief, zij kunnen dan in een brief gericht aan de rechter of raadsheer hun mening kenbaar maken. In de afgelopen jaren is er steeds aandacht geweest voor de vormgeving van kinderopparticipatie in civiele familie- en jeugdzaken, zowel voor de grote lijnen, zoals de procespositie en vormen van participatie,⁶ als voor mogelijkheden om het kindgesprek zelf te verbeteren. Daarbij is er aandacht onder andere voor de leeftijdsgrens, het loskoppelen van het gesprek en de zitting, de uitnodiging en terugkoppeling, en andere kindvriendelijke randvoorwaarden.⁷

- 1 Gerechtshoven en rechtbanken hebben zelf besloten minderjarigen vanaf 8 jaar uit te nodigen voor kindgesprekken met ingang van 1 januari 2025 respectievelijk 1 juli 2025. Zie hierover Van der Leij 2025.
- 2 Bruning e.a. 2020, p. 3; De Rechtspraak, 'Professionele standaard kindgesprekken', 2016.
- 3 Mol 2022.
- 4 CRC 2009, para. 35.
- 5 Nauta 2024.
- 6 Bruning e.a. 2020; Feiner 2020; Mol, Bou-Sfia & Huijter 2020.
- 7 Van der Leij 2025; Adviescommissie van Doijeweert 2024; Reflectierapport 2023, p. 59-63; De Jong-de Kruijf 2024; Koopman 2024; Bruning e.a. 2020; Kuijpers & Postema 2020; Lieber 2018; Van Leeuwen 2017.

In dit onderzoek staan echter de digitale kindgesprekken centraal. Hiermee wordt bedoeld dat het gesprek tussen de rechter of raadsheer en de minderjarige plaatsvindt via online videobellen, bijvoorbeeld door gebruik van MS Teams. In eerste instantie is er in Nederland kort ervaring opgedaan met digitale kindgesprekken tijdens de COVID-19-pandemie, toen zittingen online of rechtspraakbreed telefonisch werden behandeld vanwege de lockdowns.⁸ Uit interviewonderzoek over deze periode is gebleken dat tijdens de coronaperiode kindgesprekken digitaal hebben plaatsgevonden 'op beperkte schaal' in civiele jeugdbeschermingszaken en 'op grotere schaal' in familiezaken.⁹ Ook na de COVID-19-pandemie worden digitale kindgesprekken gehouden. De meningen over het voeren van digitale kindgesprekken lijken echter op dit moment verdeeld. Dit blijkt uit het onderzoek naar de ervaringen tijdens de COVID-19-pandemie,¹⁰ maar ook uit een aantal uitspraken.¹¹ Het is niet bekend hoe digitale kindgesprekken die momenteel gehouden worden zijn vormgegeven in de Nederlandse rechtspraak noch of het wenselijk of noodzakelijk is om kindgesprekken (vaker) digitaal te voeren. Een vraag hierover vanuit de Expertgroep Jeugdrechters was aanleiding voor dit onderzoek: wat zijn de voor- en nadelen van het voeren van digitale kindgesprekken vanuit het perspectief van de rechtspraak en van jongeren?

Vanuit het kinderrechtenkader is er weinig houvast voor de beantwoording van deze vraag. In *General Comment no. 25* over kinderrechten in de digitale context benadrukt het VN-Kinderrechtencomité dat het gebruik van digitale technologieën kinderen kan helpen bij het realiseren van hun recht op kinderopparticipatie.¹² Tegelijkertijd wordt erkend dat digitalisering van gerechtelijke procedures kan leiden tot een gebrek aan persoonlijk contact met kinderen en dat dit negatieve gevolgen kan hebben voor rehabilitatie en herstelgerichte maatregelen waarin het opbouwen van een relatie met het kind van belang is.¹³ Het is echter onduidelijk of deze negatieve gevolgen enkel opgemerkt worden in het kader van strafrechtelijke procedures – waar rehabilitatie en herstelgerichte maatregelen van belang zijn –

8 Ter Voert e.a. 2022.

9 Bauw, Janssen & Simon Thomas 2022, p. 150.

10 Bauw, Janssen & Simon Thomas 2022, p. 163; Glas, Geertsema & Bruning 2022/21.

11 Hof Den Haag 19 oktober 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:2020; Hof Arnhem-Leeuwarden 3 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:8288.

12 CRC 2021, para. 16.

13 CRC 2021, para. 120.

of ook breder.¹⁴ Aanvullende richtlijnen op het gebied van kinderopparticipatie, zoals de richtlijnen van de Raad van Europa (*Guidelines on Child-friendly Justice*) en van de International Association of Youth and Family Judges and Magistrates (*Guidelines on Children in Contact with the Justice System*)¹⁵ gaan niet in op digitale kindgesprekken. Ook internationaal is er maar beperkt onderzoek gedaan naar digitale gesprekken of zittingen met minderjarigen in het familie- en civiele jeugdrecht.¹⁶

1.1 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag in dit onderzoek is:

Wat zijn voor- en nadelen van het voeren van digitale kindgesprekken en welke factoren spelen daarbij een rol?

Het onderzoek heeft als doel meer zicht te krijgen op de voor- en nadelen van digitale kindgesprekken, waarbij specifiek aandacht is voor mogelijke factoren die een rol kunnen spelen bij de afweging om wel of niet digitale kindgesprekken te voeren. De hypothese van onderzoekers is dat als mogelijke factoren zouden kunnen gelden zaaksfactoren (type zaak), kindfactoren (leeftijd, taalbeheersing, bijzondere kwetsbaarheden, afstand tot het gerecht, toegang tot digitale middelen) alsook andere randvoorwaarden die een rol kunnen spelen (o.a. privacy, ondersteuning, mogelijke beïnvloeding en veiligheidsrisico's).

Ter beantwoording van de hoofdvraag zijn de volgende deelvragen gesteld:

- 1. Wat zijn de huidige ervaringen met het voeren van digitale kindgesprekken in civiele familie- en jeugdzaken?**
- 2. Vinden digitale kindgesprekken plaats in andere (Europese) landen in civiele familie- en jeugdzaken en zo ja, onder welke omstandigheden?**
- 3. Wat zijn voor- en nadelen van digitale kindgesprekken blijkens Nederlandse en buitenlandse ervaringen, en welke factoren zijn daarop van invloed?**

14 Er wordt namelijk specifiek verwezen naar '*rehabilitative and restorative justice measures*' en vervolgens naar zaken waarin kinderen van hun vrijheid zijn beroofd. Zie in dat kader ook Schmidt 2021.

15 Bruning & Mol 2021.

16 Het onderzoek gaat vooral over de COVID-19-periode, zie bijv. Porter e.a. 2021. Op het gebied van jeugdstrafrecht: Lynch & Kilkelly 2021.

Gezien de beperkte inzichten vanuit het internationale kinderrechtenkader voor digitale kindgesprekken, is besloten om dit eerste onderzoek naar digitale kindgesprekken te richten op het verkrijgen van empirische inzichten alsook inzichten uit de bestaande literatuur. Er vindt dan ook geen toetsing plaats aan de hand van een internationaal kinderrechtenkader. Het vaststellen van voor- en nadelen wordt gedaan aan de hand van de aangedragen ervaringen van de participanten.

Ter afronding van het onderzoek volgen er aanbevelingen in de vorm van een SWOT-analyse.¹⁷ De resultaten van de drie deelvragen worden samengebracht om de sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen van digitale kindgesprekken te identificeren. Daarbij wordt ook gekeken of, en zo ja hoe, mogelijke bedreigingen opgevangen kunnen worden.

1.2 Onderzoeksmethode

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen is gebruikgemaakt van literatuur- en interviewonderzoek, uitgevoerd in opdracht van de Raad voor de rechtspraak. Het onderzoek is geen evaluatieonderzoek of onderzoek ten behoeve van een pilot. Daarnaast sluit dit onderzoek aan bij het reeds lopende interdisciplinaire onderzoek 'Luister!' van de Universiteit Utrecht (zie ook par. 1.2.5). Waar het Luister! onderzoek zich richt op kinderopparticipatie thuis, in mediation en in de rechtbank rondom en na de scheiding van ouders, zal dit onderzoek zich meer specifiek richten op digitale kinderopparticipatie in het familie- en jeugdrechtspraak breed, inclusief de rechtbanken en gerechtshoven. De aansluiting bij het Luister! onderzoek biedt de mogelijkheid om inzichten uit dat onderzoek mee te nemen.

1.2.1 Literatuuronderzoek

Door middel van literatuuronderzoek is onderzocht welke mogelijke voor- en nadelen digitale kindgesprekken met zich meebrengen. Er is gezocht naar (internationale) literatuur over digitale kindgesprekken, zowel in het gebied van het familie- en jeugdrecht alsook in andere rechtsgebieden.¹⁸ Een blik op ervaringen in andere rechtsgebieden, zoals het strafrecht of vreemdelingenrecht, kan mogelijk inzichten opleveren over de ervaringen van minderjarigen bij digitale kindgesprekken alsook inspiratie bieden voor relevante factoren. Gezien de beperkte literatuur over digitale kindgesprekken, is er ook verkennend gezocht naar sociaalwetenschappelijke

¹⁷ Een SWOT-analyse is het uiteenzetten van de *strengths*, *weaknesses*, *opportunities* en *threats*.

¹⁸ Hiervoor is gebruikgemaakt van verschillende juridische zoekmachines, waarbij brede zoektermen zijn gehanteerd, aangevuld middels de snowball-methode.

literatuur over de ervaring van minderjarigen met digitale gesprekken (ook buiten de juridische context) en de mogelijke voor- en nadelen daarvan.¹⁹

1.2.2 Inzichten uit het buitenland

Naast bestudering van de internationale literatuur is ook gericht uitvraag gedaan naar ervaringen met digitale kindgesprekken in andere landen. Op basis van eerder rechtsvergelijkend onderzoek²⁰ en via een uitvraag bij buitenlandse experts,²¹ is een quickscan gemaakt om landen te identificeren waar (meer) ervaring is opgedaan met digitale kindgesprekken. Op basis van deze quickscan blijken er geen landen te zijn waar aanvullende wetgeving, richtlijnen of onderzoek beschikbaar is over het voeren van digitale kindgesprekken. Dit ligt deels besloten in het feit dat het in sommige landen niet gebruikelijk is dat de rechter rechtstreeks met het kind spreekt. Indirecte vormen van participatie, bijvoorbeeld middels vertegenwoordiging of een rapport door een daarvoor aangestelde instelling, worden daar ingezet in familie- en jeugdzaken.²²

De navraag bij experts leverde nog andere redenen voor een gebrek aan wetgeving, richtlijnen of onderzoek naar digitale kindgesprekken. Zo zijn digitale kindgesprekken in een aantal landen enkel tijdelijk tijdens de COVID-19-pandemie ingezet en zijn er geen aanwijzingen van voortzetting hiervan, uitzonderingen daargelaten (België, Canada en Malta). Volgens sommige experts worden kindgesprekken weleens bij uitzondering digitaal gevoerd in hun land, echter is hier geen wetgeving op gericht of onderzoek naar gedaan (Griekenland, Hongarije, Tsjechië). In een aantal landen zijn digitale kindgesprekken helemaal niet aan de orde (Bulgarije, Duitsland, Finland en Estland). Voor Duitsland geldt dat de wet spreekt van een '*persönlichen Anhörung*' (persoonlijk gesprek),²³ wat geïnterpreteerd wordt als de verplichting om persoonlijk contact te hebben. Schriftelijk, telefonisch of video-contact wordt hier niet onder geschaard. Enkel indien er een zeer gewichtige reden is om niet af te zien van een kindgesprek en het enkel online kan, bijvoorbeeld als het kind in het buitenland woont, kunnen digitale kindgesprekken plaatsvinden.²⁴ Een uitzondering is Kroatië,

19 Hiervoor is gebruikgemaakt van brede zoektermen in Scopus en WorldCat, aangevuld met de snowball-methode.

20 Schrama e.a. 2021.

21 Zie Bijlage 1 voor een lijst van experts met wie contact is opgenomen. De mailberichten zijn op te vragen via de auteurs.

22 Zie ook Mol 2021.

23 § 159 FamFG (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit).

24 Sternal, in: Beck-Online FamFG. 2023, FamFG § 159 Rn. 8.

waar wetgeving wel expliciet de mogelijkheid biedt voor een digitaal kindgesprek vanuit huis, pleeghuis of instelling.²⁵ Echter, volgens experts wordt hier in de praktijk geen gebruik van gemaakt.

Gezien het gebrek aan verdere inzichten naar de voor- en nadelen van digitale kindgesprekken vanuit het buitenland is besloten deze deelvraag niet verder uit te werken.

1.2.3 Huidige werkwijze Nederlandse gerechten

Om een beeld te krijgen van de huidige omvang van digitale kindgesprekken in familie- en jeugdrechtszaken alsook om een eerste beeld te krijgen van de werkwijze, zijn twee bronnen van informatie aangeboord: 1) een jurisprudentieonderzoek en 2) een uitvraag via het Landelijk Overleg Vakinhoud Familie- en jeugdrecht (LOVF) en het Landelijk Overleg Vakinhoud Familie- en jeugdrecht van de hoven (LOVF-H). Gezien het feit dat het plaatsvinden van (digitale) kindgesprekken niet (betrouwbaar) geregistreerd wordt in het processysteem van de gerechten, is het niet mogelijk om middels *queries* nadere cijfers te verzamelen over het aantal digitale kindgesprekken dat plaatsvindt op landelijk niveau.

Jurisprudentieonderzoek

Voor het jurisprudentieonderzoek is de Porta luris databank gebruikt. In deze databank staat jurisprudentie vanuit twee bronnen, namelijk Rechtspraak.nl en het E-archief. In oktober 2024 is voor het eerst gezocht in Portia luris.²⁶ Begin mei 2025 is een laatste keer binnen Porta luris in beide bronnen gezocht.

Voor de zoekopdracht zijn steeds dezelfde zoektermen gebruikt, bestaande uit veertien zoekcombinaties samen met de rechtsgebiedenfilter 'Personen- en familierecht'.²⁷ Dit leverde in totaal 851 unieke uitspraken op, waarvan 89 relevant voor dit onderzoek. De overige 762 uitspraken bleken niet relevant voor dit onderzoek:

25 Art. 5 Bylaw on the Methods of Communication with the Child (2015), zie Rešetar & Lucić 2021, p. 150.

26 Er is geen filter gebruikt met betrekking tot de vanaf datum.

27 Deze zijn: (1) "kindgesprek" en "digitaal"; (2) "kindgesprek" en "online"; (3) "kindgesprek" en "beeldbellen"; (4) "kindgesprek" en "video"; (5) "kindgesprek" en "Teams"; (6) "kindgesprek" en "Skype"; (7) "kindgesprek" en "videobellen"; (8) "mening kenbaar" en "digitaal" en "minderjarig*"; (9) "mening kenbaar" en "online" en "minderjarig*"; (10) "mening kenbaar" en "beeldbellen" en "minderjarig*"; (11) "mening kenbaar" en "video" en "minderjarig*"; (12) "mening kenbaar" en "Teams" en "minderjarig*"; (13) "mening kenbaar" en "Skype" en "minderjarig*"; (14) "mening kenbaar" en "videobellen" en "minderjarig*".

de zoektermen kwamen bijvoorbeeld voor omdat het ging om een contactregeling tussen ouder en kind via beeldbellen of het maken van afspraken daarover.

Alle uitspraken waarin digitale kindgesprekken plaats hadden gevonden zijn opgenomen in een Excelbestand waarin verschillende attributen zijn bijgehouden.²⁸ Aan de hand van deze attributen is een cijfermatig overzicht gemaakt en is gekeken naar de redenen voor het voeren van en de praktische invulling van digitale kindgesprekken, alsook naar de visie van gerechten erover. Daarnaast zijn uitspraken waarin digitale kindgesprekken (nog) niet hebben plaatsgevonden, maar waar het wel wordt benoemd onderzocht, om een aanvullend beeld te krijgen van de praktijk.

Uitvraag LOVF(-H)

Ten tweede is via het LOVF en LOVF-H bij alle rechtbanken en gerechtshoven gevraagd of er (regelmatig) sprake is van digitale kindgesprekken en zo ja, in welk soort zaken. Deze kennis bood ook een kader voor het interviewonderzoek.

1.2.4 Interviewonderzoek

Kwalitatieve inzichten naar de huidige ervaringen met digitale kindgesprekken zijn verworven door middel van semigestructureerde interviews met 1) raadsheren, rechters en gerechtsjuristen werkzaam in het familie- en jeugdrecht en 2) jongeren van 14 tot 21 jaar oud.

Raadsheren, rechters en gerechtsjuristen

Door interviews met raadsheren, rechters en gerechtsjuristen is inzicht gekregen in de huidige werkwijze en ervaringen met digitale kindgesprekken en in de ervaren voor- en nadelen van digitale kindgesprekken. De semigestructureerde interviews werden afgenomen aan de hand van een topiclijst.²⁹

Participanten zijn geworven door het verspreiden van een oproep in de eerste plaats via het LOVF en het LOVF-H. Aanvullend zijn een aantal rechters en raadsheren rechtstreeks benaderd op basis van de uitkomsten van het jurisprudentieonderzoek alsook via het netwerk van de onderzoekers. Beoogd werd 20 interviews te houden, uiteindelijk zijn er 23 participanten geïnterviewd. Hoewel er al eerder theoretische

28 Deze zijn: ECLI; Jaar Uitspraak; Gerecht; Locatie; Rechter1; Rechter2; Rechter3; Familie of Jeugd zaak; Type zaak specifiek; Reden online gegeven?; Digitaal middel; Aanwezigheid derden; Besproken met partijen?

29 Hier werd onderscheid gemaakt tussen rechters/raadsheren (Bijlage 2) en gerechtsjuristen (Bijlage 3).

saturatie plaatsvond, zijn hierdoor alle rechtbanken en gerechtshoven in Nederland vertegenwoordigd in het onderzoek.³⁰

De interviews vonden fysiek op de gerechten of online via Teams plaats. Interviews werden afgenomen in aanwezigheid van beide onderzoekers, met uitzondering van één interview. Gemiddeld duurden de interviews 50 minuten (tussen de 38 en 66 minuten). et toestemming van de participanten zijn audio-opnames gemaakt. Deze opnames zijn getranscribeerd, gepseudonimiseerd en vervolgens vernietigd. In QualCoder³¹ zijn de transcripten gecodeerd en geanalyseerd middels kwalitatieve inhoudsanalyse.³² Codes zijn deductief ontwikkeld op basis van de thema's uit de topiclijst en aangevuld met enkele inductieve codes op basis van de interviews.³³ Beide onderzoekers hebben tijdens twee pilots beiden twee keer drie transcripten gecodeerd. Na elke pilotfase zijn de verschillen besproken en is het codeerboek verder aangescherpt. Vervolgens heeft één onderzoeker alle interviews gecodeerd.

Jongeren

Door de mening van jongeren tussen de 14 en 21 jaar met ervaring met een (uitnodiging voor een) kindgesprek in familie- en jeugdrechtszaken mee te nemen, is ook de mening van (destijds) minderjarigen vertegenwoordigd in het onderzoek. In interviews en een focusgroep is met de jongeren gesproken over hun ervaring met fysieke kindgesprekken en de wenselijkheid van digitale kindgesprekken. De interviews en de focusgroep waren eveneens semigestructureerd aan de hand van een topiclijst.³⁴

De jongeren zijn benaderd voor de interviews door middel van een oproep. Deze oproep is breed verspreid onder 18+'ers die zich hebben aangemeld voor het Luister! onderzoek, onder 16-25 jarigen op social media (LinkedIn en Instagram) en door het benaderen van verschillende jeugdhulp- en jeugdzorginstellingen.³⁵ Er is getracht jongeren te benaderen die zelf ervaring hadden met digitale kindgesprekken, maar dit is helaas niet gelukt. Er is daarom ook ingezet op het spreken van jongeren die ervaring hadden met fysieke kindgesprekken in civiele

30 Opmerking verdient dat enkel het team familie van de rechtbank Rotterdam niet vertegenwoordigd is in het onderzoek.

31 QualCoder is gratis opensourcesoftware voor kwalitatieve analyse; C. Curtain & K. Dröge, *QualCoder*, 2025 (software), te vinden op github.com.

32 Schreier 2012.

33 Zie voor het codeerboek Bijlage 4.

34 Zie Bijlage 5.

35 Zie Bijlage 6.

familie- en jeugdzaken, om met hen de mogelijkheid van een digitaal gesprek te bespreken. Uiteindelijk hebben drie jongeren zich aangemeld voor een interview en is in samenspraak met de jongerencoach van een gesloten instelling afgesproken om een focusgroep te organiseren met de jongerenraad. Hier hebben vier jongeren aan deelgenomen. Tijdens de focusgroep was een jongerencoach vanuit de gesloten instelling aanwezig. In dit onderzoek werd gestreefd om 15 jongeren te interviewen, uiteindelijk zijn er maar 7 interviews afgenomen. Er werd dan ook geen theoretische saturatie bereikt. Hoewel de verzamelde data waardevolle inzichten oplevert, blijft het mogelijk dat aanvullende interviews tot nieuwe inzichten zouden hebben geleid.

De interviews en focusgroep vonden zowel online als fysiek plaats. Dit was afhankelijk van de voorkeur van de betrokken jongeren. De drie een-op-een-interviews vonden plaats via MS Teams. De interviews duurden gemiddeld 22 minuten (tussen de 14 en 28 minuten). De focusgroep was fysiek op de locatie van de gesloten instelling in het bijzijn van de jongerencoach en twee interviewers. De focusgroep duurde ongeveer 45 minuten. Jongeren ontvingen een VVV-cadeaubon ter waarde van 10 euro als dank voor het participeren. Van de interviews en de focusgroep zijn met vooraf gekregen toestemming van alle betrokkenen audio-opnames gemaakt. De opnames zijn getranscribeerd, geanonimiseerd en vervolgens vernietigd. De transcripten zijn thematisch geanalyseerd.

1.2.5 Aanvullende inzichten uit het Luister! onderzoek

In het Luister! onderzoek van de Universiteit Utrecht wordt zowel kwalitatieve als kwantitatieve data verzameld.³⁶ In dit onderzoeksrapport is met toestemming gebruikgemaakt van enkele inzichten uit 1) de kwantitatieve vragenlijst en 2) uit de interviews met minderjarigen en observaties van kindgesprekken.

Luister! vragenlijst

In het Luister! onderzoek wordt een longitudinaal vragenlijstonderzoek gedaan onder jongeren tussen de 8 en 18 jaar oud waarvan de ouders gescheiden of uit elkaar zijn. In de vragenlijst worden jongeren gevraagd naar hun ervaringen met participatie tijdens en na de scheiding van hun ouders in drie verschillende contexten.

36 Het Luister! onderzoek loopt van 2023 t/m 2026 en is gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (dossiernummer 406.21.GO.038). Het onderzoek wordt gedaan door onderzoekers van de faculteit Sociale Wetenschappen o.l.v. dr. I. van der Valk (dr. Z. Rejaän en dr. R. van Dijk) en de faculteit Rechtsgeleerdheid (dr. C.R. Mol). Voor het uitvoeren van dit onderzoek is toestemming verkregen van de Facultaire Ethische Commissie van de faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht (22-0638; 23-0013). Zie voor meer informatie over het onderzoek: www.uu.nl/onderzoek/luister.

Alle jongeren vullen vragen in over participatie thuis en, indien van toepassing, over participatie in mediation of in de rechtbank (het kindgesprek). In het kader van het kindgesprek zijn er twee vragen gesteld over digitale kindgesprekken. Ten tijde van het schrijven van dit rapport liep de eerste meetronde nog, er is gekozen om op basis van de data verkregen tot en met 4 juli 2025 de eerste uitkomsten met betrekking tot digitale kindgesprekken te beschrijven. Op het moment van schrijven hebben 452 jongeren de vragenlijst ingevuld. Op basis van deze meetronde kunnen enkele inzichten worden gedeeld.

Luister! interviews en observaties

In het Luister! onderzoek worden ook kwalitatieve data verzameld. Relevant hier is het interviewonderzoek met minderjarigen en observaties van kindgesprekken. Het interviewonderzoek met minderjarigen liep ten tijde van het schrijven van dit rapport. Eén jongere met wie gesproken is bleek ervaring te hebben met een digitaal kindgesprek. De inzichten die hieruit relevant zijn voor dit onderzoek zijn daarom meegenomen als aanvulling op de interviews in dit onderzoek. Tijdens het observatieonderzoek heeft ook één observatie plaatsgevonden tijdens een digitaal kindgesprek, hier wordt kort op gereflecteerd.

1.3 Leeswijzer

Het rapport begint met inzichten uit de (internationale) literatuur (hoofdstuk 2). Vervolgens wordt ingegaan op de Nederlandse context, te beginnen met de inzichten uit het jurisprudentieonderzoek (hoofdstuk 3). Daarna volgen de ervaringen vanuit de rechtspraak zelf, zowel op basis van de uitvraag van het LOVF(-H) als de interviews onder rechters, raadsheren en gerechtsjuristen (hoofdstuk 4). De ervaringen van minderjarigen, op basis van de interviews, vragenlijsten en observaties komen daarna aan bod (hoofdstuk 5). Het rapport sluit af met conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 6.

Inzichten uit literatuur

In de literatuur is weinig geschreven over digitale kindgesprekken binnen familie- en jeugdzaken. Dit kan verklaard worden door het feit dat digitale kindgesprekken binnen juridische procedures een relatief nieuw fenomeen is. Ook kan meespelen dat kindgesprekken niet in alle landen plaatsvinden bij de rechtbank, maar dat in plaats daarvan participatie op indirecte wijze vorm wordt gegeven. De uitzondering is het onderzoek van Ter Voert e.a. uit 2022 en 2024 naar de ervaringen met digitale procesvoering tijdens de COVID-19-pandemie en nadien in Nederland, o.a. in civiele jeugdbeschermingszaken.³⁷ Ook zijn er een aantal buitenlandse onderzoeken die zien op digitale zittingen met minderjarigen in civiele jeugdbeschermingszaken. Hierbij gaat het niet om een-op-eengesprekken met rechters, zoals de kindgesprekken in Nederland, maar om zittingen waarbij de minderjarige een procespartij is.

Vanwege de beperkte literatuur is daarom ook breder gezocht naar literatuur die raakvlakken heeft met digitale kindgesprekken, zoals digitale raadsonderzoeken,³⁸ digitale getuigenverklaringen of zittingen met minderjarigen in het strafrecht,³⁹ digitale hulpverlening aan jongeren,⁴⁰ en vergelijkend onderzoek naar fysieke versus online onderzoeksinterviews met kinderen.⁴¹ Deze literatuur is meegenomen in de bespreking van voor- en nadelen van digitale gesprekken, evenals best practices. Dit is, waar passend, aangevuld met enige inzichten uit literatuur over digitale zittingen of onderzoeksinterviews met volwassenen.⁴² Belangrijk is echter dat kindgesprekken een ander doel hebben dan raadsonderzoeken of getuigenverklaringen, waar waarheidsvinding en betrouwbare informatie van belang zijn. Ook hulpverlening heeft een ander doel en een andere opzet, er wordt ingezet op het ontstaan van een hulpverleningsrelatie waardoor er ook vaak meer dan één gesprek gevoerd wordt. Onderzoeksinterviews sluiten in dat opzicht het meeste aan bij kindgesprekken. Het zijn vaak eenmalige gesprekken met een voor het kind onbekend persoon waarbij het doel is dat het kind zijn ervaringen kan delen. Het verschil zit hier met name in het ontbreken van gevolgen voor de participant, terwijl een kindgesprek wel gevolgen heeft of kan hebben voor het leven van het kind.

37 Ter Voert e.a. 2022, Ter Voert e.a. 2024.

38 Driscoll e.a. 2021.

39 Goodman e.a. 1998; Landstörn & Granhag 2009; Hamilton e.a. 2017; Dickinson, Lytle & Poole 2021; Lynch & Kilkelly 2023; Johnstone, Martin & Blades 2024.

40 Van Rooij e.a. 2023.

41 Dodds & Hess 2021; Woodrow e.a. 2022.

42 Met name het literatuuroverzicht van Ter Voert e.a. 2024, maar ook Deakin & Wakefield 2014; Lobe, Morgan & Hoffman 2022.

In dit hoofdstuk wordt eerst stilgestaan bij het onderzoek naar digitale kindgesprekken en digitale zittingen met minderjarigen in familie- en jeugdzaken. Vervolgens worden aan de hand van de gevonden literatuur voor- en nadelen van onlinegesprekken met minderjarigen besproken alsook good practices of tips. Vanwege de beperkte omvang van de literatuur op dit gebied zijn de conclusies in dit hoofdstuk enkel eerste inzichten.

2.1 Digitale kindgesprekken in familie- en jeugdzaken

Er is zeer beperkt onderzoek gedaan naar digitale kindgesprekken in familie- en jeugdzaken. Enkel het onderzoek van Ter Voert e.a. uit 2022 en het vervolg uit 2024,⁴³ naar de gevolgen van de COVID-19-pandemie en digitale zittingen in verschillende rechtsgebieden, gaat specifiek in op digitale kindgesprekken. In het onderzoek uit 2022 is gekeken naar de ervaringen binnen het civiele jeugdbeschermingsrecht, in welk kader digitale kindgesprekken plaatsvonden. Hierover zijn professionals, waaronder vijf rechters geïnterviewd. De rechters verschilden van mening over digitale (of telefonische) kindgesprekken. De voorstanders waardeerden de laagdrempeligheid: het zou beter aansluiten bij de belevingswereld van de kinderen en het bespaart een reis naar de rechtbank. Voor sommigen was deze mogelijkheid de reden om de rechter toch te spreken. Meer kritische rechters vonden het lastig een goed beeld te krijgen van het kind en dat het kind mogelijk niet goed begreep waar het gesprek op zag.⁴⁴ Een ander punt van zorg was de vertrouwelijkheid van het gesprek, namelijk of de minderjarige alleen zou zitten.⁴⁵ Rechters gaven aan dit zoveel mogelijk bespreekbaar te maken, maar dat het lastig was vast te stellen of er een eerlijk antwoord op kwam.⁴⁶ Er was ook gepoogd vragenlijstonderzoek te doen onder de jongeren die ervaring hadden opgedaan in de jeugdzaken, echter door een beperkte respons zijn er geen uitkomsten opgenomen.⁴⁷

In het vervolgonderzoek uit 2024 zijn met betrekking tot de civiele jeugdbeschermingszaken twee rechters geïnterviewd alsook een focusgroep gehouden met het LOVF/LOVF-H. Ook is er een survey gehouden, waaraan 64 rechters uit het familie- en jeugdrecht hebben deelgenomen. Uit dit onderzoek blijkt dat meer dan de helft van de ondervraagde rechters soms of regelmatig ervaring heeft met digitale

43 Ter Voert e.a. 2022, Ter Voert e.a. 2024.

44 Ter Voert e.a. 2022, p. 157.

45 Ter Voert e.a. 2022, p. 158 en 160.

46 Ter Voert e.a. 2022, p. 160.

47 Ter Voert e.a. 2022, p. 151.

kindgesprekken.⁴⁸ De daadwerkelijke ervaringen met digitale kindgesprekken worden maar heel beperkt benoemd. Volgens het onderzoek waren er zorgen voor potentiële nadelen en risico's onder de rechters, maar zijn er in beginsel geen slechte ervaringen vermeld.⁴⁹ De genoemde risico's zagen op de vertrouwelijkheid van het gesprek: 'meeluisteren, buiten beeld beïnvloeden, opnames maken'.⁵⁰

De huidige literatuur laat met name de noodzaak voor dit onderzoek zien om meer inzichten te verkrijgen in de huidige werkwijze en ervaringen met digitale kindgesprekken.

2.2 Digitale zittingen met minderjarigen in familie- en jeugdzaken

In het buitenland zijn ook enkele studies verschenen over de ervaringen met digitale zittingen in het jeugdrecht waarbij minderjarigen aanwezig zijn tijdens het proces. Dit is niet direct vergelijkbaar met een digitaal kindgesprek, gezien het verschil in het doel en de vorm van het digitaal zitten alsook de rol van de minderjarige tijdens de zitting versus tijdens een kindgesprek. Dat neemt niet weg dat het belangrijke bevindingen zijn om mee te nemen, met name ook waar het gaat om civiele jeugdzaken waarin minderjarigen als procespartij deelnemen.

Twee studies op dit terrein zien op de ervaringen met digitale zittingen ten tijde van de COVID-19-pandemie in de Verenigde Staten⁵¹ en Schotland.⁵²

In het onderzoek van Summers en Gatowski in de Verenigde Staten zijn professionals gevraagd naar hun ervaringen en is er vergelijkend observatie-onderzoek gedaan (voor en tijdens de COVID-19-pandemie).⁵³ Wat betreft de betrokkenheid van jongeren bij de digitale zittingen, waarmee bedoeld werd het participeren van de jongeren, gaf bijna de helft van de professionals aan dat er geen verschil was tussen digitale en fysieke zittingen.⁵⁴ Ook in de observatiestudie waren er geen statistisch significante verschillen gemeten in hoe de jongeren betrokken waren.⁵⁵ In vragenlijsten zijn professionals

48 Ter Voert e.a. 2024, p. 38.

49 Ter Voert e.a. 2024, p. 42.

50 Ter Voert e.a. 2024, p. 42.

51 Summers & Gatowski 2024.

52 Porter e.a. 2021.

53 Summers & Gatowski 2024. 33 staten deden mee aan de vragenlijst voor professionals, 4 staten deden mee aan observatieonderzoek voor- en tijdens COVID-19, p. 443-444. Zie ook een eerder rapport over de vragenlijst studie: Summers & Gatowski 2021.

54 Summers & Gatowski 2024, p. 445.

55 Summers & Gatowski 2024, p. 445.

gevraagd naar hun successen in het betrekken van jongeren online. Een deel van de participanten gaf aan dat dit niet gelukt is, aan degenen die jongeren wel hadden weten te betrekken is gevraagd hoe ze dat hadden gedaan.⁵⁶ De aanbevelingen die daaruit volgen worden besproken in paragraaf 2.5. Twee voordelen die werden genoemd zijn dat jongeren met vervoersproblemen sneller konden deelnemen als het online was en dat de sfeer van de zitting meer ontspannen en minder formeel was waardoor jongeren meer op hun gemak waren.⁵⁷

Porter e.a. hebben in Schotland onderzoek gedaan naar de impact van COVID-19-maatregelen op de zogenaamde *children's hearings*.⁵⁸ Dit zijn jeugdbeschermingszittingen die gevoerd worden door drie speciaal opgeleide vrijwillige lekenrechters (*panel members*).⁵⁹ In het onderzoek zijn vragenlijsten afgenomen bij jongeren (12+), ouders, verzorgers, *panel members*, maatschappelijk werkers, advocaten en andere professionals. De respons bij jongeren was laag, vijf jongeren hadden de vragenlijst ingevuld, waarvan maar twee ervaring hadden met digitale zittingen.⁶⁰ Deze twee jongeren waren niet positief over hun ervaring en noemden het verwarrend en lastig.⁶¹ Ook professionals benoemden verschillende nadelen, deze komen aan bod in paragraaf 2.4.

2.3 Voordelen van digitale gesprekken met minderjarigen

Het voeren van digitale gesprekken met minderjarigen, in het juridische domein, hulpverlening of onderzoek, biedt een aantal voordelen, zo blijkt uit de literatuur over de verschillende situaties.

Een eerste voordeel dat genoemd wordt is dat een onlinegesprek laagdrempeliger is. In een onderzoek naar online hulpverlening waardeerden de jongeren de verminderde reistijd en flexibiliteit in het inplannen van het gesprek.⁶²

Ook bij volwassenen is dit een veel genoemd voordeel, met name wanneer er een grote afstand is tot de locatie van het gesprek.⁶³

56 Summers & Gatowski 2021, p. 9.

57 Summers & Gatowski 2021, p. 11.

58 Porter e.a. 2021.

59 Porter e.a. 2021, p. 427.

60 Porter e.a. 2021, p. 432.

61 Porter e.a. 2021, p. 434.

62 Van Rooij e.a. 2023, p. 8.

63 Ter Voert e.a. 2024, p. 9-10; Lobe, Morgan & Hoffman 2022, p. 3-4.

Gesprekken die digitaal plaatsvinden in plaats van fysiek, vinden vaak plaats in een vertrouwde omgeving van het kind, bijvoorbeeld in hun eigen huis of een andere plek die ze zelf uitkiezen. Dit maakt het voor sommige jongeren ook makkelijker om zich open op te stellen en zich te uiten over gevoelige onderwerpen.⁶⁴

In verschillende studies naar digitale versus fysieke getuigenissen van minderjarigen in strafprocessen komen twee aanvullende voordelen naar voren, die mogelijk ook van belang zijn bij kindgesprekken. Ten eerste kan het minder spannend zijn om digitaal in plaats van fysiek te getuigen.⁶⁵ Ten tweede blijkt uit een aantal studies dat de betrouwbaarheid van digitale getuigenissen gelijk lijkt te zijn aan fysieke getuigenissen.⁶⁶

2.4 Nadelen van digitale gesprekken met minderjarigen

Hoewel digitale gesprekken voordelen bieden, zijn er ook belangrijke aandachtspunten en risico's die genoemd worden in de literatuur. Deze nadelen hebben betrekking op vertrouwelijkheid, contact maken, non-verbale communicatie, concentratie, situatiebegrip en technische randvoorwaarden.

Een van de grootste zorgen bij digitale gesprekken is de mogelijkheid dat anderen in de nabijheid van het kind meeluisteren of het gesprek beïnvloeden.⁶⁷ In een onderzoek naar raadsonderzoeken tijdens de COVID-19-pandemie in Engeland, is door professionals deze zorg met name uitgesproken in gevallen waar er (mogelijk) sprake was van huiselijk geweld.⁶⁸ Jongeren zelf gaven ook aan, in een Nederlands onderzoek naar online hulpverlening, rekening te houden met de mogelijkheid dat iemand het gesprek kan horen. Daardoor zochten ze ofwel een plek waar de deur dicht kon of waren ze voorzichtiger in wat ze deelden.⁶⁹

Het opbouwen van een vertrouwensband is belangrijk bij gesprekken over gevoelige onderwerpen. In verschillende onderzoeken komt naar voren dat dit online moeilijker

64 Dodds & Hess 2021, p. 208; Van Rooij e.a. 2023, p. 8.

65 Goodman e.a. 1998, p. 197-198; Landstöm & Granhag 2009, p. 950.

66 Goodman e.a. 1998; Hamilton e.a. 2017; Dickinson, Lytle & Poole 2021; Johnstone, Martin & Blades 2024.

67 Driscoll e.a. 2021, p. 411; Woodrow e.a. 2022, p. 203; Crum & Comer 2016, p. 232; Van Rooij e.a. 2023, p. 8-9. Het risico op gebrek aan vertrouwelijkheid wordt ook genoemd voor volwassenen, zie Lobe, Morgan & Hoffman 2022, p. 5-6 en Ter Voert e.a. 2024, p. 17.

68 Driscoll e.a. 2021, p. 411.

69 Van Rooij e.a. 2023, p. 8.

kan zijn, omdat het contact afstandelijker kan aanvoelen.⁷⁰ Dit is mede door het gebrek aan informele interactie, oogcontact en non-verbale cues.⁷¹ Bij online hulpverlening noemden jongeren de afstand tot elkaar waarbij menselijk contact ontbreekt een nadeel, ook al waren ze in beginsel positief over het online contact.⁷² Ook bij volwassenen wordt dit nadeel genoemd,⁷³ al zeggen bijvoorbeeld Deakin en Wakefield dat persoonlijkheid ook een rol kan spelen bij hoe snel en gemakkelijk een band online kan worden opgebouwd in een interview.⁷⁴

Digitale gesprekken beperken het zicht op non-verbale signalen, zoals oogcontact, lichaamstaal en mimiek. Dit is een significant nadeel genoemd in onderzoek onder zowel degenen die het gesprek voeren met jongeren als de jongeren zelf.⁷⁵ Beperkte non-verbale communicatie bemoeilijkt het inschatten van emoties of betrokkenheid, waardoor er minder passend op gereageerd kan worden.⁷⁶ Dit wordt ook wel 'empathic accuracy' genoemd, ofwel de mogelijkheid om goed in te schatten hoe iemand zich voelt, in het werk van (jeugd)hulpverleners.⁷⁷ Voor jongeren kan dit het moeilijker maken om aan te voelen wanneer zij mogen spreken en of ze goed begrepen worden.⁷⁸ Uit onderzoek naar online getuigenissen van minderjarigen volgt een ander nadeel van de beperkte non-verbale signalen, namelijk het verlies van het zogeheten 'vividness effect'. Getuigenissen die fysiek worden gegeven worden beschouwd als levendiger, emotioneler en meer concreet, waardoor ze als meer geloofwaardig worden geacht door juryleden.⁷⁹ Potentieel zou dit ook gevolgen kunnen hebben bij digitale kindgesprekken, in hoe rechters de kinderen inschatten.

Een ander nadeel van digitale gesprekken met minderjarigen is dat het moeilijker kan zijn voor jongeren om de concentratie erbij te houden. In onderzoek naar online jeugdhulpverlening gaven professionals aan dat jongeren meer last van

70 Driscoll e.a. 2021, p. 410; Van Rooij e.a. 2023, p. 9.

71 Van Rooij e.a. 2023, p. 9.

72 Van Rooij e.a. 2023, p. 9.

73 Zie o.a. Ter Voert e.a. 2024, p. 14 en 16-17; Deakin & Wakefield 2013, p. 610.

74 Deakin & Wakefield 2013, p. 610.

75 Porter e.a. 2021, p. 438-439; Driscoll e.a. 2021, p. 410; Woodrow e.a. 2022, p. 200; Dale & Smith 2021, p. 33; Van Rooij e.a. 2023, p. 9; Dodds & Hess 2021, p. 211. Dit wordt ook vaak genoemd in literatuur over digitale zittingen voor volwassenen, zie Ter Voert e.a. 2024, p. 14.

76 Porter e.a. 2021, p. 438-439; Woodrow e.a. 2022, p. 200; Lynch & Kilkelly 2021, p. 294; zie ook Lobe, Morgan & Hoffman 2022, p. 8-9 over de vergelijkbare situatie bij het online interviewen van volwassenen.

77 Dale & Smith 2021, p. 33.

78 Van Rooij e.a. 2023, p. 9.

79 Landstöröm & Granhag 2009, p. 942-943.

afleiding hadden als ze vanuit huis inbelden en ook jongeren gaven aan moeite met concentreren te hebben.⁸⁰ In onderzoek naar online jeugdzittingen in Engeland bleek dat deze vaak langer en formeler waren dan fysieke zittingen (en dus niet per se laagdrempeliger), dit zou het gebrek aan concentratie kunnen versterken.⁸¹ Hierbij aansluitend is een nadeel, opgemerkt in onderzoek naar online jeugdstrafzittingen, dat jongeren vaak niet begrepen wat er gebeurde in de strafzitting en het gevoel hadden er geen onderdeel van te zijn.⁸²

Digitale gesprekken zijn afhankelijk van stabiele technologie en digitale vaardigheden. Dit wordt als laatste nadeel genoemd in de literatuur.⁸³ Niet alle jongeren beschikken over geschikte apparatuur of een stabiele internetverbinding. Problemen met beeld of geluid kunnen het gesprek verstoren of leiden tot frustratie bij zowel de jongere als degene met wie hij of zij spreekt.

2.5 Aanbevelingen voor onlinegesprekken met minderjarigen

De literatuur biedt aanbevelingen om sommige van deze nadelen te beperken en om digitale gesprekken goed te laten verlopen. Deze inzichten kunnen worden toegepast in digitale kindgesprekken.

Duidelijke communicatie is essentieel, voor en tijdens het gesprek. Het is aanbevolen om jongeren vooraf goed te informeren over het doel van het gesprek, hoe ze kunnen deelnemen en wanneer het plaatsvindt.⁸⁴ Omdat digitale gesprekken vaak plaatsvinden vanuit huis, kan het verstandig zijn om ze te vragen op een rustige en privé plek te zitten en hen tips te geven om eventuele onderbrekingen te beperken.⁸⁵ Ook is het tijdens het gesprek van belang om duidelijk te communiceren, omdat non-verbale communicatie beperkter is en er online minder ruimte is voor het opbouwen van een vertrouwensband.

80 Van Rooij e.a. 2023, p. 8.

81 Porter e.a. 2021, p. 437.

82 Lynch & Kilkelly 2021, p. 295.

83 Porter e.a. 2021, p. 436-437; Van Rooij e.a. 2023, p. 8. Zie ook Lobe, Morgan & Hoffman 2022, p. 3-4; Ter Voert e.a. 2024, p. 15-18.

84 Summers & Gatowski 2021, p. 10.

85 Deze aanbevelingen worden ook gebruikt voor volwassenen, zie o.a. Deakin & Wakefield 2014, p. 609; Lobe, Morgan & Hoffman 2022, p. 8.

Summers en Gatowski geven daarvoor de volgende aanbevelingen:

- Introduceer alle aanwezigen en hun rol.
- Begroet de minderjarige bij naam.
- Leg het doel van het gesprek uit.
- Geef duidelijk aan wat er verwacht wordt van de minderjarige.⁸⁶

Indien er zorgen zijn over de aanwezigheid van derden in de ruimte, raden Dale en Smith aan om hiernaar te vragen en mogelijk een 'scan' van de ruimte te laten doen met de camera.⁸⁷

In onderzoek worden verschillende mogelijkheden genoemd om digitaal met jongeren een vertrouwensband op te bouwen. Zo kan aan het begin van het gesprek tijd genomen worden voor een 'warm-up' of ijsbreker, bijvoorbeeld door te vragen naar hun huisdieren, hobby's, etc., en een 'cool-down' aan het einde van het gesprek.⁸⁸ Ook kan het fijn zijn om jongeren eerst te laten vertellen voordat er veel vragen aan ze worden gesteld.⁸⁹

Bij het ontbreken van non-verbale cues is het belangrijk om meer verbaal expliciet te zijn. Zo kan het nodig zijn om meer (verduidelijkings)vragen te stellen om miscommunicatie of onbegrip uit de weg te gaan,⁹⁰ of om meer expliciet aan te geven wat er gebeurt wat niet op de camera te zien is (bijv. 'ik kijk nu weg, want ik schrijf iets op').⁹¹

Tot slot worden er aanbevelingen gedaan om mogelijke technologische problemen te beperken. Zo wordt aangeraden jongeren de mogelijkheid te geven vooraf te oefenen met het inloggen en gebruikmaken van het videobelsysteem (met name als ze hier weinig ervaring mee hebben), een digitaal middel te gebruiken waarbij flexibel aan kan worden deelgenomen (laptop, tablet of telefoon), en om een alternatief achter de hand te hebben, zoals een telefoonnummer, voor het geval zich problemen voordoen.⁹²

86 Summers & Gatowski 2021, p. 10-11.

87 Dale & Smith 2021, p. 40.

88 Woodrow e.a. 2022, p. 201-202; Summers & Gatowski 2021, p. 11.

89 Summers & Gatowski 2021, p. 11.

90 Hamilton e.a. 2017, p. 268; Lobe, Morgan & Hoffman 2022, p. 9.

91 Van Rooij e.a. 2023, p. 5.

92 Summers & Gatowski 2021, p. 10.

Gezien het beperkte onderzoek naar digitale kindgesprekken in familie- en jeugdzaken, is het lastig conclusies te trekken uit de literatuur. Wel biedt onderzoek en literatuur op aanverwante gebieden aanknopingspunten voor dit onderzoek. Genoemde voordelen zijn de laagdrempeligheid van digitale gesprekken, de mogelijkheid om deze te voeren vanuit een vertrouwde omgeving en dat gesprekken tot een vergelijkbare betrouwbaarheid leiden. Nadelen zijn met name de vertrouwelijkheid van het gesprek, de uitdagingen in het maken van contact en de non-verbale communicatie. Ook wordt de beperkte concentratie van jongeren, het gebrek aan situatiebegrip en technische problemen genoemd. De aanbevelingen zien op duidelijk communiceren, het actief opbouwen van een vertrouwensband en aanvullende technische hulp bieden.

Jurisprudentieonderzoek

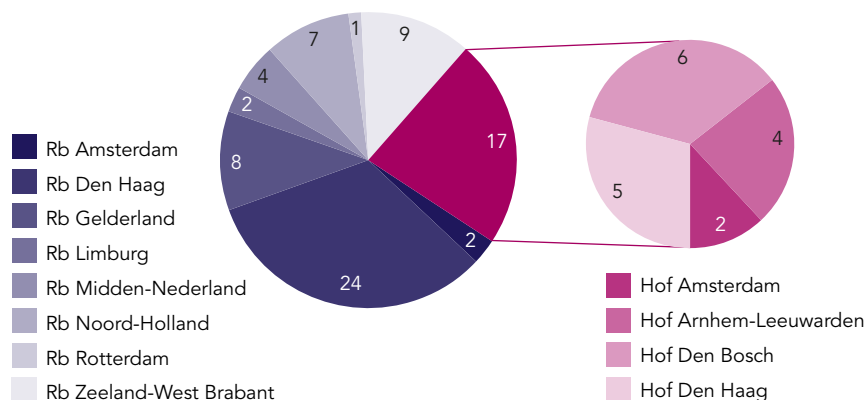
Om tot een completer beeld te komen van de huidige omvang en inzet van digitale kindgesprekken is een jurisprudentieonderzoek uitgevoerd. Op basis van de zoekmethode, beschreven in de inleiding, zijn er 851 zaken gevonden. In deze zaken is gezocht naar een vermelding over het al dan niet digitaal voeren van het kindgesprek. In 74 zaken is het kindgesprek digitaal of telefonisch gevoerd.⁹³ In drie zaken was het de bedoeling dat het kindgesprek digitaal zou plaatsvinden, maar is dit niet gelukt. In elf zaken is door de rechter de optie benoemd om in de toekomst eventueel het kindgesprek digitaal te voeren. Uit één zaak van het Hof Arnhem-Leeuwarden mocht het kindgesprek niet digitaal plaatsvinden omdat het volgens het Hof geen wettelijke grondslag heeft.⁹⁴ Opmerking verdient dat het voeren van digitale kindgesprekken mogelijk niet consistent vermeld wordt in uitspraken.

In het volgende wordt eerst een cijfermatig overzicht gegeven van de uitspraken waarin digitale kindgesprekken hebben plaatsgevonden. Daarna worden de verschillende soorten zaken inhoudelijk besproken.

3.1 Cijfermatig overzicht van uitspraken waarin een digitaal kindgesprek heeft plaatsgevonden

In figuur 1 wordt links het aantal gerechten weergegeven waarin het kindgesprek digitaal heeft plaatsgevonden. Aan de rechterkant wordt een uitsplitsing gemaakt van zeventien uitspraken van de gerechtshoven. Er zijn geen resultaten gevonden binnen de rechtbanken Overijssel, Noord-Nederland en Oost-Brabant. Dit lijkt niet (enkel) gelegen te zijn in het feit dat hier geen gesprekken digitaal plaatsvinden, eerder in het publicatiebeleid van deze rechtbanken en/of dat niet expliciet benoemd wordt wanneer een gesprek digitaal heeft plaatsgevonden.

Figuur 1. Aantal uitspraken per gerecht

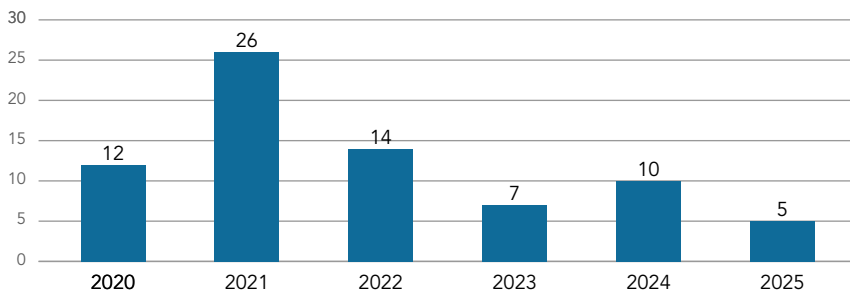

⁹³ De zaak Rb Den Haag 18 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:7987 is uitgesloten van de resultaten omdat deze zaak betrekking heeft op het bestuursrecht. Er wordt uitgegaan van een incidentele fout binnen het E-archief.

⁹⁴ Zie Bijlage 7 voor een overzicht van de betreffende zaken.

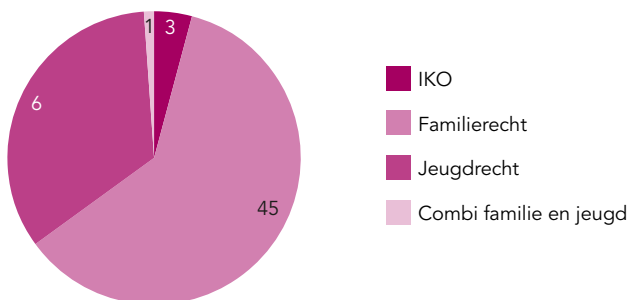
Figuur 2 geeft het aantal uitspraken per jaar weer waarin een digitaal kindgesprek heeft plaatsgevonden. De eerste jurisprudentie waarin digitale kindgesprekken zijn genoemd komen uit 2020. Dit kan worden verklaard door de COVID-19-pandemie in Nederland vanaf 2020. In 2021 zijn de meeste uitspraken gevonden waarin digitale kindgesprekken werden gevoerd, ook dit kan worden verklaard door de COVID-19-pandemie. In maart 2022 zijn alle coronamaatregelen vervallen maar daarna zijn nog altijd uitspraken gepubliceerd waarin kindgesprekken digitaal hebben plaatsgevonden. Hierna wordt verder ingegaan op de (mogelijke) redenen die hieraan ten grondslag liggen.

Figuur 2. Aantal gepubliceerde uitspraken per jaar waarin een kindgesprek digitaal gevoerd is

De gevonden jurisprudentie ziet zowel op het familie- als jeugdrecht. De laatste cirkeldiagram, figuur 3, geeft weer in wat voor type zaken de digitale kindgesprekken hebben plaatsgevonden in de jurisprudentie. Voor familierecht zijn dit zaken rondom scheiding, gezag, zorg- en/of omgang, informatieregeling, wijziging hoofdverblijfplaats, adoptie, alimentatie en geslachtswijziging. Voor jeugdrecht zijn het zaken rondom een ondertoezichtstelling (OTS), uithuisplaatsing, gesloten plaatsing en de schriftelijke aanwijzing. Daarnaast zijn er zaken die zien op internationale kinderontvoering (IKO).

Figuur 3. Aantal gepubliceerde uitspraken per type zaak waarin een kindgesprek digitaal gevoerd is

3.2 Inhoudelijke bespreking jurisprudentie

Nadat in de vorige paragraaf een beeld is geschetst van de jurisprudentie waarin digitale kindgesprekken hebben plaatsgevonden, gaat deze paragraaf over de inhoud van de uitspraken: de aangegeven redenen voor het voeren van een digitaal kindgesprek en de invulling van deze digitale gesprekken. Ook worden de andere uitspraken besproken die gevonden zijn in dit jurisprudentieonderzoek, de zaken waarin het enkel als toekomstige optie wordt genoemd en tot slot de uitgesproken visies op digitale kindgesprekken.

3.2.1 Redenen voor het voeren van een digitaal kindgesprek

Op enkele uitzonderingen na staat in nagenoeg alle uitspraken géén reden vermeld waarom het kindgesprek digitaal heeft plaatsgevonden. In vijf zaken is de COVID-19-pandemie als reden vermeld.⁹⁵ In zeventien zaken is het zeer aannemelijk dat het kindgesprek door de beperkingen van de coronapandemie digitaal heeft plaatsgevonden, zo blijkt uit de tijdsperiode en de vermelding dat de gehele zitting digitaal is geweest.⁹⁶ Daarnaast komt het twee keer voor dat een kindgesprek digitaal is gevoerd op verzoek van de bijzondere curator.⁹⁷ In één uitspraak had de minderjarige aanvankelijk niet gereageerd op de uitnodiging voor het kindgesprek en heeft het hof via de gecertificeerde instelling (GI) digitaal een kindgesprek ingepland omdat het hof het van groot belang achtte om de minderjarige te spreken.⁹⁸ Tevens heeft in één uitspraak het kindgesprek telefonisch plaatsgevonden op verzoek van de

95 Hof 's-Hertogenbosch 12 mei 2020, ECLI:NL:GHSHE:2020:1552; Rb Den Haag 21 december 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:15301; Rb Gelderland 3 juli 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:3228; Rb Gelderland 13 april 2021, ECLI:NL:RBGEL:2021:2261; Rb Noord-Holland 7 oktober 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:7881.

96 Hof Den Haag 13 mei 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:1025; Hof Den Haag 13 mei 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:973; Rb Den Haag 17 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:15423; Rb Den Haag 2 juni 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6297; Rb Den Haag 13 augustus 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:8996; Rb Den Haag 8 december 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14618; Rb Den Haag 4 juni 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:6243; Rb Den Haag 5 juli 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14186; Rb Den Haag 22 februari 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:1514; Rb Den Haag 14 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:5262; Rb Den Haag 29 juni 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:7066; Rb Den Haag 6 april 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:3637; Rb Den Haag 11 maart 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:2061; Rb Den Haag 12 januari 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:117; Rb Limburg 15 februari 2022, ECLI:NL:RBLIM:2022:1312; Rb Midden-Nederland 29 mei 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:6010; Rb Midden-Nederland 17 november 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:5611.

97 Hof Den Haag 30 april 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:875; Rb Zeeland-West-Brabant 13 december 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:9261.

98 Hof 's-Hertogenbosch 22 december 2022, ECLI:NL:GHSHE:2022:4589.

minderjarige, in het bijzijn van de bijzondere curator.⁹⁹ In zes zaken is de reden voor het digitaal voeren van het kindgesprek niet genoemd maar is het aannemelijk dat het online gebeurde omdat het kind in het buitenland verblijft.¹⁰⁰ In vier zaken verblijft de minderjarige in een (gesloten) instelling of gezinshuis en zou vervoer en/of behandeling mogelijk een reden kunnen zijn voor het digitaal voeren van het kindgesprek.¹⁰¹ In de overige 38 zaken wordt geen reden genoemd voor het digitaal voeren van het kindgesprek en kan het niet uit de overige feiten gedestilleerd worden.¹⁰²

99 Rb Rotterdam 25 augustus 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:9661.

100 Hof Arnhem-Leeuwarden 5 oktober 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:9356; Hof Arnhem-Leeuwarden 5 maart 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:1710; Hof Den Haag 19 oktober 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:2020; Rb Amsterdam 13 april 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:2370; Rb Den Haag 17 maart 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:2521; Rb Den Haag 14 juli 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:11753.

101 Rb Den Haag 21 mei 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:9364; Rb Den Haag 20 december 2024 ECLI:NL:RBDHA:2024:22720; Rb Zeeland-West-Brabant 7 mei 2021, ECLI:NL:RBZWB:2021:2465; Rb Zeeland-West-Brabant 3 maart 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:2502.

102 Hof Amsterdam 21 december 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:4217; Hof Amsterdam 28 mei 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1557; Hof Arnhem-Leeuwarden 26 augustus 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:6701; Hof Arnhem-Leeuwarden 9 februari 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:1232; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2489; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2488; Hof 's-Hertogenbosch 20 juli 2023, ECLI:NL:GHSHE:2023:2401; Hof 's-Hertogenbosch 18 januari 2024, ECLI:NL:GHSHE:2024:108; Hof Den Haag 16 februari 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2543; Rb Amsterdam 21 april 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:8914; Rb Den Haag 17 november 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14619; Rb Den Haag 23 juni 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:7158; Rb Den Haag 27 juli 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14194; Rb Den Haag 12 oktober 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:11933; Rb Den Haag 9 maart 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:2520; Rb Den Haag 10 maart 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:10251; Rb Den Haag 19 februari 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:2765; Rb Gelderland 31 december 2021, ECLI:NL:RBGEL:2021:7211; Rb Gelderland 22 februari 2021, ECLI:NL:RBGEL:2021:859; Rb Gelderland 9 december 2022, ECLI:NL:RBGEL:2022:7581; Rb Gelderland 25 oktober 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:9612; Rb Gelderland 7 april 2025, ECLI:NL:RBGEL:2025:2631; Rb Gelderland 18 februari 2025, ECLI:NL:RBGEL:2025:1581; Rb Limburg 16 maart 2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:2523; Rb Midden-Nederland 1 december 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:5456; Rb Midden-Nederland 20 maart 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:2807; Rb Noord-Holland 26 augustus 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:6612; Rb Noord-Holland 21 oktober 2021, ECLI:NL:RBNHO:2021:9282; Rb Noord-Holland 17 maart 2021, ECLI:NL:RBNHO:2021:2164; Rb Noord-Holland 27 januari 2021, ECLI:NL:RBNHO:2021:670; Rb Noord-Holland 8 februari 2022, ECLI:NL:RBNHO:2022:965; Rb Noord-Holland 25 april 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:7704; Rb Zeeland-West-Brabant 30 augustus 2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:5328; Rb Zeeland-West-Brabant 12 oktober 2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:7067; Rb Zeeland-West-Brabant 25 oktober 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:7598; Rb Zeeland-West-Brabant 12 mei 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:5427; Rb Zeeland-West-Brabant 18 juni 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:4537; Rb Zeeland-West-Brabant 27 februari 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:1582.

Bijzondere vermelding betreft een zaak van rechtbank Midden-Nederland binnen het familierecht over een informele rechtsingang met het verzoek tot wijziging van de hoofdverblijfplaats van moeder naar vader.¹⁰³ De minderjarige heeft in deze zaak contact gezocht via de Kinder- en Jongerenrechtswinkel. Er bestaan zorgen over de veiligheid van de minderjarige bij haar moeder thuis. De onveiligheid heeft te maken met seksuele handelingen van de stiefvader naar de minderjarige toe. De rechter heeft via Teams met de minderjarige gesproken. In de uitspraak wordt benoemd dat de Raad voor de Kinderbescherming niet aanwezig was bij dit digitale gesprek omdat geen sprake was van een acute onveiligheid. De onveiligheid kan reden zijn voor het digitaal voeren van het kindgesprek. Een gesprek kan digitaal meestal sneller ingepland worden dan een fysiek gesprek. Echter, dit wordt niet als reden genoemd in de uitspraak.

Het is opmerkelijk dat de reden voor het digitale kindgesprek weinig wordt benoemd. De redenen lijken echter te liggen in de COVID-19-pandemie, verzoeken van de bijzondere curator of het kind zelf, verblijf in het buitenland of in een gesloten instelling, en tot slot eenmaal vanwege de veiligheid van het kind.

3.2.2 *Praktische invulling van het digitale kindgesprek*

In de uitspraken is ook gekeken naar de (praktische) invulling van het digitale kindgesprek: hoe wordt het gehouden, zijn er derden aanwezig en wordt het kindgesprek wel of niet besproken met partijen?

De manier waarop het digitale kindgesprek gevoerd wordt is zeer verschillend per zaak. Skype, Teams, FaceTime en WhatsApp videobellen worden genoemd. Het komt voor dat binnen één gerecht verschillende middelen worden ingezet. Er wordt bovendien niet standaard bijgehouden op welke manier het digitale gesprek wordt gevoerd. Zo staat meestal genoemd dat het kindgesprek is gevoerd middels videobellen, beeldbellen of dat er telefonisch contact is geweest.

In de meeste gevallen wordt geen verdere toelichting gegeven over wie aanwezig zijn tijdens het digitale kindgesprek. Een aantal gerechten verwijzen naar de aanwezigheid van de bijzondere curator of advocaat tijdens het gesprek.¹⁰⁴

¹⁰³ Rb Midden-Nederland 20 maart 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:2807.

¹⁰⁴ Rb Zeeland-West-Brabant 7 mei 2021, ECLI:NL:RBZWB:2021:2465; Rb Zeeland-West-Brabant 13 december 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:9261; Rb Zeeland-West-Brabant 18 juni 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:4537; Rb Rotterdam 25 augustus 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:9661; Rb Limburg 15 februari 2022, ECLI:NL:RBLIM:2022:1312; Rb Den Haag 12 oktober 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:11933; Rb Zeeland-West-Brabant 27 februari 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:1582.

Hof Arnhem-Leeuwarden en hof 's-Hertogenbosch leggen in vier uitspraken de nadruk op het feit dat géén ouders aanwezig waren tijdens het digitale kindgesprek.¹⁰⁵ In een andere zaak van hof Arnhem-Leeuwarden was de gezinsvoogd op verzoek van de minderjarige aanwezig tijdens het digitale gesprek.¹⁰⁶ Tot slot was in een zaak van de rechtbank Zeeland-West-Brabant een tolk aanwezig.¹⁰⁷

Wat verslaglegging betreft schrijft het hof 's-Hertogenbosch na afloop van een digitaal kindgesprek:

*'Aan partijen en overige belanghebbenden is een zakelijk afschrift van dit gesprek verzonden waarbij de gelegenheid is gegeven om uiterlijk [datum] op de inhoud van dit verslag te reageren.'*¹⁰⁸

Andere gerechten benoemen kort in de uitspraak dat de inhoud van het digitale gesprek mondeling ter zitting is besproken met de partijen.¹⁰⁹ Dit sluit aan bij de normale gang van zaken tijdens een fysiek gesprek.

3.2.3 Uitspraken waarin het de bedoeling was om het kindgesprek digitaal te voeren

In een drietal zaken was het de bedoeling dat het kindgesprek digitaal zou plaatsvinden, maar is dit uiteindelijk niet gelukt.

Uit een beschikking van januari 2015 van de rechtbank Amsterdam blijkt dat de mogelijkheid is onderzocht om de minderjarige via Skype te spreken. Er is een verzoek gedaan tot vernietiging van de erkenning van het vaderschap.

105 Hof Arnhem-Leeuwarden 26 augustus 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:6701; Hof Arnhem-Leeuwarden, 26 augustus 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:6701; Hof 's-Hertogenbosch 18 januari 2024, ECLI:NL:GHSHE:2024:108; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2488.

106 Hof Arnhem-Leeuwarden 9 februari 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:1232.

107 Rb Zeeland-West-Brabant 3 maart 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:2502.

108 Hof 's-Hertogenbosch 22 december 2022, ECLI:NL:GHSHE:2022:4589, r.o. 2.4.

109 Hof Amsterdam 28 mei 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:1557; Hof 's-Hertogenbosch 20 juli 2023, ECLI:NL:GHSHE:2023:2401; Hof 's-Hertogenbosch 12 mei 2020, ECLI:NL:GHSHE:2020:1552; Rb Zeeland-West-Brabant 18 juni 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:4537; Rb Zeeland-West-Brabant 18 juni 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:4537; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2488; Rb Den Haag 21 mei 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:9364; Rb Den Haag 19 februari 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:2765; Rb Den Haag 24 juli 2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:11753; Hof Amsterdam 21 december 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:4217; Rb Den Haag 20 december 2014, ECLI:NL:RBDHA:2024:22720; Rb Zeeland-West-Brabant 27 februari 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:1582; Rb Zeeland-West-Brabant 3 maart 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:2502.

De moeder is belast met het gezag over drie minderjarigen. De vader heeft verzocht een bijzondere curator toe te wijzen voor één minderjarige en het gezamenlijk gezag over de drie minderjarige kinderen te verkrijgen. De zaak is behandeld in februari 2014 en werd na de mondelinge behandeling aangehouden: *‘Na de mondelinge behandeling is de behandeling aangehouden in afwachting van bericht van mr. [Naam advocaat] omtrent de mogelijkheden om via Skype in contact te treden met [Naam minderjarige].’* Uit de uitspraak blijkt niet dat er via Skype contact is geweest met de minderjarige. De moeder is woonachtig in het buitenland maar er staat niet duidelijk in de uitspraak waar de kinderen verblijven. Dat de minderjarige eveneens in het buitenland verblijft zou een reden kunnen zijn dat de rechtbank via Skype in gesprek wil.¹¹⁰

In een zaak van het hof 's-Hertogenbosch is de uitnodigingsbrief voor het kindgesprek, door een recente verhuizing, per abuis naar het oude BRP-adres verstuurd. Tijdens de zitting is met de moeder een tijdstip afgesproken dat de minderjarige met de rechter kan videobellen zodat er alsnog een kindgesprek plaats kan vinden. In de beschikking staat het volgende:

‘Rond het afgesproken tijdstip hebben de voorzitter en de griffier een aantal malen met [minderjarige] zowel via beeld als ‘gewoon’ gebeld maar [minderjarige] heeft het gesprek niet aangenomen. Het hof leidt hieruit af dat [minderjarige] geen gebruik wil maken van de mogelijkheid om zijn mening te geven.’¹¹¹

Het videobellen lijkt hier als een ‘noodoplossing’ te zijn ingezet door het hof.

In een zaak van rechtbank Rotterdam heeft door miscommunicatie geen kindgesprek plaatsgevonden. In de uitspraak staat hierover:

‘De kinderrechter heeft [Naam minderjarige] naar haar mening gevraagd. Ten gevolge van een miscommunicatie tussen de woongroep van [Naam minderjarige] en de GI is zij niet (eventueel digitaal) tijdens het kindgesprek verschenen.’¹¹²

Het lijkt erop dat er nog geprobeerd is om het kindgesprek digitaal te laten plaatsvinden, maar dat ook dit niet is gelukt.

110 Rb Amsterdam 28 januari 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:348.

111 Hof 's-Hertogenbosch 30 juli 2020, ECLI:NL:GHSHE:2020:2437.

112 Rb Rotterdam 27 maart 2025, ECLI:NL:RBROT:2025:4416.

Deze uitspraken laten zien dat een digitaal kindgesprek soms ook wordt ingezet als mogelijkheid om alsnog in gesprek te komen met de minderjarige bij een verblijf in het buitenland of als 'noodoplossing'.

3.2.4 Uitspraken waarin de mogelijkheid wordt genoemd om het kindgesprek in de toekomst digitaal te voeren

In zeven zaken wordt in de uitspraak de optie benoemd dat een kindgesprek in de toekomst digitaal kan plaatsvinden.¹¹³ De keuze voor een fysiek of digitaal gesprek wordt aan de minderjarige voorgelegd.

In een zaak van de rechtbank Amsterdam wordt een voorlopige OTS toegewezen, het verzoek tot uithuisplaatsing wordt een week aangehouden.¹¹⁴ De kinderrechter hoopt dat de ouders alle hulpverlening gaan aanvaarden om de uithuisplaatsing te kunnen voorkomen. Daarnaast vindt de kinderrechter het belangrijk om met de minderjarige zelf te spreken over het verzoek tot uithuisplaatsing. Hiervoor wordt de minderjarige in eerste instantie uitgenodigd voor een fysiek kindgesprek voorafgaand aan de zitting. In de beschikking is daarna opgenomen:

*'Mocht dit te belastend zijn dan is het ook mogelijk om met de kinderrechter te videobellen. De WSS dient dit uiterlijk een dag van te voren aan te geven.'*¹¹⁵

Een fysiek kindgesprek zou in dit geval mogelijk te belastend zijn voor de minderjarige, vandaar dat de optie voor een digitaal gesprek wordt gegeven.

In een uitspraak van de rechtbank Zeeland-West-Brabant heeft de minderjarige per e-mail zijn of haar mening kenbaar gemaakt.¹¹⁶ De kinderrechter vindt het belangrijk dat deze minderjarige nogmaals de kans krijgt om op kindgesprek te komen en vanwege de afstand kan het gesprek ook online plaatsvinden. De kinderrechter benadrukt dat dit gesprek niet verplicht is en er wordt aan de GI gevraagd om de opties met de minderjarige te bespreken. In een zaak van rechtbank Rotterdam wordt eveneens aan de GI gevraagd of zij ervoor kunnen zorgen dat de minderjarige naar

113 Rb Den Haag 23 maart 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:4679; Rb Zeeland-West-Brabant 14 oktober 2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:7062; Rb Den Haag 23 april 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:4679; Rb Amsterdam 29 oktober 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:6711; Rb Zeeland-West-Brabant 7 januari 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:500; Rb Rotterdam 27 maart 2025, ECLI:NL:RBROT:2025:4415; Rb Rotterdam 13 december 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:13532.

114 Rb Amsterdam 29 oktober 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:6711.

115 Rb Amsterdam 29 oktober 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:6711.

116 Rb Zeeland-West-Brabant 7 januari 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:500.

het kindgesprek kan komen.¹¹⁷ Dit gesprek kan eventueel digitaal plaatsvinden in het bijzijn van een tolk. In een andere zaak van rechtbank Rotterdam op het gebied van het jeugdrecht wil de minderjarige dat een bekende, die in het buitenland verblijft, aanwezig is tijdens het kindgesprek.¹¹⁸ De rechtbank gaat hiermee akkoord mits de minderjarige dit zelf regelt zonder dat de zaak vertraging oploopt. De rechtbank geeft aan dat het kindgesprek eventueel digitaal kan plaatsvinden. Hiermee lijkt de rechtbank rekening te houden met de bekende van de minderjarige die in het buitenland verblijft.

In een zaak van de rechtbank Zeeland-West-Brabant heeft de minderjarige zelf het verzoek gedaan om het volgende kindgesprek digitaal te voeren. Uit de uitspraak kan worden afgeleid dat het voorgaande kindgesprek ook digitaal is geweest en dat dit gesprek tot stand is gekomen met ondersteuning van de bijzondere curator:

*'De kinderrechter heeft kennisgenomen van de wens van [Naam minderjarige] om in deze zaak uitgenodigd te worden voor een digitaal kindgesprek. De kinderrechter verzoekt de bijzondere curator om [Naam minderjarige] hierbij te ondersteunen op dezelfde manier zoals zij dat deed in het kindgesprek in de zaak met kenmerk [...]. Dit betekent dat de bijzondere curator, indien [Naam minderjarige] dit wenst, bij dit gesprek aanwezig kan zijn, het standpunt kan verwoorden en samen met de rechtbank voor een digitale verbinding zal zorgen.'*¹¹⁹

Tot slot lijkt het erop dat, sinds het begin van 2025, de bijzondere curator de aangewezen persoon is die onderzoekt of een kindgesprek digitaal kan plaatsvinden binnen internationale kinderontvoeringszaken. In vier zaken uit februari en maart 2025 verzoekt de rechtbank aan de bijzondere curator om verschillende vragen te beantwoorden waarvan één als volgt: *'Ziet de bijzondere curator aanleiding om het kindgesprek online te houden?'*¹²⁰ Een dergelijke vraag is niet aangetroffen in de onderzochte uitspraken uit voorgaande jaren.

Uit deze zeven uitspraken blijkt de welwillendheid van sommige gerechten om in (specifieke) situaties digitale kindgesprekken als optie aan te bieden.

117 Rb Rotterdam 27 maart 2025, ECLI:NL:RBROT:2025:4415.

118 Rb Rotterdam 13 december 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:13532.

119 Rb Zeeland-West-Brabant 10 januari 2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:117.

120 Rb Den Haag 12 maart 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:5410; Rb Den Haag 6 februari 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:1647; Rb Den Haag 18 maart 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:4898; Rb Den Haag 18 maart 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:4897.

3.2.5 Visie over het wel of niet voeren van digitale kindgesprekken

De meningen over het voeren van digitale kindgesprekken lijken op dit moment verdeeld, zo blijkt uit een tweetal uitspraken. Zo stelt het hof Den Haag in een uitspraak:

‘Hoewel het videobellen technisch gezien op zichzelf genomen redelijk goed is verlopen, overweegt het hof dat in het algemeen geldt dat in een gesprek op afstand veel van de lichaamstaal – die vaak een beeld van de gemoedstoestand van een kind weergeeft – verloren gaat.’

Het hof benadrukt dat dit voornamelijk ook het horen van minderjarigen onder de 12 jaar bemoeilijkt omdat het lastig is *‘om op een andere wijze dan met woorden [...] met een kind in contact te komen.’*¹²¹ Stelliger is het hof Arnhem-Leeuwarden in een uitspraak waarin een minderjarige heeft verzocht om het kindgesprek digitaal plaats te laten vinden vanwege de reisafstand en het ontbreken van vervoer. Het hof heeft dit verzoek afgewezen *‘omdat de wet hiertoe geen mogelijkheid biedt’*.¹²²

Tot slot is in een zaak van hof Den Haag door de moeder een opgenomen video aangeboden van de minderjarige. Deze wil de voorzitter niet zien.¹²³ Volgens de moeder wilde de minderjarige niet naar het kindgesprek komen en is er vervolgens een video opgenomen waarin de minderjarige zijn of haar mening deelt. Hoewel een brief of e-mail van minderjarigen doorgaans wel wordt aanvaard, lijkt er hier een zorg te zijn voor beïnvloeding of uitgeoefende druk bij het opnemen van de video. De mogelijkheid voor een digitaal gesprek is in de zaak niet aan bod gekomen.

3.3 Tussenconclusie

Uit het jurisprudentieonderzoek is gebleken dat in 74 zaken binnen Porta Iuris een kindgesprek digitaal is gevoerd. Deze digitale gesprekken vinden plaats binnen verschillende rechtbanken en voor verschillende type zaken. Hier kan niet worden gesproken van een ‘totaalplaatje’ omdat mogelijk niet (overal) consistent wordt bijgehouden welke kindgesprekken digitaal plaatsvinden. De eerste digitale kindgesprekken lijken te zijn gevoerd vanaf 2020 tijdens de COVID-19-pandemie. Echter, in 2015 is al eens onderzocht of de kinderrechter via Skype met een minderjarige kon spreken. Het is niet duidelijk of dit gesprek daadwerkelijk digitaal

121 Hof Den Haag 19 oktober 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:2020.

122 Hof Arnhem-Leeuwarden 3 oktober 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:8288.

123 Hof Den Haag 13 januari 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:30.

heeft plaatsgevonden. De redenen waarom een kindgesprek digitaal wordt gevoerd, blijft voor de meeste zaken gissen. Het is aannemelijk dat dit wordt gedaan wanneer het kind in het buitenland is, het kind in een instelling verblijft en geen vervoer heeft, of dat de coronamaatregel hiertoe reden gaf omdat de gehele zitting online is gedaan (tot maart 2022). Er is ook een aantal zaken waarin de minderjarige zelf het verzoek doet voor een digitaal kindgesprek. Er zijn rechtbanken die dit verzoek inwilligen maar hof Arnhem-Leeuwarden heeft zo'n verzoek één keer afgewezen omdat geen wettelijke grondslag voor een digitaal kindgesprek bestaat, volgens het hof. Er zijn verschillende rechtbanken die het digitaal voeren van het kindgesprek aanbieden als optie in verschillende specifieke zaken. Redenen die hiervoor worden genoemd zijn de belastbaarheid voor de minderjarige en de reistijd. Uit de jurisprudentie blijkt verder niet dat er een vast communicatiemiddel wordt ingezet. De digitale kindgesprekken vinden onder andere plaats via Teams, Skype, FaceTime en WhatsApp videobellen. Het hof Den Haag benoemt in de uitspraak dat door een digitaal gesprek een groot deel van de lichaamstaal verloren gaat en impliceert dat een digitaal kindgesprek het best gevoerd kan worden vanaf 12 jaar.

De bijzondere curator lijkt een betekenisvolle rol te hebben binnen de digitale kindgesprekken. Zo zijn er zaken waarin het de bijzondere curator is die verzoekt om een digitaal gesprek, hij of zij aanwezig is tijdens het digitale gesprek, het digitale kindgesprek vanuit zijn of haar kantoor wordt gevoerd of waarin de bijzondere curator de minderjarige ondersteunt in het tot stand brengen van de digitale verbinding met de rechtbank. Sinds 2025 wordt in internationale kinderontvoeringszaken door de rechtbank aan de bijzondere curator gevraagd of het wenselijk is dat een kindgesprek online plaatsvindt.

De jurisprudentie geeft een eerste beeld van de huidige werkwijze, al wordt er weinig over gezegd in de meeste uitspraken. Er zijn maar twee uitspraken gevonden waarin het gerechtelijk geeft van een visie op het digitale kindgesprek. Een aanbeveling is om meer expliciet in beschikkingen aan te geven of kindgesprekken digitaal hebben plaatsgevonden en waarom. Dit geeft de rechtspraak meer zicht op de ontwikkelingen van digitale kindgesprekken en de randvoorwaarden die daaraan gesteld worden door (overige) gerechten. Ook zou dit meer inzicht bieden in de aantallen en redenen voor digitale kindgesprekken.

Ervaringen binnen de rechtspraak

In dit hoofdstuk staan de ervaringen met digitale kindgesprekken binnen de rechtspraak centraal. Ter beantwoording van de eerste en derde deelvraag – wat zijn de huidige ervaringen en welke voor- en nadelen volgen hieruit – zijn interviews gevoerd met rechters, raadsheren en gerechtsjuristen.

Dit hoofdstuk begint met achtergrondkenmerken van de geïnterviewden. Daarna wordt eerst ingegaan op of en zo ja, wanneer digitale kindgesprekken worden gevoerd en de praktische invulling ervan. Tijdens elk interview is het volledige proces van een digitaal kindgesprek besproken, waarbij consequent is nagelopen of er (grote) verschillen zijn met fysieke kindgesprekken. De uitkomsten hiervan worden in de volgorde van het proces besproken. Tot slot wordt ingegaan op de wenselijkheid van digitale kindgesprekken volgens de participanten. Het hoofdstuk sluit af met een tussenconclusie.

4.1 Kenmerken van de geïnterviewden

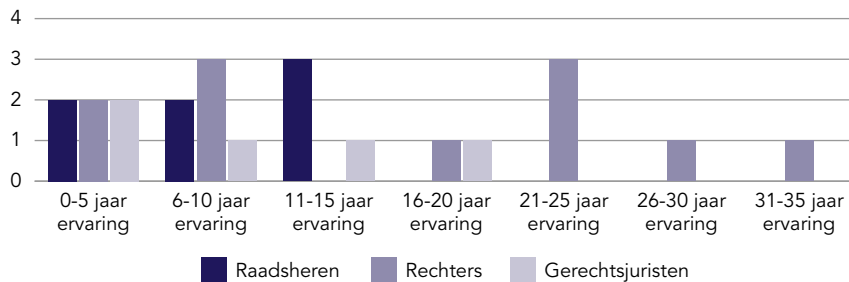
Om een beeld te krijgen van de participanten zijn een aantal vragen gesteld over hun werkervaring, digitale vaardigheid en het aantal gevoerde (digitale) kindgesprekken.

Werkervaring van geïnterviewden

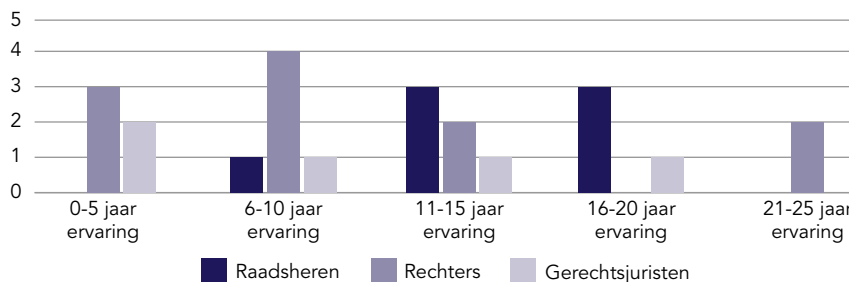
In totaal zijn er zeven raadsheren, elf rechters en vijf gerechtsjuristen (vier bij gerechtshoven, een bij een rechtbank) geïnterviewd voor het onderzoek: zeven mannen en zestien vrouwen. Alle geïnterviewden waren werkzaam bij een gerecht in Nederland binnen het team familie- en/of jeugdrecht, met uitzondering van één respondent die kort voor het interview was gerouleerd naar strafrecht. De meesten behandelden in principe alle type zaken op het gebied van familie- en jeugdrecht (zes raadsheren, zes rechters en vier gerechtsjuristen), vaak noemden rechters enkel als uitzondering alimentatie en/of verdelingszaken. Twee rechters gaven aan voornamelijk civiele jeugdzaken te behandelen, naast familiezaken, drie rechters behandelden enkel civiele jeugd- en jeugdstrafzaken. Daarnaast is gesproken met een rechter die voornamelijk financiële familiezaken en een gerechtsjurist die met name alimentatiezaken behandelde. De jaren ervaring van geïnterviewden in hun huidige functie was wisselend (zie figuur 4), dat geldt ook voor het aantal jaren ervaring dat zij hadden in familie- en/of jeugdteams (zie figuur 5).

Ervaringen binnen de rechtspraak

Figuur 4. Jaren ervaring in functie

Figuur 5. Jaren ervaring in familie- en jeugdteams

Digitale vaardigheid van geïnterviewden

Aan de geïnterviewden is gevraagd hoe digitaal vaardig zij zichzelf achten op een schaal van 1 tot 10 (in vergelijking met hun collega's). Alle geïnterviewden geven zichzelf een voldoende en gemiddeld een 7,5 (tussen 6 en 10). Iedereen acht zich voldoende in staat om te werken met de digitale middelen die gebruikt worden voor digitale kindgesprekken, digitaal zitten en het werk in zijn algemeenheid. Degenen die zichzelf minder digitaal vaardig achten geven aan dat ze van een andere generatie zijn, maar dat ze er met behulp van de gerechtsjuristen of de informatievoorzieningsorganisatie (IVO) Rechtspraak altijd uit komen.

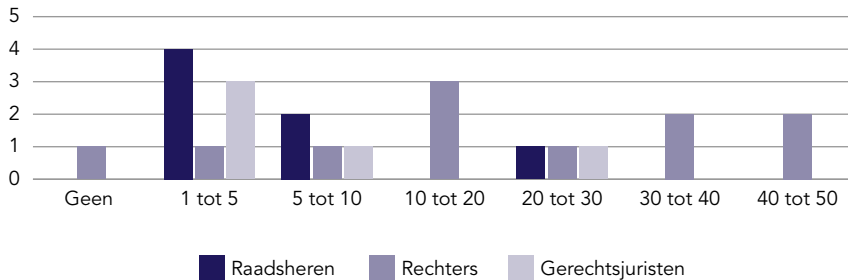
Aantal kindgesprekken maandelijks

Het gemiddeld aantal kindgesprekken die geïnterviewden per maand voeren wisselt sterk, voornamelijk tussen de rechtbanken en gerechtshoven, maar ook op individueel niveau afhankelijk van functie en takenpakket. Raadsheren geven aan gemiddeld 3 (tussen 1,5 tot 8) kindgesprekken per maand te voeren, rechters gemiddeld 13 (tussen 3 en 24), en gerechtsjuristen gemiddeld 3 (tussen 1,5 en 5).

Aantal gevoerde digitale kindgesprekken

Verschillend is ook het totaal aantal digitale kindgesprekken waar de geïnterviewden ervaring mee hebben opgedaan (zie figuur 6). De meerderheid van geïnterviewden heeft ervaring met minstens 1 digitaal kindgesprek. Een derde heeft beperkt ervaring met digitale kindgesprekken: zo'n 1 tot 5 keer (8 geïnterviewden), een derde heeft tussen de 5 en 20 digitale kindgesprekken gevoerd (7 geïnterviewden) en een derde heeft veel ervaring met digitale kindgesprekken (meer dan 20 keer; 7 geïnterviewden).

Figuur 6. Totaal aantal gevoerde digitale kindgesprekken

4.2 Wanneer digitale kindgesprekken plaatsvinden

Via het LOVF en LOVF-H is een beknopte uitvraag gedaan naar de huidige stand van digitale kindgesprekken in de verschillende gerechten en teams.¹²⁴ Daaruit blijkt dat digitale kindgesprekken niet regelmatig plaatsvinden, het merendeel van de gerechten geeft aan weleens of incidenteel kinderen online te spreken. De genoemde redenen hiervoor zijn ofwel het verzoek van een kind zelf (met of zonder aanvullende redenen), vanwege praktische redenen (lange reistijd voor het kind, verblijf in het buitenland, school), of bij hoge uitzondering vanwege een risico op gevaar voor het kind. Ook de gesloten jeugdhulpzittingen worden als uitzonderingsgeval genoemd door een aantal gerechten, met name wanneer er sprake is van een grote afstand en moeite met vervoer naar het gerecht. Een aantal gerechten geeft aan geen digitale kindgesprekken te voeren sinds het einde van de COVID-19-pandemie (hof 's-Hertogenbosch, hof Den Haag, rechtbank Limburg en rechtbank Noord-Nederland).

¹²⁴ Deze uitvraag is gedaan in september 2024. Er is geen antwoord ontvangen van de rechtbank Rotterdam team Familie, de rechtbank Den Haag team Familie en de rechtbank Midden-Nederland.

4.2.1 Interne afspraken over digitale kindgesprekken

Aan alle geïnterviewden is gevraagd of er interne afspraken zijn over het wel of niet voeren van digitale kindgesprekken binnen hun gerecht. Er lijken vaak geen concrete afspraken te zijn gemaakt. In de meerderheid van de gerechten zijn de gesprekken in beginsel fysiek, maar het is aan elke rechter of raadsheer zelf om per geval te beoordelen of het gesprek indien nodig online plaats kan vinden. Daarbij verschilt het wel of er volgens de geïnterviewden ‘flexibel’, ‘pragmatisch’, en ‘soepel’ mee om wordt gegaan als een onlinegesprek wordt verzocht of juist ‘met huivering’ en ‘bij uitzondering’.

‘Nou ja, de afspraak is eigenlijk wel in beginsel niet zo, tenzij het niet anders kan, [...] En dan is het prima.’ – Raadsheer 06

‘We stimuleren het niet. Maar we kunnen het ons voorstellen dat het soms handiger is.’ – Rechter 01

Volgens de geïnterviewden van het hof Den Haag en de rechtbank Noord-Nederland zijn er binnen hun teams afspraken gemaakt om het vooralsnog niet te doen of om er zeer terughoudend mee om te gaan.

Het uitgangspunt van een fysiek kindgesprek ligt ook besloten in de uitnodigingsbrieven waarin kinderen uitgenodigd worden voor een gesprek op de rechtbank.

‘Uitgangspunt is gesprekken fysiek. Daar worden de kinderen ook voor uitgenodigd. Maar als de kinderen willen dat digitaal met ze wordt gesproken, dan gaan wij daar heel soepel mee om.’ – Raadsheer 03

Hierop zijn maar twee uitzonderingsgevallen naar voren gekomen tijdens het interviewonderzoek. In de rechtbank Gelderland wordt de mogelijkheid van een digitaal kindgesprek aangeboden in de brief als uitzonderingsmogelijkheid in familie- en jeugdzaken: *‘In principe is het op de rechtbank, maar als [...] je een brief wil schrijven, of een mail of je wil de kinderrechter digitaal spreken, kan dat ook.’* Ook bij de rechtbank Overijssel is de brief aangepast in gemeenschappelijke scheidingszaken zodat kinderen zelf kunnen aangeven of ze liever een digitaal kindgesprek willen hebben.

4.2.2 De aanleiding voor digitale kindgesprekken

Zoals in het voorgaande ook al naar voren komt, wordt er maar heel beperkt aan jongeren zelf expliciet de mogelijkheid geboden om te kiezen voor een digitaal kindgesprek. Wanneer vinden ze dan wel plaats? Uit de interviews blijkt dat het met name gebeurt na een expliciet verzoek door het kind zelf of door ouders, verzorgers of begeleiders. Maar drie geïnterviewden geven aan dat het ook weleens door de rechter of raadsheer zelf wordt voorgesteld, met name wanneer er duidelijke signalen zijn dat het een geschikte optie is (als kinderen in het buitenland verblijven of er veiligheidsoverwegingen zijn). Omdat het niet als optie wordt genoemd in de uitnodigingsbrief geven veel geïnterviewden aan dat het (zeer) weinig voorkomt dat een digitaal kindgesprek verzocht wordt door een kind:

‘Ja, dus de enkeling die durft te vragen die honoreren we wel.’ – Raadsheer 06

‘Je kunt een brief sturen of je kunt een formulier invullen of je komt even kort gezegd, maar er staat niet bij: ‘Je kunt ook nog videobellen met rechters als jij dat wil’. Misschien dat dat wel gaat komen, maar ja, die optie is er niet. [...] En dan zal het kind dat ook niet vragen.’ – Rechter 10

In de rechtbanken waar het wel als optie wordt aangeboden benoemen de geïnterviewden dat kinderen daar wel voor kiezen, maar lang niet allemaal.

4.2.3 Redenen voor een digitaal kindgesprek

Aan alle geïnterviewden is gevraagd wat redenen zijn om kindgesprekken digitaal te voeren indien daar om verzocht wordt.

Voor sommigen is de wens van het kind om digitaal het gesprek te voeren al voldoende, ongeacht de reden. Vaak zijn er echter wel redenen genoemd.

De meest genoemde reden is een lange reisafstand voor het kind. Dit wordt met name aangevoerd in de ressorten en arrondissementen met een breder geografisch bereik. Maar ook in de goed te bereizen ressorten en arrondissementen wordt het als reden genoemd, met name waar het gaat om civiele jeugdzaken waarin kinderen geplaatst zijn in andere delen van het land. Zoals verschillende geïnterviewden verwoorden:

‘[Als kinderen] best wel ver weg wonen, dan ga je toch niet tegen zo’n kind zeggen: Nee, je moet anderhalf uur in de auto of een uur in de auto [...] omdat je bij mij een gesprek moet gaan voeren. Ja, ik vind het echt [...] niet kunnen dat je dat een kind aandoet.’ – Rechter 03

Ervaringen binnen de rechtspraak

'En de afstand is daarbij eerlijk gezegd wel eentje hé, als een kind 2,5 uur moet reizen voor een kindgesprek en dan vraagt: 'Mag het digitaal?' Ja, dan vind ik het nogal wies dat een kind digitaal gehoord wil worden in plaats van 2,5 uur naar de rechtbank reizen en terug.' – Rechter 08

Nauw hiermee samenhangend zijn andere vervoersproblemen, zoals logistieke uitdagingen voor gezinshuizen, jeugdzorginstellingen of ouders alsook financiële drempels voor ouders, reden om een digitaal kindgesprek te voeren. Zo benoemt een rechter een geval waar het kind ver weg woonde en de moeder met LVB niet vaardig was om vervoer te regelen. Andere voorbeelden die genoemd zijn:

'[...] Bij ons komen de kinderen van [dorp] tot aan [stad 150 km verder]. Dat is een enorm gebied. Ja, en als ze ouders hebben die geen geld hebben of te weinig geld hebben om dat te bekostigen, dan zul je toch creatief moeten zijn. En dat zou een reden kunnen zijn waarom wij dan zouden zeggen nou, weet je wat, dan doen we het digitaal. Want we willen toch elk kind in de gelegenheid stellen om zijn of haar mening kenbaar te maken.' – Raadsheer 01

'Hoeveel ouders nemen de tijd en zeggen: 'Nee maar luister eens, dat recht heb je en [dat] ga ik voor jou organiseren.' [...] Er zijn natuurlijk een heleboel ouders waar alle twee de ouders keihard moeten werken. Zeker door de echtscheiding, armoedeval en die krijgen dat niet georganiseerd. [...] Die kinderen krijgen dan nu toch in ieder geval toch nog een kans om wat te zeggen.' – Rechter 05

'Wat wel eens voorgekomen is als ze in een instelling zitten dat ik dan nog eens navraag van wil die persoon echt niet komen, want dan ben ik gelijk achterdochtig. [...] Ik bedoel wil iemand, die persoon, dat kind niet brengen of zo? En dat ik dan nog wel eens erachteraan laat bellen van, 'je weet toch wel dat het ook digitaal kan?' en dat ze, daar gaan ze ook wel eens op in.' – Raadsheer 06

Door een aantal geïnterviewden wordt in het kader van afstand en vervoer ook specifiek genoemd de situatie waarbij het kindgesprek losgekoppeld is van de zitting, waardoor ouders of verzorgers meerdere keren naar het gerecht moeten komen, met alle logistieke en financiële drempels die daarbij horen. Zo vertelt de volgende raadsheer:

'Want wij hebben zo'n ontzettend groot ressort. Dus als een ouder een kind moet gaan brengen [...] dan zou die dus in theorie twee keer op en neer moeten rijden voor een zitting. [...] En als mensen weinig geld hebben.'

[Interviewer 1: '[Dat] is best ingrijpend.']

Echt wel. Nee, het is echt heel naar. [...] [Gisteren] zeiden we nog tegen mekaar van: 'Ja, hoe toegankelijk is de rechtspraak hé?' Als je met het openbaar vervoer [...] 4 uur moet reizen en als dat dan een kind is van 11? Ja, toch heel erg.' – Raadsheer 06

In het verlengde van afstand en vervoersproblemen, wordt als reden voor digitale kindgesprekken ook regelmatig genoemd het feit dat het kind in het buitenland is ten tijde van het proces.

Zes geïnterviewden noemen als mogelijke reden dat een fysiek kindgesprek te belastend is voor het kind, onder andere vanwege de fysieke of geestelijke gezondheid. Ook dat het te spannend is om fysiek het gesprek te voeren, is een gerechtvaardigde reden voor drie geïnterviewden. De COVID-19-pandemie – en de daarbij behorende lockdowns – wordt ook regelmatig als reden genoemd. Ook de praktische reden van school, bijvoorbeeld een kindgesprek in een toetsweek, wordt twee keer genoemd.

Soms zijn digitale kindgesprekken een uiterste middel. Allereerst wanneer er om verschillende redenen pas zeer laat een kindgesprek wordt ingepland, bijvoorbeeld omdat het een spoedzaak is, omdat er iets fout is gegaan met het versturen van de uitnodigingsbrief of omdat een kind heel kort dag reageert op de uitnodiging, zoals in het volgende citaat:

'Sommige kinderen, daar horen we heel lang niks van. En dan wordt de zitting gepland. En dan ineens, twee dagen voor de zitting, willen ze ineens gehoord worden. Dan is het voor ons soms nog heel moeilijk inregelen, [om]dat kinderen natuurlijk gewoon naar school gaan. [...] Dus dan hebben we ook wel eens gehad dat we het dan maar digitaal doen, want dan kunnen we het het snelst regelen.' – Gerechtsjurist 03

Een andere reden voor een digitaal kindgesprek als uiterst middel komt naar voren in een gesprek met een rechter die een specifieke jeugdzorginstelling noemt:

'Die willen eigenlijk niet dat het kind in de tussentijd contact heeft met de buitenwereld. [...] Ik denk dat ze een uitzondering moeten maken voor de kinderrechter, maar dat is iedere keer weer een probleem en het kind kan dan niet bezocht worden of naar de rechtbank toe. Dus dat is altijd een beeldverbinding of telefonisch.' – Rechter 06

Ervaringen binnen de rechtspraak

Door een aantal geïnterviewden werden ook concrete redenen gegeven wanneer zij níét (direct) instemmen met een digitaal kindgesprek. Een rechter geeft aan verzoeken voor digitale kindgesprekken niet toe te laten wanneer de reden enkel ligt in logistieke uitdagingen van een instelling of begeleider zelf:

‘Dat gebeurt ook wel bij gesloten plaatsingen en dan wordt er gezegd: ‘Ja, het kind kan niet komen, want er is geen vervoer geregeld.’ Dat kan, dat vind ik geen reden om digitaal te voeren. [...] Dus het moet echt de wens van het kind zelf zijn om niet dat hele stuk te willen reizen. [...] Maar als het gaat over dat het vervoer niet geregeld kan worden, vind ik dat een reden om aan te houden.’ – Rechter 08

Een aantal geïnterviewden geven aan dat ze vaak proberen om een fysiek kindgesprek toch mogelijk te maken. Met name als de oplossing zit in het plannen van het gesprek op een andere dag vanwege problemen met vervoer, logistiek of school, of als het kind een ouder niet wil zien en zittingen op dezelfde dag worden gepland.

4.2.4 Verschil in type zaken

Aan geïnterviewden is ook gevraagd of het type zaak verschil maakt voor het wel of niet toelaten van een digitaal kindgesprek, ofwel: is er onderscheid in hoe vaak digitale kindgesprekken voorkomen bij bepaalde type zaken?

Negen geïnterviewden geven aan dat er geen onderscheid is tussen type zaken. Vier hadden vaker ervaring met digitale kindgesprekken in jeugdzaken dan in familiezaken. De reden hiervoor is dat de betrokken rechter voornamelijk jeugdzaken behandelt, of het zou puur toeval kunnen zijn. Een geïnterviewde geeft aan dat de impact van jeugdzaken voor kinderen mogelijk beter te begrijpen is, waardoor kinderen zelf eerder vragen om een digitaal gesprek, omdat ze anders geen gesprek zouden hebben:

‘Omdat ik het idee heb dat kinderen het idee hebben dat dat veel meer ingrijpt. Bijvoorbeeld een uithuisplaatsing, dat is gewoon heel duidelijk voor ze van ‘ik woon niet meer thuis.’ – Gerechtsjurist 03

Deze gerechtsjurist denkt dat dit ook voorkomt bij één specifiek soort gezag- en omgangszaak, namelijk de zaken waarin een kind geen contact meer wil met een van de ouders:

‘Dan willen ze wel heel graag duidelijk maken dat ze echt niet willen.’ – Gerechtsjurist 03

Dit komt overeen met wat een rechter aangeeft:

‘Die voelen haarfijn aan dat het lastig is als ze tegenover de rechter zitten, wat ik net zei, als het contact indringend is, hè. En voor hen is het veel veiliger om dat via de computer te roepen. Ja, kunnen ze moeilijker bevraagd worden en bovendien hebben ze heel vaak het gevoel van, ‘iedereen wil mij maar om lullen’, hè, ‘ze willen allemaal hulpverleners aansmeren om maar te zorgen dat ik weer contact krijg’. Dat willen ze niet. Ze willen dus letterlijk de controle in handen houden, ook tijdens dat gesprek. En die hou je beter in handen als je mooi veilig achter een scherm zit.’ – Rechter 05

Deze rechter en een raadsheer geven aan dat ze vaker digitale kindgesprekken hadden in scheidings-, gezags- en omgangszaken. Volgens de raadsheer gaan de meeste gevoerde kindgesprekken sowieso over omgang. Volgens de rechter ligt het verschil in de uitnodigingsbrief, waarbij in gemeenschappelijke scheidingsverzoeken de optie om digitaal gehoord te worden expliciet benoemd wordt. Dit gerecht voert kindgesprekken in jeugdzaken vóór de zitting, waardoor de praktische belemmeringen die een digitaal gesprek wenselijk maken wegvallen. Dit verklaart waarschijnlijk waarom digitale kindgesprekken in jeugdzaken in dit gerecht niet voorkomen.

4.3 Praktische invulling digitale kindgesprekken

Wanneer er digitale kindgesprekken plaatsvinden, dan is er gevraagd hoe dit praktisch gezien wordt gedaan. Hierna wordt het gebruik van digitale middelen, de locatie van het gesprek, de aanwezigen bij het gesprek en de praktische problemen besproken.

4.3.1 Gebruik van digitale middelen

Ten eerste is gevraagd naar de digitale middelen die worden ingezet voor een digitaal kindgesprek. Als er geen ervaring is met digitale kindgesprekken na de coronapandemie dan werd de vraag hypothetisch gesteld: welke middelen zouden zij inzetten voor een digitaal kindgesprek? Er worden verschillende digitale middelen genoemd, namelijk Teams, Skype, Zoom, CMS, Link, WhatsApp beeldbellen en FaceTime. CMS en Link zijn beter beveiligd dan vergelijkbare platforms zoals Teams, Skype en Zoom. Deze vijf platforms worden doorgaans gebruikt op een laptop. FaceTime en WhatsApp beeldbellen worden daarentegen (meestal) op een telefoon of tablet gebruikt, met een lichte voorkeur voor de tablet omdat deze een groter scherm heeft. Een van de rechters vraagt zich af of WhatsApp wel ingezet mag worden omdat het officiële overheidsadvies voor intern gebruik negatief is.

Ervaringen binnen de rechtspraak

Bij het aanmaken en sturen van een digitale link bieden IVO, de administratie of de griffier ondersteuning.

Teams lijkt veruit het meest gebruikte platform. Er wordt een aantal keer aangegeven dat er eerst gebruik werd gemaakt van Skype maar dat dat vooral is vervangen door Teams, in lijn met de algemene overstap binnen de rechtspraak. Een van de gerechtsjuristen geeft aan dat vooral de chatfunctie binnen Teams fijn is:

'[...] Stel iemands camera werkt bijvoorbeeld even niet of een microfoon dat je ook gewoon de chatfunctie hebt van: 'Oh je [...] camera/microfoon doet dit niet. Zou je hierop kunnen klikken om te proberen of dat werkt.' – Gerechtsjurist 03

Het komt wel eens voor dat het niet lukt om een werkende Teamsverbinding tot stand te brengen. Dan is voor vier geïnterviewden een mobiel telefoongesprek (eventueel zonder beeld) vaak het alternatief. Als een gesprek snel georganiseerd moet worden, gebeurt dat vaker via de telefoon:

'Ik heb volgens mij wel eens FaceTime gewoon met de telefoon gebruikt. Ja, dat hangt er dan een beetje van af. Als het heel snel georganiseerd moet worden dan [...] gaat het of meestal via de telefoon zonder beeldbellen of met de telefoon met beeldbellen erbij. Maar ja, Teams werkt nu ook prima, dus dat zou op zich ook kunnen, maar dan moet het kind wel toegang tot internet hebben.' – Rechter 10

Een Teams- (of Skype-) verbinding is makkelijker op een groot scherm, dan kunnen rechters, raadsheren en gerechtsjuristen tijdens een digitaal kindgesprek meer zien. Tijdens meerdere interviews wordt de verwachting geschetst dat beeldbellen via de telefoon beter aansluit bij kinderen:

'Ik ben eigenlijk wel benieuwd naar: hoe doe je dat dan bij jonge kinderen? [...] Dan zou WhatsApp denk ik eerder in aanmerking komen [...], heel praktisch omdat veel kinderen en jonge kinderen wel een telefoon [hebben] en daar kunnen ze natuurlijk wel mee videobellen.' – Raadsheer 07

'WhatsApp bellen [is] voor kinderen veel laagdrempeliger. [...] Je zit gewoon op je bed of in een makkelijke stoel en je hebt je telefoon voor je. [...] Als je achter een computer zit [...], lijken ze wat minder op hun gemak te zijn. Maar dat kan ook net aan die kinderen hebben gelegen.' – Gerechtsjurist 01

‘Überhaupt kun je je natuurlijk ook wel afvragen of Teams [...] nou het meest wenselijke medium is, hè. Ik bedoel [...] die kinderen zitten op allemaal digitale kanalen, maar Teams is daar niet één van [gelach].’ – Rechter 09

Voor het beeldbellen via een telefoon is een werktelefoon wenselijk. Uit de interviews blijkt dat niet iedereen een werktelefoon heeft en dat dit in de weg staat van het beeldbellen. Een van de gerechtsjuristen geeft aan dat er tijdens de coronapandemie slechts één ‘hoftelefoon’ was voor iedereen. Een van de rechters heeft geen ervaring met digitale kindgesprekken maar belt in het kader van de terugkoppeling na een zitting wel eens met minderjarigen en zegt hierover:

‘Je hebt wel [...] contact met de nabespreking met een kind dat je even gaat bellen. En ik bied eigenlijk zelf nooit aan via WhatsApp dan te bellen [...]. Dit is m’n privételefoon, dus dat vind ik dan toch niet prettig [...] als dat ergens rondzwerft. [...] Dan zet ik mijn telefoon op anoniem en dan bel ik gewoon. [...] Teams zou dan op zich wel [...] een oplossing zijn.’ – Rechter 04

4.3.2 Locatie van rechters, raadsheren en gerechtsjuristen tijdens het gesprek

Al is het gesprek digitaal, de rechters, raadsheren en gerechtsjuristen moeten vanuit een fysieke locatie inbellen, samen of alleen.

Meer dan de helft van de geïnterviewden zit het liefst op een rustige, neutrale ruimte zoals achter het eigen bureau of in een vergaderzaal. Het valt op dat raadsheren de voorkeur hebben voor een rustige kantoorruimte.

‘Ik probeer wel een kamer te zoeken [...] met zo min mogelijk afleiding. Dus achter mij hangt nu een bord, dat is in ieder geval niet zo. [...] Misschien wel een schilderij of zo, maar dus wel [een] rustige omgeving. [...] Waar ik zelf [ook] niet word lastiggevallen.’ – Raadsheer 03

Verschillende rechters bellen (ook) in vanuit de zittingszaal of de kindvriendelijke ruimte die gebruikt wordt voor de kindgesprekken. Redenen die worden aangedragen zijn dat dit planning technisch beter uitkomt, dat ze zich minder hoeven te verplaatsen, of zij hebben hier een persoonlijke voorkeur voor hebben.

‘In mijn ideale wereld [...] zitten de griffier en ik samen in een zittingszaal. Want ik vind het fijn om in een zittingszaal te zitten omdat [...] de plek is waar je je zitting hebt dan. Dan kom je makkelijker in die modus.’ – Rechter 01

Ervaringen binnen de rechtspraak

'Het hangt er een beetje vanaf [...] als het allemaal hapsnap heel snel allemaal is, dan zou ik wel gewoon in de zittingszaal blijven zitten, denk ik, omdat het dan waarschijnlijk heel rommelig is. Maar ik zou misschien wel [bij] een jonger kind in onze speciale gespreksruimte gaan zitten, dat ik die dan laat zien van: 'Oh ja, anders was je hier bij mij geweest.' [...] Dan zou ik [...] niet op mijn kamer blijven zitten waar ik nu zit, want het ziet er heel saai uit.' – Rechter 11

Sommigen hebben geen voorkeur voor de locatie van het digitale gesprek, als het maar een professionele achtergrond biedt voor het gesprek. Een van de rechters vindt deze professionele uitstraling belangrijk zodat minderjarigen weten dat het om een serieus gesprek gaat en zegt hierover:

'Daarbij helpt ook nog wel eens, vaak als we in de zittingszaal zitten, dat Willem-Alexander daar zo rondhangt. [lacht]' – Rechter 01

Over hoe het digitale kindgesprek verder wordt ingericht, wordt goed nagedacht. Dit kan via een groot scherm in een vergaderruimte of het scherm van de laptop. Een groot scherm is niet altijd bevorderlijk:

'Het zag er heel gek uit, zo'n hele lange tafel en dan wij daar zo achter aan de tafel en dat [gaf] gewoon heel veel afstand. En toen hebben we bedacht als we een scherm gebruiken dan moeten we de tafel inkorten of we doen [...] een laptop met gewoon een webcam aan. [...] Maar de audio is vaak wel iets beter met zo'n scherm, dus het is altijd een beetje afwegen wat goed werkt.' – Gerechtsjurist 02

'Ik probeer het ook voor mezelf op een klein beeldscherm te doen en niet op een heel groot scherm, want dan [komt] het kind zo enorm hard binnen.' – Raadsheer 03

Vaak zitten de rechter of raadsheer samen met de gerechtsjurist naast elkaar in beeld. Er wordt dan op gelet dat de griffier in beeld zit of in ieder geval voorgesteld wordt. Soms wordt er ook apart ingebeld, eventueel vanuit huis. Een van de gerechtsjuristen geeft aan dat er een voorkeur is voor samen op locatie inbellen omdat er dan vooraf en achteraf makkelijker overlegd kan worden. Ook een van de raadsheren heeft de voorkeur voor het inbellen vanuit kantoor. Een andere raadsheer heeft daarentegen een voorkeur voor apart inbellen omdat je dan duidelijker zicht hebt op de deelnemers in het onlinegesprek. Een combinatie van deze mogelijkheden komt ook voor, dit gebeurt dan vaak in onderling overleg.

'[De gerechtsjurist/secretaris] zit altijd naast mij. [...] Bij ons is het zo dat secretarissen ook een vraag kunnen stellen als ze dat willen. Dus daarom moet het kind ook beide personen zien.' – Raadsheer 01

'Ik ben wel heel erg voor zoals we het nu [tijdens het online interview] doen. Dat je aparte schermpjes hebt en dat je het ook goed kunt zien. Dan zie je iemand van dichtbij, want anders werkt het niet. [...] [Via een groot scherm] is het contact veel moeilijker.' – Raadsheer 04

'Ik liet de griffier altijd zien. Ik weet niet of die in beeld bleef. Ik geloof dat ik dat ook wel even besprak met de griffier van: 'Wil je in beeld of niet?' Maar ik liet wel altijd ook aan het kind weten van: 'Ik zit hier niet alleen, maar met nog iemand.'" – Rechter 09

In het kader van de professionaliteit en laagdrempeligheid is ook gevraagd of de rechters, raadsheren en gerechtsjuristen een toga dragen tijdens het digitale kindgesprek. De grote meerderheid geeft aan dit niet te doen, met een enkele uitzondering voor jeugdbeschermingszaken. Sommigen geven wel aan dat de minderjarigen hier soms naar vragen of teleurgesteld zijn dat de rechter geen toga draagt. Een van de rechters zou de toga wel aanhouden tijdens een digitaal kindgesprek:

'Als ik die nog aanheb dan, ja. Je ziet in principe mijn gezicht en de bovenkant. [...] Dat zeg ik ook: 'Ik zit hier in de zittingszaal, dat zie je.' [...] Ik maak wel een opmerking of het kind maakt een opmerking.' – Rechter 11

4.3.3 Aanwezig bij het gesprek

Doorgaans zijn de rechter of de raadsheer met de griffier en de minderjarige de enigen die aanwezig zijn tijdens een digitaal kindgesprek. Dit komt overeen met fysieke kindgesprekken. Het komt binnen jeugdzaken wel eens voor dat er een begeleider bij is tijdens een digitaal kindgesprek. Hier lijkt soms digitaal makkelijker mee om te worden gegaan; bij een fysiek gesprek moet dit vaak vooraf worden gevraagd.

'Iemand die zat in een specifiek gezinshuis, was ook wat ouder al maar zeer beperkt lichamenlijk en cognitief, dus daar zat toen een groepsleider bij.' – Raadsheer 04

‘Zeker als kinderen in een begeleid, als ze uithuisgeplaatst zijn [...] dan vinden ze het wel fijn als er iemand van de begeleiding bij is. Ja, dat vind ik prima, als ik maar weet wie dat is en als die zich niet bemoeit met het gesprek.’ – Rechter 03

In paragraaf 4.5.3 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van derden tijdens een digitaal kindgesprek en hoe hierop gecontroleerd en gereageerd wordt.

4.3.4 Praktische problemen

Er is aan de geïnterviewden ook gevraagd naar (mogelijke) praktische problemen die in de weg kunnen staan van een digitaal kindgesprek. Het probleem dat het vaakst (9 keer) naar voren komt is een haperende verbinding of een verbinding die niet tot stand komt. Andere problemen aan de kant van de techniek die worden genoemd zijn slecht geluid, geen werkende camera, een timer van Teams dat de vergadering beëindigd wordt, of een laptop waarvan de batterij opeens leeg is. Deze technische problemen zorgen voor spanningen bij de gesprekspartijen.

‘Ja, techniek moet gewoon goed zijn, want als het daar hapert, ja dan hapert het hele gesprek natuurlijk. En dat irriteert. Dat irriteert naar de kinderen toe, maar het irriteert ook naar ons toe. Dus dat moet zo vlekkeloos mogelijk verlopen.’ – Raadsheer 03

‘Soms doet het geluid het ook niet. [...] Dan begint het gesprek een beetje haperig en dan merk je dat er een beetje onrust is bij vooral de andere kant van [...] ‘Het lukt niet’ en gewoon een beetje stress en dan moet je ineens een heel serieus gesprek gaan voeren. [...] Wij hebben ook altijd zoiets van, als het niet lukt dan plannen we gewoon een nieuwe datum in. Maar ik heb het gevoel dat, vaak die kinderen en begeleiders ook denken ‘Als het nu niet lukt, dan is onze kans verkeken.’ – Gerechtsjurist 02

Sommigen geven aan dat er tijdens een kindgesprek bij een aanhoudende haperende verbinding over wordt gegaan op een mobiel gesprek, bijvoorbeeld:

‘Dat zetten we gewoon in de chat van [...] ‘We merken dat het hapert, als het nog een keer gebeurt, dan gaan we je bellen.’ – Gerechtsjurist 05

Het is fijn dat de minderjarige dan weet dat er alsnog andere mogelijkheden zijn om zijn of haar mening te delen.

Door een van de rechters wordt een oplossing bedacht om vooraf een testlink naar minderjarigen te sturen zodat ze kunnen checken of er een verbinding tot stand komt en of de apparatuur werkt. Dit sluit ook aan bij aanbevelingen uit de literatuur:

‘Dat zou ideaal zijn, dat je van tevoren even kan checken van – want je weet nooit wat voor ‘n apparatuur ze hebben – ‘komt de verbinding tot stand?’ Stel dat je een super klein programmaatje kan hebben hè dat je kunt zeggen van [...] ‘Dit is de proeflink, download die [en] als je een dikke duim ziet [...] dan doet die het.’
– Rechter 05

Los van de problemen aan het begin van het gesprek moeten de minderjarigen ook toegang hebben tot internet en middelen zoals een telefoon, tablet of laptop. Twee geïnterviewden vragen zich af of het wenselijk is dat de telefoon van een van de ouders wordt gebruikt wanneer kinderen geen eigen telefoon hebben. Er lijkt wantrouwend gekeken te worden naar de vertrouwelijkheid van het gesprek wanneer het niet plaatsvindt via een eigen device van de minderjarige:

‘Als het via een telefoon van een ouder moet. Dat is denk ik ook al onwenselijk. [...] Dat doet zich gelukkig niet heel vaak voor, maar dat is denk ik wel echt een punt.’ – Gerechtsjurist 02

Een van de rechters herinnert zich uit de coronatijd dat het voor de griffie vaak lastig was om te achterhalen naar welk e-mailadres de link voor het digitale gesprek gestuurd kon worden: het e-mailadres van het kind (indien aanwezig) of dat van een van de ouders.

Een andere raadsheer merkt op, in het kader van vertrouwelijkheid en praktische problemen, dat online gesprekken gevoeliger zijn voor hackers en dat online gesprekken makkelijker kunnen worden opgenomen:

‘Ik heb altijd wel zoiets als iets digitaal gebeurt, kan toch gehackt worden. [...] Of opnemen. [...] Weet je dat soort dingen, dat kun je niet controleren en daar ben ik ook altijd bang voor.’ – Raadsheer 01

Praktische problemen doen zich ook voor buiten de techniek. Zo geeft een rechter aan dat de gang van zaken op de rechtbank duidelijker is tijdens een fysiek kindgesprek. Als er sprake is van uitloop dan krijgt een minderjarige dit mee in de wachtkamer. Digitaal moet de griffier dit via de chatfunctie aan de minderjarige mededelen.

Zes geïnterviewden geven aan dat ze geen praktische problemen zien, of dat deze op te lossen zijn, onder andere door technische ondersteuning:

'[Praktische problemen] die kun je in kaart brengen en dan weet je dus dat je daar iets aan moet doen. En dat heeft bepaalde consequenties en daar moet je dan voor kiezen of niet. Dus als wij alles digitaal gaan doen, [...] dan moet je daar oplossingen voor vinden. Maar ik vind dat voor de basisvraag: 'Wil je dat wel of niet aanbieden?' [...] eigenlijk minder relevant.' – Rechter 10

4.4 Voorafgaand aan het gesprek

Na de redenen voor een digitaal kindgesprek en de praktische invulling, gaan deze en volgende paragrafen over het kindgesprek zelf, te beginnen met de voorbereiding van het kindgesprek. Hoe wordt een kind voorbereid en hoe bereiden rechters, raadsheren en gerechtsjuristen zich voor op een digitaal kindgesprek? In hoeverre verschilt dit met een fysiek kindgesprek?

4.4.1 Informatievoorziening aan het kind

De eerste vraag aan de geïnterviewden was of een kind aanvullende informatie ontvangt wanneer het kindgesprek digitaal wordt gevoerd. Een ruime meerderheid van geïnterviewden geven aan dat ze verwachten dat de informatie die kinderen voorafgaand ontvangen voor een digitaal kindgesprek gelijk is aan de informatie bij een fysiek kindgesprek, enkel aangevuld met een link naar het gesprek.

Het is voor velen niet duidelijk of het kind vooraf aanvullende informatie krijgt. Er wordt een aantal keer aangehaald dat volwassenen instructies krijgen voor een online zitting, maar dat dit voor kinderen (meestal) niet in kindvriendelijke taal beschikbaar is. Een verklaring voor de afwezigheid van schriftelijke informatie voor digitale kindgesprekken is, zoals enkele geïnterviewden zelf aangeven, dat digitale kindgesprekken niet doorgaans worden gevoerd. Het gebeurt bij uitzondering, waardoor er geen specifieke brieven klaarliggen.

'Dan is het zo dat volgens mij vanuit ICT een berichtje komt met een hele link en met een instructie. Maar ik weet niet of dat nou op kinderen toegesneden is.' – Raadsheer 04

'D'r staat wel in die Teams-link van 'De rechter neemt contact met je op [...] en zorg dat je op dat punt klaarstaat.' [...] Maar dat is toch vrij beperkt.' – Rechter 05

Een van de raadsheren vertelt dat aan de secretaris wordt gevraagd om vooraf met de minderjarige contact te zoeken om het even door te spreken. Twee gerechtsjuristen vertellen dat zij zelf het kind per e-mail een link sturen met extra informatie. Een enkele keer wordt de link niet aan de minderjarige gezonden maar aan de ouders of jeugdbeschermer.

'Ik heb het een paar keer zelf gedaan. Heb ik gewoon zelf een mailtje naar het kind gestuurd en heb ik gewoon aangegeven van: 'Je kan hierop klikken en dan je camera en microfoon aanzetten en dat doen wij ook.' Ja, heb ik gewoon een beetje in jip-en-janneketaal... Kijk, heel veel kinderen van 12/13 die zijn digitaal super vaardig, dus die kunnen dat allemaal prima. [...] Ik [probeer] daar gewoon iets persoonlijks van te maken.' – Gerechtsjurist 03

'Ik zet meestal iets van: 'Als je een vraag hebt kan je me mailen of bellen.' En ik zet gewoon van: 'Hoi' en dan de naam en dan 'Hierbij de link waarmee je morgen of over een week kan [...] deelnemen aan het gesprek met de kinderrechter.' [...] En vaak gaat dat allemaal goed.' – Gerechtsjurist 05

Twee raadsheren merken op dat het een goed idee zou zijn om kinderen vooraf te informeren over de vertrouwelijkheid van een digitaal kindgesprek. Dit zou er mogelijk voor kunnen zorgen dat kinderen voorafgaand aan het digitaal kindgesprek zelf een plek zoeken waar zij ongestoord kunnen spreken met de rechter.

4.4.2 Voorbereiding van het kindgesprek

Aan de rechters, raadsheren en gerechtsjuristen is gevraagd of zij een digitaal kindgesprek anders voorbereiden dan een fysiek kindgesprek. Twintig geïnterviewden geven aan dat de (inhoudelijke) voorbereiding van het digitale kindgesprek hetzelfde is als die van een fysiek kindgesprek. Tijdens deze voorbereiding wordt het dossier doorgenomen en worden eventuele vragen voorbereid. Het verschil dat het meest (4 keer) wordt benoemd is de praktische kant van het digitale gesprek: er moet een uitnodigingslink gemaakt worden. Maar er hoeft (vaak) geen fysieke ruimte gereserveerd te worden.

'Je moet een link sturen natuurlijk naar het kind en naar de rechter, want die moet natuurlijk ook op die link. En je hoeft geen ruimte te reserveren, maar dat doet de griffie.' – Gerechtsjurist 05

Een ander verschil dat een gerechtsjurist noemt is dat de voorbespreking met de voorzitter bij een digitaal gesprek soms langer duurt omdat de verbinding eerst moet worden gecontroleerd.

Ondanks dat de inhoudelijke voorbereiding van een digitaal kindgesprek doorgaans hetzelfde is als een fysiek kindgesprek, staan een aantal geïnterviewden stil bij het digitale aspect. Tweemaal benoemen rechters dat ze extra nadenken over hoe ze contact gaan maken en de aandacht kunnen behouden met minderjarigen die ze online spreken met ADHD of autisme. Zoals in de literatuur naar voren komt, kan het belangrijk zijn om meer expliciet informatie te verstrekken aan een minderjarige.

Een ander verschil bij de voorbereiding is voor een raadsheer de uitleg van de procedurele kant van het gesprek:

'Bij digitaal weet ik inmiddels dat je daar veel meer voorbereidingstijd in moet stoppen, omdat het ook heel vaak gaat om vragen die je fysiek niet zou stellen. Om een uitleg te geven aan de procedure [...] dus je gaat dan heel, heel nadrukkelijk meer op de procedurele kant zitten. [...] hoe het gaat, wat het kind moet verwachten, waar het om gaat, wat de beslissingen zijn, dat soort zaken.' – Raadsheer 01

4.5 Begin van het gesprek

Het begin van een digitaal kindgesprek in vergelijking met een fysiek kindgesprek verschilt volgens de meeste geïnterviewden op een aantal aspecten: het kennismaken en het controleren van de verbinding, de aanwezigheid van derden en of het kind begrijpt welk gesprek hij of zij voert. Er wordt door de meerderheid geen verschil gemerkt met het inhoudelijke begin van het gesprek, zoals in het volgende citaat:

'Vanaf het moment bij een fysiek gesprek dat het kind zit en ik ook ga zitten, vanaf dat moment is het hetzelfde, maar je mist dat voorstukje bij [...] het digitale gesprek.' – Rechter 09

Eén raadsheer geeft aan meer uitleg te geven in digitale kindgesprekken dan fysiek. Zeven geïnterviewden geven aan dat er voor hen geen verschil zat tussen fysiek of digitaal een gesprek beginnen.

4.5.1 Kennismaken

Een veelgenoemd verschil tussen digitale en fysieke kindgesprekken is het feit dat de rechter of raadsheer het kind niet ophaalt uit de wachtruimte voorafgaand aan het gesprek, maar dat het gesprek opeens begint:

‘Dan is het plop en daar zit je.’ – Raadsheer 02

Als voordelen van de fysieke kennismaking worden twee aspecten genoemd. Ten eerste dat het mogelijk is om tijdens het lopen naar de ruimte alvast wat luchtige vragen te stellen aan het kind, om zo het kind op zijn of haar gemak te stellen en om aansluiting te zoeken bij het kind. Voor sommigen geldt dit ook bij de binnenkomst van de gespreksruimte, met name wanneer deze kindvriendelijk is ingericht. Een voorbeeld is het volgende citaat:

‘Een van de verschillen tussen een live gesprek en digitaal is ook dat ik dus niet het kind kan ophalen uit de gang. En even een babbeltje maken tijdens het lopen. [...] Dat zijn gewoon uitstekende contacten. [...] En dan hebben ze ook even gezien dat ik contact leg met de begeleider en dan laat ik ze een stoel uitkiezen enzovoort enzovoort. Dat heb je allemaal niet bij digitale gesprekken, dus het is echt: ‘Hallo, hier ben ik dan. Zullen we praten?’ – Rechter 06

De fysieke ontmoeting verlengt automatisch ook de ‘koetjes-en-kalfjesfase’. Een aantal geïnterviewden ervaren dat ze sneller tot de kern komen of ‘met de deur in huis’ vallen bij digitale kindgesprekken. Andere geïnterviewden geven aan dat dit bij hen niet het geval was, ook online nemen ze de tijd voor ‘temperatuurvragen’ of ‘landingsvragen’.

Een tweede voordeel van fysiek kennismaken dat door een aantal geïnterviewden wordt genoemd was dat zij hierdoor ook beter een eerste indruk kunnen krijgen van het kind en, afhankelijk van de situatie, ook van de relatie tussen ouder en kind:

‘Ik haal mijn kind zelf op en dan [kijk] je even van: hey, wie is er mee en hoe gaat dat? Hoe zitten ze erbij?’ – Raadsheer 04

‘Maar het voordeel vind ik ook, dan zie ik ook altijd al de ouder die het kind brengt en dan kan ik heel snel zien wat daar gebeurt.’ – Raadsheer 01

4.5.2 Verbinding controleren

Een tweede verschil tussen het begin van een fysiek en digitaal kindgesprek zit in het gebruik van de digitale middelen zelf, waardoor een controle van de verbinding nodig kan zijn. Sommigen geven aan hier altijd mee te beginnen, anderen enkel indien nodig.

'Ik stel me altijd voor en ik check altijd even van, kun je me goed zien en kun je me goed horen? En wat fijn dat je er bent!' – Raadsheer 03

Een aantal geïnterviewden geven aan dat dit een fijne 'ijsbreker' kan zijn aan het begin van het gesprek. Het vormt dan een deel van de 'koetjes en kalfjes' voordat wordt ingegaan op de inhoud. Indien het niet goed gaat, kan dit tot stress of irritatie leiden, zie ook paragraaf 4.3.4.

4.5.3 Aanwezigheid van derden controleren

Tot slot is een veel genoemd verschil aan het begin van het gesprek het controleren of er derden aanwezig zijn bij het kind. Geïnterviewden geven aan dit een belangrijke vraag te vinden aan het begin vanwege de vertrouwelijkheid van het gesprek (zie hierover meer uitgebreid par. 4.6.4). Hoe deze vraag wordt gesteld is wisselend, voorbeelden waren vragen naar wie er thuis zijn, waar het kind zit, of iemand het kind kan horen, en of het kind alleen zit of dat er nog mensen in de kamer zijn. Soms wordt ook gevraagd om de kamer te laten zien, zoals in het citaat hieronder, dit wordt verder besproken in paragraaf 4.6.4:

'Het zijn altijd in het begin van die vragen van 'Moest je niet naar school?' of 'Ben je vrij?', dat soort dingen en: 'Is dit jouw kamer die ik zie? Nou, lekker opgeruimd wel.' Of nou, dan gaat het zo een beetje: 'Laat eens even zien die kamer.' 'Nou, wil je ook de kamer zien waar wij zitten?' Dat willen ze dan eigenlijk altijd. 'Nou, dit is de kamer waar wij zitten.' – Raadsheer 06

Een aantal geïnterviewden geeft aan dat het voorkomt dat een jeugdbeschermer, groepsleider, en een enkele keer een ouder of andere volwassenen erbij is om de verbinding tot stand te brengen. Aan het begin van het gesprek wordt dan ook gevraagd of deze persoon wil vertrekken:

'Als het gesprek begint, dan vraag ik ook gewoon van 'Nou, vindt u het goed als ik met [naam kind] nu verder alleen praat?' Dan is het: 'Ja hoor'. Nou ja, goed dan, dat gaat over het algemeen wel goed.' – Raadsheer 02

Door een raadsheer is er één geval genoemd waar de begeleider van de instelling niet wilde vertrekken tijdens het gesprek, ook al was dit de wens van de minderjarige. Dit kwam omdat er zorgen waren over de emotionele en onvoorspelbare reactie van de minderjarige op het gesprek. De raadsheer had hier moeite mee, met name omdat de minderjarige zelf liever niet de begeleider aanwezig had gehad.

4.5.4 Kennis van het gesprek

De literatuur noemt als mogelijk nadeel van digitale kindgesprekken dat kinderen onvoldoende doorhebben met wie ze spreken en wat het belang is van het gesprek. Aan geïnterviewden is gevraagd of zij het idee hebben dat kinderen weten waarom ze met de rechter of raadsheer aan het videobellen zijn. Bijna alle geïnterviewden geven aan dat het standaard een vraag was in zowel digitale als fysieke kindgesprekken. De meesten zien geen verschil tussen fysieke of digitale kindgesprekken wat betreft de kennis van de minderjarigen over waarom ze een kindgesprek hebben. In beide gevallen zijn er, volgens deze geïnterviewden, minderjarigen die niet weten waarom het gesprek plaatsvindt. Eén rechter benoemt daarbij wel dat het soms moeilijker is om online vast te stellen of het kind daadwerkelijk begrijpt waar het gesprek over gaat, omdat de lichaamstaal ontbreekt. Daarentegen zijn er zeven geïnterviewden die aangeven dat kinderen bij digitale kindgesprekken juist beter lijken te weten waarom er een gesprek is en waarover.

‘Ik vraag altijd wel van, weet je waarom we nu met elkaar [aan het] praten zijn, waar het over gaat? En nou ja, de ene heeft geen idee, maar dat, dat is net zoals bij een fysiek gesprek. Ik heb zelfs het idee dat kinderen die een digitaal gesprek hebben dat beter weten, wat er speelt, omdat daar toch een afspraak is gemaakt. En die zitten er echt voor klaar.’ – Raadsheer 03

‘De kinderen die digitaal zich melden, die weten meestal wel, die willen écht, écht gehoord worden, dus die weten het meestal wel.’ – Rechter 03

‘Ik denk juist dat de kinderen die aangeven dat ze willen videobellen redelijk goed, misschien wel meer dan gemiddeld, geïnformeerd zijn over waar het over gaat en wat er aan de hand is. [...] Anders dan soms kinderen die ter zitting komen die het niet altijd weten. [...] Juist omdat ze misschien bewuster een keuze al hebben gemaakt. Omdat er dus iets geregeld moest worden, of het niet standaard was en het niet was: ‘Ga maar zitten’ en ze er dus zelf al over nagedacht hebben.’ – Rechter 08

In één interview geeft een rechter aan het tegenoverstelde te ervaren. Volgens deze rechter weten de kinderen digitaal minder, wat meer en betere uitleg vereist omdat ze niet op de rechtbank zijn en daardoor minder doorhebben dat er iets belangrijks gebeurt.

4.6 Tijdens het gesprek

Gedurende het kindgesprek zelf verschilt er volgens sommige geïnterviewden weinig, überhaupt óf specifiek met betrekking tot de inhoud van het gesprek:

'Ik heb gewoon in z'n algemeenheid het idee dat Teams-gesprekken [...] een beetje gelijklopen met fysiek, omdat ja, omdat we denk ik allemaal gewoon ook wel gewend zijn om Teams te gebruiken. De rechter en kinderen zelf ook. [...] Ik denk gewoon niet dat er echt wezenlijke verschillen zijn.' – Gerechtsjurist 05

'Ja, misschien ben ik dan daar ook te modern in ofzo, want ik vind het eigenlijk niet zo bijzonder.' – Rechter 06

'Als je het gesprek hebt, vind ik niet dat er veel verschil is in de inhoud van het gesprek.' – Rechter 03

Anderen zien wel degelijk verschillen tussen fysieke en digitale kindgesprekken. In deze paragraaf wordt ingegaan op vier aspecten: de lichaamstaal en non-verbale communicatie, de aanvullende vragen vanuit rechters en kind, (de omgang met) emoties, en tot slot de vertrouwelijkheid en (mogelijke) beïnvloeding.

4.6.1 Lichaamstaal en non-verbale communicatie

Een ruime meerderheid van de geïnterviewden benoemen als belangrijk verschil tussen fysieke en digitale kindgesprekken dat ze minder lichaamstaal van het kind zien en dat de non-verbale communicatie zowel vanuit het kind als henzelf beperkter is.

4.6.1.1 Lichaamstaal van het kind

Omdat tijdens een digitaal kindgesprek vaak enkel het bovenlichaam en met name het hoofd van een kind te zien is en niet de rest van zijn lichaam, missen geïnterviewden zicht op mogelijke spanning of emotie in de rest van het lichaam. Dat blijkt ook uit het volgende citaat:

'Je hebt [fysiek] iets meer beeld van het kind, omdat je ziet of die sjokkend met z'n schouders naar beneden binnenkomt en je niet aan durft te kijken. Of dat die heel blij en vrolijk binnenstapt. Dus je hebt een breder beeld voordat je dan op het hoofd inzoomt, zeg maar zoals bij een digitaal gesprek.' – Raadsheer 05

Veel geïnterviewden noemen het wippen in een stoel, het bewegen van voeten, of het friemelen van handen. Ook het maken van oogcontact wordt soms als moeilijker ervaren. Sommigen vinden het dan ook moeilijk om te zien of het kind met z'n concentratie afdwaalt en het gesprek volgt en begrijpt. Hierdoor geven sommigen ook meer uitleg tijdens digitale kindgesprekken dan bij fysieke. Het maakt het soms moeilijker om vragen, geruststelling en opmerkingen aan te passen op het kind, zoals de volgende rechter ook aangeeft:

'Ik maak [...] als ik een kind spreek heel vaak gebruik dat ik een beetje me afwendt of een hele andere kant op kijk of naar boven ga zitten kijken. En dat is op scherm best wel lastig. Want ja, [...] jullie kijken nu naar mij en ik kijk naar jullie. Dus je bent heel erg gefocust op die plaatjes. Terwijl mijn ervaring is als je fysiek bij elkaar zit, dan helpt het juist heel erg als iemand de ruimte krijgt bijvoorbeeld dat die even kan wegdraaien van mij of [...] ik doe dat ook vaak bewust. Zodat de ander de ruimte heeft om, om even niet bekeken te worden.' – Rechter 10

Een enkele rechter geeft aan dat het gebrek aan lichaamstaal het ook lastig maakte om te achterhalen of kinderen het achterste van hun tong laten zien. Ook is er een raadsheer die heel praktisch benoemt dat het beperkte beeld van het kind ertoe leidt dat het niet zichtbaar was of een kind een briefje had waarop voorbereidingen waren geschreven.

Een klein aantal geïnterviewden geven aan niet veel last te hebben van het gebrek aan lichaamstaal. Dat er eventueel minder sprake is van lichaamstaal en non-verbale communicatie, is voor hen geen groot probleem. Dit blijkt ook uit de volgende citaten:

'Of het echt heel veel uitmaakt voor het gesprek weet ik niet.' – Gerechtsjurist 05

'We hebben elkaar nu, in ieder geval de gezichten, in beeld en dat is ook wel sprekend. De ogen zijn heel, heel erg sprekend, dus ik weet niet of ik daar nou heel erg veel mis. Wat ik wel mis is bijvoorbeeld zenuwachtig met [...] de benen onder tafel. Ja, dat zie ik allemaal niet. Ik zie jouw handen niet. Misschien zit je wel ook met zo'n stressbal [...]. Maar goed, [...] vanuit de mimiek van een gezicht kun je ook nog wel redelijk wat afleiden.' – Raadsheer 03

4.6.1.2 Non-verbale communicatie: contact maken en gesprekstechniek

Wat betreft non-verbale communicatie wordt door de geïnterviewden regelmatig genoemd dat het moeilijker is om hun eigen non-verbale communicatie door middel van lichaamstaal aan te passen op het kind. Dit wordt gezien als een nadeel, omdat het een belangrijke gesprekstechniek is om contact te maken met het kind en om het gesprek goed te laten verlopen.

Negen geïnterviewden geven aan een verschil te merken in het maken van contact bij online kindgesprekken. Hun ervaring is dat het bij fysiek contact makkelijker en sneller lukt om een connectie of vertrouwensband op te bouwen met het kind. Dit zit deels besloten in het ophalen en kennismaken met het kind, geïnterviewden noemen daarnaast ook dat het fysiek makkelijker is middels de eigen lichaamstaal en het gebruik van de ruimte om het kind op zijn gemak te stellen. Het verkregen beeld van het kind en zijn of haar lichaamstaal speelt hierbij ook een rol. Twee citaten geven dit verschil goed weer:

'Je hebt minder gewoon leuke grapjes tussendoor. Of dat er eens iets, een pen, van een tafel valt. [...] Het is op [de] een of andere manier meer doel, het is echt doelgericht, dat digitale gesprek. En daarna is het ook klaar. Terwijl de informatie die juist kan ontstaan door het gerommel aan zo'n tafel en in zo'n kamer, die kan ook heel ontspannend werken, waardoor kinderen misschien, weet ik niet, aanname, net wat meer durven te vertellen of vragen.' – Raadsheer 06

'Je hebt niet even een gemakkelijke eerste contact, dus [...] het zomaar even kijken hoe iemand erbij zit of hoe die zich voelt is gewoon moeilijker in te schatten digitaal dan wanneer iemand een zittingszaal binnenloopt. Als je eenmaal in gesprek bent, is mijn ervaring dat het best prima gaat. Dus als je, als het lukt om dat contact aardig te leggen, dan is het goed te doen.' – Rechter 08

Voor het verdere verloop van het gesprek wordt de non-verbale communicatie ook als belangrijke gesprekstechniek ervaren, die online moeilijk inzetbaar is.

'Want kijk, soms is het ook goed als je [...] in gesprek zit en je zit heel erg naar voren, dan gaat de andere dat ook doen en [...] daardoor komt wel weer een bepaalde dynamiek. En als je naar achter leunt dan, dan wordt het ook weer rustiger. Maar een kind ziet niet [...] op beeld of ik heel erg ontspannen naar achter leun bijvoorbeeld. En dus die invloed is minder groot, denk ik, via een digitale omgeving.' – Raadsheer 03

'Aan tafel kan ik ook dichterbij komen, meer afstand nemen. En dat zijn ook middelen om een gesprek rustiger of juist intensiever te maken.' – Rechter 06

Juist wanneer het kind weinig zegt of minder verbaal is, wordt een onlinegesprek door een aantal geïnterviewden als moeilijker ervaren. In deze gesprekken zijn de non-verbale cues van groot belang en vinden rechters en raadsheren het moeilijker om goed gebruik te maken van stiltes. Zoals een rechter aangeeft:

'Wat ik ook lastig vind, sommige kinderen komen moeilijk tot praten. Met name jongens eigenlijk. En als ze fysiek naast je zitten, dan [...] vind ik het makkelijker om te weten of ik [...] nu gewoon even [moet] wachten. Want het komt wel. Of dat ik juist iets, iets ondersteunends moet doen.' – Rechter 01

Ook in kindgesprekken waarin emotie een rol speelt wordt de geringe mogelijkheid voor non-verbale communicatie genoemd als een beperking. Zo ook de raadsheer in het volgende citaat:

'Kijk, kinderen vertellen soms gewoon hele vervelende dingen en dat is [...] ook gewoon hun leven. En ik gebruik echt mijn lichaam zeg maar om daarop [...] af te stemmen van, ja, wat is nu... Weet je, soms zeg je gewoon niks, soms laat je het zijn, soms zeg je toch iets.' – Raadsheer 07

4.6.2 Vragen

Aan de geïnterviewden is gevraagd of ze aanvullende vragen stellen tijdens een digitaal kindgesprek vergeleken met een fysiek kindgesprek. Inhoudelijk is er geen verschil in vragen die gesteld worden, benadrukten de meesten. Wel worden er soms vragen gesteld die niet gesteld worden tijdens een fysiek gesprek, zoals die over de vertrouwelijkheid van het gesprek, waar het kind zit of over de verbinding zelf. Het volgende citaat waarin een rechter antwoord geeft op de vraag of er nog andere vragen worden gesteld, geeft dit mooi weer:

'Nou ja, [...] van: 'Waar zit je?', 'Waar is je moeder?', 'Ben je alleen?', 'Is de deur dicht?', 'Kan iemand je horen?'' – Rechter 08

Ook is gevraagd of er een verschil zit in het aantal vragen dat het kind zelf stelt online versus fysiek. De meesten zien geen verschil. Een enkeling geeft aan dat er naar hun ervaring meer vragen fysiek worden gesteld, maar andersom zijn er ook enkelen die aangeven dat online juist meer vragen worden gesteld. Op vergelijkbare wijze denken drie geïnterviewden dat digitale kindgesprekken korter duren, vanwege de

kortere aandachtspanne, en één juist langer omdat een minderjarige online mogelijk meer kwijt kan en wil.

4.6.3 Emoties

Gezien de onderwerpen die aan bod komen in kindgesprekken, komt het regelmatig voor dat kinderen emotioneel worden tijdens het gesprek. Dit kan boosheid zijn, maar vaker nog verdriet. Aan de geïnterviewden is gevraagd of dit verschilt fysiek en digitaal. De antwoorden zien op vier onderdelen: of er ervaring mee is in digitale gesprekken, hoe zichtbaar het is online versus fysiek, of emoties online meer ontweken worden, en indien die aanwezig zijn, hoe men ermee omgaat.

4.6.3.1 Ervaring met emoties

Vier geïnterviewden geven aan ervaring te hebben met zichtbare emoties tijdens een digitaal kindgesprek, met name in de vorm van verdriet. Eén rechter maakt dit vooral mee tijdens digitale kindgesprekken waarbij begeleiding aanwezig is voor het kind in jeugdbeschermingszaken, waarschijnlijk omdat het al vooraf duidelijk is dat het een moeilijk gesprek gaat zijn. Voor één raadsheer maakt een ervaring met veel zichtbare emoties duidelijk dat digitale kindgesprekken ook een werkbare vorm zijn:

‘Toen dacht ik, ja, zie je wel, je kan ook gewoon hele indringende gesprekken hebben zo.’ – Raadsheer 06

De meeste andere geïnterviewden hebben geen ervaring met zichtbaar geëmotioneerde kinderen tijdens digitale gesprekken. De verklaring hiervoor zal deels te vinden zijn in de beperkte ervaring met digitale kindgesprekken, maar ook andere redenen worden hiervoor aangedragen. Zo hebben drie geïnterviewden het gevoel dat kinderen hun emoties online minder delen of tonen. Eén gerechtsjurist denkt dat de reden mogelijk ook bij de keuze ligt voor de vorm van het gesprek:

‘Als het bij het kind heel diep zit, dan wil het kind waarschijnlijk ook gewoon graag komen.’ – Gerechtsjurist 05

4.6.3.2 Zichtbaarheid van emoties

Mogelijk speelt ook de zichtbaarheid van emoties een rol in de ervaringen van de geïnterviewden. Meerderen vinden het online lastiger te zien of een kind emotioneel is. Potentiële signalen en lichaamstaal zijn beperkt zichtbaar op het scherm. Zoals raadsheer 06 aangeeft, *‘als ze naast me zitten, zie ik ze volschieten’*, online is dat minder. Dat blijkt ook uit het volgende citaat:

'Nou kijk, als ik een kind in een fysieke setting, een kind stil zie worden, dan zie ik daarbij ook de hele houding en waar die naar kijkt. En als dat de deur is, dan is dat wat anders dan wanneer die naar de zakdoekjes kijkt zeg maar.' – Rechter 06

4.6.3.3 Terughoudendheid

Een drietal geïnterviewden geven aan in digitale kindgesprekken voorzichter te zijn in hun vraagstelling om (heftige) emoties bij het kind te voorkomen. Zo zegt een raadsheer in een fysiek gesprek de emoties eerder te benoemen en het gesprek ook meer te sturen zodat de emoties naar buiten kunnen komen. Ook de rechters in de volgende twee citaten geven een vergelijkbaar beeld:

'Ik durf er ook minder naar door te vragen, omdat ik heb, in een zittingszaal kan ik glaasje water, ik kan even rust, ik kan een tissue halen. [...] Als hij helemaal verdrietig is, kan ik desnoods op de rug kloppen. [...] En als het helemaal misgaat, van de gang [...] een voor hem of haar bekende volwassene halen. Dus ik durf ook meer die emotie aan te gaan.' – Rechter 01

'In die zin hou je daar denk ik ook nog wel rekening mee bij het voeren van het gesprek dat als het moeilijker wordt dat je daar, nou ja, toch eerder probeert dan mee te stoppen omdat het kind alleen in de kamer zit en je daar dus niemand hebt die ter ondersteuning van dat kind op dat moment is. Dus in het gesprek zelf [...] kan dat maken dat je andere keuzes maakt.' – Rechter 08

Duidelijk is dat het verschil in hoe omgegaan kan worden met emoties tijdens het gesprek een rol speelt in deze aanpak.

4.6.3.4 Omgaan met emoties

Ongeacht hun eigen ervaring met zichtbare emoties in digitale kindgesprekken, hebben geïnterviewden gedeeld hoe ze omgaan, of verwachten te zullen omgaan, met emoties bij het kind tijdens een digitaal kindgesprek en hoe dit verschilt met een fysiek kindgesprek.

De meesten zien wel degelijk een verschil tussen hoe er fysiek versus online omgegaan kan worden met zichtbare emoties bij een kind en verwachten dat dit online moeizamer verloopt. Twee grote verschillen worden genoemd. Ten eerste achten veel geïnterviewden het makkelijker om fysiek het kind gerust te stellen of te troosten omdat er sprake is van direct contact en er een zakdoek of glas water aangereikt kan worden. Meerdere geïnterviewden geven aan dat een fysieke

Ervaringen binnen de rechtspraak

aanraking op zich geen mogelijkheid is om te troosten, maar dat de fysieke aanwezigheid in dezelfde kamer wel als minder 'kil' wordt ervaren bij het troosten.

'Als je fysiek bij iemand bent, kun je misschien makkelijker reageren op emotie. Dus op zich zou ik het denk ik fijner vinden hè, niet dat het kind nou onmiddellijk dan een knuffel wil, maar je kan wel iets dichterbij en iets doen en een zakdoek geven.' – Raadsheer 05

Een tweede verschil dat regelmatig wordt genoemd is de mogelijkheid om de ouder, verzorger of andere vertrouwde volwassene te betrekken bij het troosten. Sommigen noemen de mogelijkheid om deze persoon de kamer in te vragen of de mogelijkheid van nazorg wanneer het kind weer naar de gang wordt gebracht na het gesprek. Deze vorm van nazorg wordt als niet of minder mogelijk geacht online. Een raadsheer noemde het de 'hulptroepen':

'Ik heb geen idee waar ze zijn op dat moment, hè. En als je fysiek hoort, dan weet je: er zit iemand op de gang.' – Raadsheer 04

Bij een digitaal kindgesprek noemen twee geïnterviewden het lastig dat de verbinding wordt verbroken zonder dat ze weten hoe het met het kind gaat. Zo zegt een rechter in het volgende citaat te verwachten dat dit een beperking zou zijn:

'Door het scherm heen kun je alleen maar op die rode knop drukken en dat voelt dan wel heel, heel afstandelijk. En je weet ook niet, ja, is er dan iemand voor dat kind daar? Wie vangt het op? Ja, dat...

[Interviewer 2: '[Is een] stukje nazorg?']

Ja, dat. [...] Je kan niet een overdracht doen naar een bode of een ouder die in de gang zit.' – Rechter 09

Opvallend is wel dat twee rechters aangeven deze optie te missen in digitale gesprekken, maar dit nooit daadwerkelijk in te zetten bij fysieke gesprekken. Dit is een mogelijke aanwijzing dat het voor sommige geïnterviewden vooral een fijn back-upplan is, waarmee zij emoties in een fysiek gesprek sneller bespreekbaar maken.

Bij dit laatste verschil is het belangrijk te noemen dat drie geïnterviewden wel oplossingen zien voor nazorg of troost door een vertrouwde volwassene tijdens een digitaal kindgesprek. Een raadsheer had in een digitaal kindgesprek weleens

een pauze ingelast, na het kind te hebben gevraagd of er iemand in de buurt aanwezig was bij wie hij of zij ontspanning kon vinden. Dit had goed gewerkt, maar de raadsheer geeft aan er minder invloed over te voelen vergeleken met een fysiek gesprek. Dit komt ook overeen met het volgende citaat:

‘Als je dan weet dat iemand alleen thuis is, dan ja, toch vragen: ‘Kan je dan nu iemand bellen? En weet iemand dat je dit gesprek hebt?’, dat is toch moeilijker dan dat fysiek dat je dat allemaal kan regelen.’ – Raadsheer 06

Deze oplossing wordt echter niet geschikt geacht in de situatie waar het verdriet of de boosheid zich richt op de ouder of volwassene die in de buurt is.

Vijf geïnterviewden geven aan dat er online op redelijk vergelijkbare manier wordt (of zou worden) omgegaan met emoties als bij een fysiek kindgesprek. Zo benoemt een gerechtsjurist dat als een kind boos is, dat in beide situaties bespreekbaar wordt gemaakt. Ook wanneer een kind veel verdriet toont, maken deze geïnterviewden dat bespreekbaar. Zo is het dan ook mogelijk om aan het eind van het gesprek het kind te vragen of ze het daarna met iemand kunnen en willen bespreken, zoals hiervoor ook benoemd. Wat meespeelt is dat rechters en raadsheren fysiek ook niet het kind troosten door middel van aanraking, maar juist op andere wijze, zo blijkt ook uit de volgende citaten:

‘Soms als het fysiek gebeurt, dan proberen raadsheren ook altijd wel terughoudend te zijn met aanrakingen. Dus het is niet dat je dan iemand echt gaat omhelzen of zo... of troosten, dus het is vaak wat meer dan de vraag van ‘goh, wat [...] vind je nu zo vervelend en waarom ben je verdrietig?’ Dat je een beetje met vragen probeert dat op te lossen. Dus ik kan me voorstellen dat digitaal ook op die manier gaat, maar dat het misschien wel iets afstandelijker voelt.’ – Gerechtsjurist 02

‘In het echt zou je misschien een kind een zakdoekje geven en dan zal ik dat, ik zou maar zeggen, ‘digitaal’ doen. Dus dan zou ik zeggen: ‘Goh, als je nou hier was, dan ging ik jou dit zakdoekje geven’, bijvoorbeeld.’ – Rechter 10

Eén rechter geeft aan dat een digitaal kindgesprek soms juist prettiger kan zijn als een kind emotioneel wordt, omdat er de mogelijkheid is om een vertrouwd iemand erbij te halen als troost. Tot slot komt in drie interviews het potentiële risico aan bod dat een emotioneel kind online opeens de verbinding zou kunnen verbreken, maar dit was bij alle drie de geïnterviewden nog nooit voorgevallen.

4.6.4 Vertrouwelijkheid en beïnvloeding

De grootste zorg van geïnterviewden en het meest genoemde nadeel van een digitaal kindgesprek is dat er een ouder in de ruimte – of net achter de deur – aanwezig zou kunnen zijn. Deze zorg ziet op de vertrouwelijkheid van het kindgesprek maar ook het risico op beïnvloeding. Deze twee onderwerpen zijn sterk met elkaar vervlochten en komen hierna beide aan bod.

4.6.4.1 Vertrouwelijk gesprek

Een kindgesprek is bedoeld als een vertrouwelijk gesprek tussen de rechter (of raadsheer) en het kind. Wat het kind vertelt tijdens het gesprek dient in beginsel niet letterlijk en volledig gedeeld te worden met ouders of andere partijen. Het doel is dat het kind zo vrijuit als mogelijk kan spreken. Met het kind wordt vervolgens besproken welke informatie uit het gesprek teruggekoppeld kan worden op zitting richting ouders en partijen. Het is daarom van belang dat andere partijen niet aanwezig zijn tijdens het gesprek zelf. Tijdens fysieke gesprekken gebeurt dat niet, online is het lastig dit te verzekeren. Voor heel veel geïnterviewden is het nooit 100% zeker of het kind alleen is tijdens het digitale kindgesprek, en zich op een plek bevindt waar anderen niet mee kunnen luisteren. Alle geïnterviewden houden hier dan ook rekening mee tijdens een digitaal kindgesprek.

De vervolgvraag is, hoe doen ze dit? Verschillende aanpakken werden benoemd door de geïnterviewden. Velen geven aan tijdens het begin van het gesprek stil te staan bij de vertrouwelijkheid van het gesprek, op impliciete of meer expliciete wijze. Zo wordt bijvoorbeeld uitgelegd dat het de bedoeling is dat het gesprek alleen wordt gevoerd, zonder de aanwezigheid van anderen. Anderen stippen het op een meer vragende wijze aan, ofwel direct ('Ben je alleen?') of indirect ('Waar ben je nu?' en 'Zijn er meer mensen?'). Een aantal voorbeelden worden ook genoemd in het volgende citaat over de noodzaak om de vertrouwelijkheid te controleren:

'Je moet natuurlijk goed verifiëren en bespreekbaar maken van tevoren: 'Waar zit je? Waar zit je moeder of vader?' Of: 'Bij wie ben je nou en waar zit ie dan?' En: 'Voel je je vrij om te praten? Want het is natuurlijk niet de bedoeling dat andere mensen meeluisteren.' – Rechter 05

Een aantal geïnterviewden geeft aan dat het niet standaard aan bod kwam, maar afhangt van de situatie. Bijvoorbeeld als het kind op een gekke plek lijkt te zitten of men denkt iets te zien in de hoek van het beeld:

'Dan zag ik een kind aan de keukentafel zitten of in de woonkamer. Dan zei ik: 'Goh ik, ik wil graag met jou alleen praten. Vind jij dat goed?' 'Ja, dat is goed' 'Nou, zou je dan, heb je ook een eigen kamer waar je kunt gaan zitten? Of kun jij ergens gaan zitten waar je de deur kunt dichtdoen? Dat wij met z'n tweeën praten?' Nou er waren heel veel kinderen die zeggen: 'Ja hoor' en dan hoor je ze naar boven stommelen of een andere kamer gaan zitten. En sommige die lieten dan zien: 'Kijk, hier is niemand.'" – Rechter 10

In het laatste citaat wordt ook de mogelijkheid genoemd dat het kind de ruimte laat zien met de camera, waardoor zichtbaar wordt dat er niemand aanwezig is. Volgens een drietal geïnterviewden gebeurt het weleens dat het kind zelfstandig met de camera draait om te laten zien dat er niemand anders bij zit, ofwel als reactie op de vraag, of uit enthousiasme om zijn of haar kamer te laten zien. In de interviews ging het ook over de mogelijkheid om het kind te vragen dit te doen. Hierover zijn de meningen verdeeld. Zo geven vier geïnterviewden aan dit weleens te doen (of mee te maken als gerechtsjurist). Twee daarvan geven aan dit op subtiële wijze te doen, door eerst hun eigen plek te laten zien of door aan te haken bij iets leuks bij het kind (de kat, een poster, hun kamer, etc.). Drie geïnterviewden vinden het niet passend om dit aan het kind te vragen, met name vanuit privacyoverwegingen:

'Kijk, het gaat natuurlijk een beetje ver om aan een kind te vragen van, 'zeg, draai eens even met die camera zodat ik kan zien in welke kamer je zit'" – Raadsheer 02

'Om dan met zo'n camera de hele kamer rond te gaan, vind ik ook niet helemaal... alsof ik dat ga inspecteren, weet je, of die ouders dat later horen. Dan denken ze [...] 'wat wil die rechter nou... gaan kijken of ik mijn huis wel opgeruimd was?' Hè, dat kan ook een verkeerde indruk geven.'" – Rechter 04

Voor de meesten is het bespreekbaar maken dat het kindgesprek vertrouwelijk is en vragen of het kind alleen is, een passende aanpak. Eén gerechtsjurist benadrukt het belangrijk te vinden om het gesprek te beginnen met koetjes en kalfjes, omdat er dan al veel duidelijk wordt over waar het kind zich bevindt en hoe hij of zij erbij zit:

'Ik zou niet al te wantrouwend aan zo'n gesprek beginnen. [...] Je kan het natuurlijk wel gewoon voorzichtig aangeven van: 'De bedoeling is dat er niemand bij zit.' Dat vind ik al heel iets anders dan dat je zegt: 'Laat je even je kamer zien, want ik wil controleren of er niemand zit.'" - Gerechtsjurist 03

4.6.4.2 Signalen van en ervaringen met aanwezige derden

Als er wordt gevraagd naar de aanwezigheid van anderen, komt het weleens voor dat het kind niet alleen is, bijvoorbeeld omdat een begeleider, ouder of andere volwassene het kind helpt bij het inbellen. Dan is het gebruikelijk om te vragen of deze persoon wil vertrekken, behalve als het kind zelf aangeeft diegene graag erbij te hebben én het geen ouder is (zie hierover ook par. 4.5.3). Ook in andere situaties kan er iemand aanwezig zijn in dezelfde ruimte als het kind. Geïnterviewden zijn alert op deze mogelijkheid. In deze paragraaf worden eerst de signalen waar rechters, raadsheren en gerechtsjuristen op letten besproken waarna de genoemde ervaringen met aanwezige derden uiteengezet worden.

Hoe merken rechters, raadsheren of gerechtsjuristen dat er iemand aanwezig is die er niet hoort te zijn? Soms wordt er tijdens het gesprek toch iemand gezien op de achtergrond, gaat er een deur open en loopt er iemand binnen, of is de aanwezigheid van iemand te horen. Waar het kind naar kijkt is voor zeven geïnterviewden ook een belangrijk signaal om op te letten. Als het kind niet naar de laptop of camera kijkt, maar veel opzij of naar een bepaalde hoek dan denkt men daaruit te kunnen lezen dat er gekeken wordt naar een andere aanwezige. Veel focus op de oogbewegingen van het kind wordt door één rechter ook als een beetje hypocriet gezien. Hij geeft aan zichzelf erop te betrappen het online een problematisch signaal te vinden, maar het fysiek juist ontzettend waardevol te vinden dat het kind geen oogcontact hoeft te maken en weg mag kijken. Tijdens een fysiek gesprek hoeft de rechter zich echter geen zorgen te maken over de aanwezigheid van derden, online zijn potentieel onschuldige gedragingen van het kind meer verdacht.

Aan geïnterviewden is gevraagd of ze ook ervaren hebben dat er derden aanwezig waren tijdens het digitale kindgesprek die er niet hadden moeten zijn. Zoals eerder genoemd komt het weleens voor dat een volwassene het kind helpt bij het tot stand brengen van de verbinding en deze vervolgens de ruimte verlaat. Dat er later tijdens het gesprek iemand aanwezig blijkt te zijn of binnenkomt, lijkt niet structureel voor te komen. Meerdere geïnterviewden hebben er helemaal geen ervaring mee of hebben het in ieder geval niet gemerkt. Eén rechter is van mening dat het ook niet vaak gebeurt:

‘Nee, want ouders die snappen dat donders goed dat dat echt niet de bedoeling is, want dan vallen ze natuurlijk enorm door de mand hè... [...] als ik daar achter zou komen. Dus nee dat doen ze niet. Althans niet gemerkt. Kijk, daarentegen op het moment dat je een kind hier laat komen, ja, dan hoor je ook dat vader en moeder hele gesprekken ingefluisterd hebben.’ – Rechter 03

Anderen hebben wel meegemaakt dat er toch iemand in de ruimte aanwezig was. Een voorbeeld komt van een gerechtsjurist die tijdens het gesprek opeens gefluister hoorde:

'[De] rechter had dus niet van tevoren de vraag gesteld van 'Ben je alleen?' Dus ik heb geteamst naar die rechter privé van, uh, 'volgens mij zit moeder erbij.' [lacht] En dat heeft ze dus ook gevraagd van... 'Ja, moeder zit erbij', 'Nee, dat was echt niet de bedoeling.' – Gerechtsjurist 05

Als er signalen zijn dat er iemand aanwezig is, maken de meeste geïnterviewden het bespreekbaar. Bijvoorbeeld als een kind elke keer een bepaalde kant op kijkt:

'Dan zou ik benoemen van: 'Goh, hè, ik zie dat je steeds even naar rechts kijkt. Is daar iets of iemand wat je aandacht trekt?' [...] Ik bedoel, misschien zegt ie wel, 'Daar zit mijn kat en die valt bijna van de vensterbank'. [Gelach] Dat weet je niet hè, dus ik zou nu ook niet gelijk zeggen van 'zit je moeder je in te seinen?' – Raadsheer 05

Meerdere benadrukken dat het bespreekbaar maken vooral ziet op vragen stellen om te checken of er daadwerkelijk iemand is en opnieuw aangeven dat het belangrijk is om het gesprek alleen te doen. Daarbij betrekken de rechters of raadsheren ook weleens de derden zelf. Zo blijkt ook uit de volgende citaten:

'Dat ik op een gegeven moment dacht van er zit iemand bij dit kind in de kamer, maar die hoor ik wel, maar die zie ik niet, dus dat ik vroeg: 'Hé, ben je alleen of is daar nog iemand?', en toen 'Nee, nee.' En toen zat volgens mij de moeder of de vader, ik weet niet meer, een ouder geloof ik, zat ook in de ruimte. En toen heb ik gevraagd: 'Nou, mag ik even met je vader praten? En vind u het goed dat ik even alleen met het kind in gesprek ga?' – Rechter 09

'Ik heb wel eens echt doorgevraagd van 'Ja, volgens mij hoor ik gewoon iemand op de achtergrond praten. Wie is dat dan?' En dan wordt er wel gezegd, 'Oh, dat is m'n vader, die is net binnengekomen'. Ik zeg, 'Oh, maar dat mag je wel gewoon zeggen!' Zeg dat dan maar even en: 'Dan is het misschien wel fijn als je je vader nou weer even naar buiten uh eruit gaat'. [...] En ook zonder boos te worden of zo, ik zeg: 'Oh, die wist misschien niet dat jij zat te praten, maar hoe dan ook, nee, het is echt wel de bedoeling dat we alleen praten.' – Raadsheer 06

Eén rechter geeft aan dit potentieel ook met de ouder te bespreken op zitting, als zou blijken dat het niet lukt om het kind alleen te laten spreken. Als er grote twijfels zouden zijn over de aanwezigheid van een derde, zou een gerechtsjurist het met de zittingscombinatie bespreken en een mogelijk tweede gesprek overwegen. Echter, die zorgen heeft deze gerechtsjurist nog niet eerder gehad.

4.6.4.3 Beïnvloeding

De grootste zorg met betrekking tot de vertrouwelijkheid van het gesprek is dat een kind beïnvloed wordt of onder druk wordt gezet. Deze zorgen beperken zich echter niet tot digitale kindgesprekken, het is ook al lang onderwerp van gesprek bij fysieke kindgesprekken. Aan geïnterviewden is dan ook gevraagd of er een verschil was tussen fysieke en digitale kindgesprekken met betrekking tot (potentiële) beïnvloeding. Zestien geïnterviewden zien geen verschil: beïnvloeding speelt naar hun mening net zo goed fysiek een rol als digitaal. Ook fysiek kan een kind onder druk worden gezet of beïnvloed worden door een ouder, bijvoorbeeld in de auto op weg naar het gesprek of zelfs nog op de gang. De volgende citaten geven dit sentiment goed weer:

'Weet je, uiteindelijk, die beïnvloeding heb je toch, hè. Dus het maakt ook niet zoveel uit. Ook als je ze hier spreekt, als je gebracht wordt door je vader of je moeder. En ja, dat zit toch ook in de kinderen? Of ze het gevoel hebben dat ze iets moeten vertellen van de een of de ander, al zeggen ze het misschien niet heel expliciet, hè. Het is ook niet altijd aan ouders aan te rekenen, dus daar spelen zoveel dingen dat [...] het] denk ik ook niet van doorslaggevend belang zou moeten zijn om te zeggen, oh, ik wil ze niet digitaal horen.' – Raadsheer 05

'Nou, ik vind het ook relatieve veiligheid dat ze alleen bij ons zitten, want dan denk ik, ja, het is ook maar een illusie om te denken dat ze dan niet beïnvloed zouden worden.' – Raadsheer 06

'Als ze hier gebracht worden, moeder zit op de gang. Nou, wij weten dus niet wat moeder vijf minuten van tevoren nog heeft gezegd. [...] Want ja, over beïnvloeding gesproken, die vindt daar volop plaats. En dat vinden we, ja, nou ja, niet oké, maar dat nemen we dan voor lief.' – Rechter 05

Een vijftal geïnterviewden erkent dat het risico op beïnvloeding zowel online als fysiek aanwezig is, echter dat het in een digitaal gesprek lastiger is op twee fronten. Ten eerste kan het nog lastiger zijn om het te herkennen, zo blijkt ook uit de volgende citaten:

'En natuurlijk weet je nooit, ook als een kind face-to-face met je komt praten, niet precies of een kind met een opdracht naar je toe is gekomen of belast wordt door wat volwassenen hebben meegegeven. Maar dat vind ik bij een digitaal gesprek nóg moeilijker in te schatten, omdat het gewoon kan dat een ouder in de ruimte aanwezig is buiten het zicht van de camera. En daar heb je dan geen zicht op.' – Rechter 09

'Het grootste issue met kindgesprekken is bij scheidingszaken. [...] Daar zie ik dus nog steeds het probleem met bellen dat ik denk, ja, ik wil die andere ouder er gewoon niet bij hebben. Ja, nu zie je dan een ouder op de gang zitten, die brengt het kind, die ouders zie je ook, dus je weet dat het beïnvloed is, maar dat zie dan gewoon ook, dan zie je in ieder geval dat het gaande is.' – Raadsheer 07

Ten tweede kan het moeilijker zijn om erop in te spelen. Zo ziet een raadsheer dat kinderen fysiek meer opgaan in het gesprek, waardoor ze sneller de instructies die ze hebben meegekregen vergeten en beter gerust kunnen worden gesteld dat het een veilige plek is om dat te doen.

Tot slot, een aanvullend risico genoemd door een rechter, is het gevaar dat er opnames worden gemaakt en dat deze online gedeeld worden.

4.7 Einde van het gesprek

Het einde van het kindgesprek verloopt volgens alle geïnterviewden inhoudelijk fysiek en digitaal op dezelfde wijze. Zo wordt er besproken wat de rechter of raadsheer mag delen op de zitting en wat het vervolg zal zijn. Ook wordt het gesprek richting het nu en de rest van de dag gebracht, al vinden sommigen het minder passend om te vragen of het kind nog wat leuks gaat doen als ze thuis zijn. Met wat leuke vragen wordt het gesprek afgerond:

'Het doel is hetzelfde namelijk, ik wil wel dat ze ophangen met een glimlach. Zo van, dit viel eigenlijk wel mee' – Rechter 06

Het grootste verschil dat genoemd wordt is het fysiek terugbrengen van het kind naar de gang versus het verbreken van de verbinding met een klik op de knop. Hoewel dit een klein verschil kan lijken, geven zes geïnterviewden aan dat het terugbrengen wel degelijk belangrijk voor hen is. Het biedt rechters en raadsheren de kans om te zien hoe het gesprek geland is: lopen ze vrolijk naar buiten of juist niet? Indien er sprake is van het laatste grijpen ze de kans om het kind nog even een zittingszaal te laten

Ervaringen binnen de rechtspraak

zien of het uitzicht vanaf een hogere verdieping. Ook biedt het de kans om – in een vorm van nazorg – het kind weer over te dragen aan een ouder of andere volwassene. De twee citaten hieronder geven dit goed weer:

‘Vaak is het ook zo dat als we het gesprek hebben gehad fysiek en ik loop nog even mee, nou, dan zie je echt de ontspanning bij het kind en ‘Het was fijn’ of ‘Het was niet fijn’ of ‘Waarom deed je dat, het was stom van je’, tegen mij. Ja, ik zeg maar wat, maar dat geeft mij ook een beter gevoel dat je het kind ook weer rustiger los kunt laten in de wereld dan met digitaal.’ – Raadsheer 03

‘[Fysiek] dan zeg ik van ‘Kom en dan breng ik je mee de gang op’ of zo, en dan kan ik nog zeggen: ‘Viel het mee?’ [...] Dan is het gesprek al afgelopen. Maar ook nog niet. Bedoel, je bent nog aan het afscheid nemen van elkaar. En hier is het een druk op de knop en je bent weg. Ja, da’s koud, dat is pats boem. [...] Ik heb wel eens gehad, [...] dat ik, prima gesprek, loop met kind terug en komt bij mama en begint keihard te huilen. Nou dan zeg ik van: ‘Jeetje joh, wat gebeurt er nou? Je deed het zo goed bij mij’ ‘Ja, maar die vraag van u...’ of weet ik veel wat. Nou en dan met die [...] moeder erbij ga ik dan maar gewoon even evalueren van, ‘Oké, wat was gewoon een rotvraag en waarom dan?’ [...] Nou, dat kan toch zo niet? Boem weg en misschien valt ie wel snikkend neer het kind, weet ik niet. Geen flauw benul.’ – Rechter 05

Een ander verschil dat door een enkele rechter genoemd wordt, betreft de aanwezigheid van het kind bij de uitspraak in ondertoezichtstellingszaken. Wanneer het kindgesprek digitaal heeft plaatsgevonden, kan het kind niet automatisch aansluitend aanwezig zijn bij de uitspraak. Dat kan wel in de gevallen waarin het kindgesprek fysiek voorafgaand aan de zitting wordt gehouden, en veel jongeren willen dit ook. Gezien de ontwikkeling dat kindgesprekken steeds vaker losgekoppeld zijn van de zitting is de kans groot dat dit verschil maar beperkt in omvang is.

Tot slot is aan geïnterviewden gevraagd hoe het einde van een digitaal kindgesprek is voor hen. Het beëindigen van een Teams-gesprek wordt door sommigen als wat ongemakkelijk ervaren, maar de meeste geven aan dat kinderen zelf snel wegklikken:

‘Die klappen [de laptop] gewoon dicht en die denken huppakee ik ga gamen.’ – Gerechtsjurist 03

Sommige rechters en raadsheren geven zelf duidelijk aan dat ze het gesprek zouden beëindigen, zoals in het volgende citaat:

‘Uiteindelijk het echt daadwerkelijk eindigen van dat gesprek van, ‘we gaan nu de lijn verbreken’. Ja, dat is toch een beetje een soort kaal, hè? Normaal geef je een kind een hand en zo, maar ik bedoel het evalueren van het gesprek, dat gaat helemaal hetzelfde.’ – Raadsheer 06

Een andere rechter vraagt altijd het kind zelf om de verbinding te verbreken, zodat het zijn of haar keuze is wanneer het gesprek afgelopen is.

4.8 Na afloop van het gesprek

Nadat het kindgesprek heeft plaatsgevonden vindt er een zitting plaats met partijen en wordt er een beslissing genomen. Aan geïnterviewden is gevraagd of zich in deze fase ook verschillen voordoen. Hierna wordt de rol van het kindgesprek op zitting, de terugkoppeling en de mogelijkheid om alsnog de minderjarigen uit te nodigen voor een fysiek kindgesprek besproken.

4.8.1 Op zitting

Geïnterviewden geven aan dat er in beginsel geen verschillen tussen fysieke en digitale kindgesprekken zijn op welke manier de informatie in een kindgesprek wordt meegenomen naar de zitting.

‘In beide gevallen maak ik zittingsaantekeningen die ik op dezelfde manier opsla, op dezelfde manier in het dossier [...] verwerk. [...] En tijdens de zitting, of het nu fysiek of digitaal het kindgesprek is geweest, dat maakt niet uit, want in beide gevallen vatten we samen wat het kind heeft gezegd. Als het kind heeft gezegd dat het kind het wil. Dat vragen we ook altijd, ‘Wat mogen we vertellen?’ – Gerechtsjurist 05

Vier van de geïnterviewden geven aan dat de observatie tijdens een digitaal kindgesprek anders is en dat dit (mogelijk) invloed heeft op hoe er tijdens de zitting wordt gesproken over het kindgesprek. Een voorbeeld wordt gegeven in het volgende citaat:

'Ik denk dat ik, als ik een kind online [heb gesproken] iets minder stellig ben. Als ik een kind fysiek drie kwartier heb gesproken, dan kan ik echt tegen ouders zeggen: 'Wat een schattig kind', en 'ja, wees er toch zuinig op', [...] 'kleine spring-in-'t-veld' of zo. [Dan] kan ik dat wat plastischer omschrijven dan als ik een kind digitaal heb gezien, dan hoor ik mezelf eerder praten in: 'Het lijkt me' of 'volgens mij is zij heel knap', 'het lijkt me een zus en zo meisje.' Dan ben ik minder stellig daarin.' – Raadsheer 06

Een van de rechters benadrukt dat dit verschil in observatie tijdens een fysiek of digitaal kindgesprek geen invloed zou hebben op de beslissing.

'Ik hoor wat ik hoor en dat neem ik mee. [...] Anders dan dat ik misschien dingen mis omdat het digitaal is, maar wat ik meekrijg, dat [...] neem ik mee. [En] ik denk de dingen die ik mis door de digitale ruis zijn vooral dingen die ik in het gesprek meeneem: 'Joh, je zit wel heel erg te wippen.' Even doorvragen of dat benoemen. Het is dat ik dat wippen op de stoel heb gemist vanwege een digitaal gesprek, dat zal nooit doorslaggevend voor mijn beslissing zijn.' – Rechter 07

Een andere rechter noemt dat het wel invloed kan hebben op de beslissing wanneer er bij het kindgesprek vermoedelijk sprake is geweest van beïnvloeding.

De meeste geïnterviewden vertellen dat met de minderjarige tijdens het kindgesprek wordt afgesproken wat op zitting gedeeld mag worden over het kindgesprek. Tijdens de zitting wordt vervolgens een korte samenvatting gegeven waarop partijen mogen reageren. Er wordt dan benoemd dat het kindgesprek digitaal heeft plaatsgevonden. Een aantal van de geïnterviewden geeft aan dat dit ook wordt benoemd in de beschikking.

'Het wordt alleen wel uitgelegd aan ouders dat we, meestal weten ze dat, maar dat we een kind digitaal gesproken hebben. En in de beschikking zetten we het ook neer dat dat bijvoorbeeld via videoverbinding was.' – Gerechtsjurist 03

Twee raadsheren benoemen dat een digitaal kindgesprek mogelijk ook extra uitleg vereist richting partijen en ook vragen kan oproepen bij de ouders van het kind.

‘Dat maakt niet uit in de [...] beslissing. Nee, we zeggen [...] het wel altijd op zitting van, we hebben gesproken en dat is via beeldbellen [...] gegaan. [...] Soms krijg je dan nog wel gesputter van ofwel de vader of moeder: ‘Dat wist ik niet’ [...] ‘Dat had ik moeten weten in het kader van hoor en wederhoor.’ Dat soort dingen. Ja dat hoor je nog wel eens. [...] Maar dat hoor je ook als er een fysiek gesprek is geweest: ‘Dat wist ik niet’. [...] Ik denk dat ik toch wel een keer op zitting heb gehad dat ik denk dat dat de vader was die zei: ‘Maar heeft u dan wel goed kunnen praten met uh met het kind?’ Dus hè, het kan nog wel een opmerking opwerpen, maar ik zeg het wel altijd op zitting hoe we gesproken hebben met het kind, wanneer en via welk kanaal.’ – Raadsheer 03

Een andere raadsheer benadrukt op de zitting aan de partijen dat er geprobeerd is te verifiëren of er iemand anders bij het gesprek aanwezig was geweest.

‘Nou, daar heb ik geen verschillen in ervaren ten opzichte van een fysiek kindgesprek. [...] Ik heb gewoon op de zitting de met het kind besproken samenvatting gegeven. [...] Ik heb er op de zitting toen dan wel bij gezegd dat ik heb geprobeerd te verifiëren dat er verder niemand anders bij aanwezig was. Maar dat [...] voeg ik dan nog toe of heb ik toegevoegd in die drie gevallen maar verder is dat niet anders nee.’ – Raadsheer 02

4.8.2 Terugkoppeling

De terugkoppeling is volgens een aantal geïnterviewden de laatste tijd een veelbesproken thema. Nagenoeg alle geïnterviewden vertellen verder dat aan het einde van het kindgesprek met de minderjarige wordt besproken op welke manier zal worden teruggekoppeld aan het kind. Dit wordt zowel aan het einde van een fysiek kindgesprek als aan het einde van een digitaal kindgesprek gevraagd.

Er bestaan verschillende opties voor de terugkoppeling. De meeste kinderen kiezen ervoor om via de ouder, jeugdbeschermer of een begeleider te horen wat de rechter heeft beslist. Maar het komt ook voor dat wordt teruggekoppeld in een brief, e-mail of dat het kind nog eens gebeld wordt door een rechter.

'In beide gevallen vragen we ook inderdaad, of het nou fysiek of digitaal is, dan is de bedoeling in ieder geval dat we vragen van: 'Hoe wil je teruggekoppeld worden de beslissing, want we gaan straks die zitting doen, dan ga ik binnen twee of vier weken uitspraak doen. Wil je dat ik je bel, wil je dat ik je mail, wil je dat ik een brief stuur? Of hoor je het al van je moeder?' Meestal kiezen ze gewoon voor het laatste. Maar er zijn kinderen die willen heel graag [...] toch een belletje nog van de rechter, ja.' – Gerechtsjurist 05

Een van de gerechtsjuristen merkt op dat er tijdens een digitaal kindgesprek vaker wordt verzocht om terug te koppelen via e-mail.

'Bij digitaal komen dat soort verzoeken [om terug te koppelen per e-mail] wel wat vaker [voor] [...] in mijn beleving. Bij fysieke gesprekken wordt dat eigenlijk bijna nooit gevraagd door een kind. Niet wat ik heb meegemaakt en bij digitaal dus denk ik toch zoiets van: 'Nou ik vraag gewoon of ze het mailen want ze kunnen kennelijk ook videobellen' [...] 'Dus ze kunnen vast ook mailen.' – Gerechtsjurist 03

Wanneer er wordt teruggekoppeld via een brief of e-mail moet rekening worden gehouden met een aantal elementen. De inhoud van de brief of e-mail moet ook in de beschikking staan. Daarnaast mag de brief of de e-mail niet eerder dan de beschikking worden ontvangen. Dat is gelijk met fysieke kindgesprekken. Een kind zelf terug (video)bellen vindt een van de rechters geen goed idee:

'Nee, [een kind digitaal terugbellen] zou ik denk ik ook niet snel doen. Om het kind op een ander hè, dus zeg maar in die jeugdzaken, geef je natuurlijk vaak die mondelinge beslissing, maar dan doe je het met iedereen tegelijk en dan weet je ook zeker dat iedereen precies hetzelfde heeft gehoord. En dan stem ik ook de manier waarop ik dat zeg natuurlijk af op het kind op dat moment. Maar ik zou niet geloof ik heel snel een mondelinge beslissing geven aan de ouders en dan later nog apart digitaal aan het kind. Omdat het risico natuurlijk dan toch bestaat dat [...] er toch een beetje verschillende verhalen zijn. [...] Of daar zou je wel goed over moeten nadenken hoe dat dan zorgvuldig inricht, zodat de ouders bijvoorbeeld ook weten wat je precies aan het kind hebt gezegd.' – Rechter 09

Een verschil tussen het digitale en fysieke kindgesprek is de mogelijkheid dat het kind bij de uitspraak in de zittingszaal mag zitten. Dit is alleen zo wanneer het kindgesprek voorafgaand aan de zitting plaatsvindt en het gesprek fysiek heeft plaatsgevonden.

4.8.3 Alsnog fysiek horen?

Aan de geïnterviewden is de vraag gesteld of het is voorgekomen dat na een digitaal kindgesprek de minderjarige alsnog wordt uitgenodigd voor een fysiek gesprek. Slechts één van de geïnterviewden geeft aan dat dit wel eens is voorgekomen. Dit gebeurt vooral bij minderjarigen die een duidelijke wens hebben en aan de rechter vertellen hoe iets 'moet' gebeuren, maar waar het niet strookt met de richting waarop de rechter denkt te gaan beslissen. De rechter geeft aan dat er dan gevraagd wordt of het kind ook nog eens fysiek wil komen zodat verschillende opties beter besproken kunnen worden en de rechter het beter kan inschatten.

Twee geïnterviewden zetten eerder in op reflectie tijdens de zitting. Eén rechter heeft een keer overwogen een kind opnieuw uit te nodigen, maar uiteindelijk besloten om dit niet te doen. In plaats daarvan heeft deze rechter aanvullende vragen gesteld aan ouders en een aanwezige hulpverlener tijdens de zitting.

Een deel van de geïnterviewden geven aan eveneens terughoudend te zijn in het opnieuw uitnodigen van een minderjarige voor een fysiek kindgesprek. Er is vaak een goede reden waarom het gesprek digitaal heeft plaatsgevonden. Een extra gesprek wordt daarbij als belastend gezien en een minderjarige moet niet het gevoel krijgen dat hij of zij iets fout heeft gedaan.

'Ik zou me dat wel kunnen voorstellen als ik echt het idee heb dat het kind totaal niet in vrijheid in die situatie heeft kunnen [...] praten. Maar ik zou het wel een hoge drempel vinden om dan dat kind alsnog te vragen naar de rechtbank te komen. [...] Daarmee vraag je ook wel heel wat van een kind. [...] Ervan uitgaande dat het kind de vrije keuze heeft gehad om digitaal gehoord te worden hè en dat dus bewust ook heeft gekozen om niet te komen en dan alsnog zeggen: 'Ja, ik wil dat je toch komt.' Ja, weet ik niet, vind ik lastig.' – Rechter 09

Sommigen refereren in dit kader ook aan het doel van het kindgesprek. Zowel fysiek als digitaal is een kindgesprek een 'momentopname' en:

'Het is niet dat wij allerlei informatie uit dat kind willen halen. Maar het doel is: het kind krijgt de gelegenheid om... Nou ja, dat is dan zo. En als ik dan misschien een vertekend beeld heb, dan zij het zo.' – Raadsheer 05

Zeven geïnterviewden kunnen zich wel voorstellen dat ze een minderjarige alsnog zouden uitnodigen voor een fysiek gesprek. Een reden die vaak wordt genoemd is de beïnvloeding tijdens een online kindgesprek, zie ook paragraaf 4.6.4.3.

Andere redenen waren nieuwe ontwikkelingen na een spoedverzoek en een aangehouden zaak. Dit is in feite niet anders digitaal dan fysiek:

'Ik heb wel eens, zeker bij OTS-en [...], dat ik denk: 'Oké, maar de volgende keer wil ik wel proberen om het kind wel fysiek te krijgen.' Omdat het nu een spoedmaatregel was en over twee of vier weken gaan we toch weer praten. Weet je, nu leg ik de lat wat lager, maar de volgende keer vind ik het wel fijn als het kind wel komt.' – Rechter 01

Een van de gerechtsjuristen schetst de situatie dat niet de rechter of raadsheer maar de minderjarige aangeeft nog eens fysiek te willen komen. Enkel in uitzonderlijke gevallen zou er vanuit het hof gevraagd worden of de minderjarige nog eens fysiek op kindgesprek wil komen.

4.9 Wenselijkheid van digitale kindgesprekken

In elk interview is uitgebreid stilgestaan bij de wenselijkheid van digitale kindgesprekken. In deze paragraaf komen verschillende aspecten daarvan aan bod: zou een digitaal gesprek vaker moeten of kunnen plaatsvinden, en zo ja, zou het als optie in de uitnodigingsbrief opgenomen moeten worden, en welke factoren zijn hierbij van belang? Vervolgens is besproken hoe digitale kindgesprekken zich laten vergelijken met andere vormen van participatie in het proces en of het voldoet het aan artikel 12 Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK). Tot slot is ook aan geïnterviewden gevraagd zich te verplaatsen in minderjarigen: wat zouden zij als kind het liefst willen, een fysiek of een digitaal kindgesprek?

4.9.1 Vaker digitaal?

Aan geïnterviewden is de vraag gesteld of kindgesprekken vaker digitaal kunnen of moeten worden gevoerd. Iedereen is unaniem in het oordeel dat het niet vaker digitaal móét, de meningen zijn meer verdeeld over of het vaker kán. Geen enkele rechter, raadsheer of gerechtsjurist is van mening dat digitale kindgesprekken nooit gevoerd zouden moeten worden. De meesten zien het als een optie, vier van de geïnterviewden zijn van mening dat het slechts bij hoge uitzondering zou moeten worden ingezet:

'Ik vind het geen enkel probleem als optie. [...] Ik vind niet dat het een norm zou moeten zijn.' – Rechter 07

'Nee, niet vaker, nee, daar kan ik heel duidelijk over zijn. [...] Het liefst hebben we de kinderen fysiek hier en alleen in uitzonderingssituaties gebruikmaken van een digitale.' – Raadsheer 01

Meerdere geïnterviewden geven aan dat het vooral een ('second-best') optie zou kunnen zijn om ervoor te zorgen dat meer kinderen gehoord worden, zo ook in het volgende citaat:

'Als het vanwege praktische redenen niet fysiek kan, dan denk ik ja, doe het dan vooral digitaal. Want het is altijd belangrijker om een kind te horen dan om het niet door te laten gaan omdat het niet fysiek kan.' – Gerechtsjurist 02

Aanvullend wordt soms aangegeven dat digitale kindgesprekken niet per se efficiënter zijn of tijdswinst opleveren voor de rechters, raadsheren en gerechtsjuristen. Een aantal geïnterviewden is dan ook kritisch op de mogelijke 'managementgedachte' om het in te zetten als besparing. Er worden juist zorgen geuit dat de digitale kindgesprekken kunnen leiden tot verdere werkdruk als meer minderjarigen daarvoor kiezen:

'Uiteindelijk zijn wij als juristen opgeleid en willen wij rechtszaken doen en beslissingen nemen en [het] zou toch [een] taakverschuiving zijn [als ik] iedere maandag volgepland heb met videogesprekken met kinderen. Dan moet daar wel op een of andere manier ruimte voor worden gecreëerd.' – Raadsheer 05

4.9.2 Optie van een digitaal kindgesprek in de uitnodigingsbrief?

Een belangrijke vervolgvraag is of het volgens de geïnterviewden wenselijk zou zijn om de optie van een digitaal kindgesprek aan te bieden in de uitnodigingen voor het kindgesprek. Hier is een duidelijk driedeling te zien: zeven geïnterviewden staan hier positief tegenover, tien hebben twijfels, en zes zijn tegen het idee.

Degenen die positief zijn over het aanbieden van de mogelijkheid geven hier verschillende redenen voor, zoals het vergroten van de toegankelijkheid van de rechtspraak voor het kind en het aansluiten bij de wensen van de kinderen zelf:

'Bied het aan als optie. Ja, en laat het kind daarin vooral zijn of haar mening geven wat de voorkeur heeft.' – Gerechtsjurist 05

Ervaringen binnen de rechtspraak

'[...] biedt een kind een mogelijkheid. Zeker in de tijd waarin de kinderen momenteel alles digitaal doen. [...] Ze zijn zo gewend om gesprekken digitaal te voeren. Dan gaan wij een beetje moeilijk lopen doen.' – Rechter 03

Deze laatste rechter heeft als enig voorbehoud dat alle collega's zich daar ook comfortabel bij moeten voelen, want zo niet, *'dan loopt zo'n gesprek misschien ook minder goed.'*

Er zijn drie redenen voor de twijfel over het aanbieden van digitale kindgesprekken in een uitnodigingsbrief. Ten eerste zijn er zorgen dat alle kinderen dan zullen kiezen voor een digitaal kindgesprek, terwijl onbekend is of de voordelen opwegen tegen de nadelen (genoemd door vier geïnterviewden):

'Stel, je zet de optie erbij: je kan ook videobellen, maar dan wil misschien iedereen videobellen. Ja, en terwijl ik ze toch liever fysiek wil, maar dat is meer een optie B of C.' – Gerechtsjurist 04

Ten tweede missen geïnterviewden informatie over de wensen van jongeren en kennis uit de kinderpsychologie. Indien jongeren zouden aangeven dat een digitaal gesprek de stap om het kindgesprek aan te gaan zou vergemakkelijken, dan staan de geïnterviewden ervoor open de optie in de uitnodiging op te nemen.

Tot slot is er twijfel over de wijze waarop de optie in de uitnodiging kan worden aangeboden (genoemd door drie geïnterviewden). Ze zien geen heil in een regel waar het kind een kruisje kan plaatsen voor een digitaal kindgesprek. In plaats daarvan worden twee tussenvormen genoemd:

'Je kunt ook nog in de brief schrijven van, nou, 'Als het echt niet lukt, dan kun je ook contact opnemen om te kijken of het via videobellen kan.' – Raadsheer 05

'Ik zit ook nog te denken aan de tussenvariant, dus dat je als een kind aangeeft dat hij wil komen praten. Ja, kijk, want als je het als optie aangeeft, dan heb je misschien meer, meer kinderen die een gesprek willen. Dat zou kunnen. Maar je kan ook nog zeggen als een kind aangeeft dat hij een gesprek wil, dat je zelf zegt van, 'Nou, het kan ook digitaal als je dat wil.' – Raadsheer 07

De meesten van zes geïnterviewden die een digitaal kindgesprek níét wilden aanbieden in de uitnodiging, denken zo vanwege de door hen ervaren nadelen van

een digitaal kindgesprek. Ze willen het wel als optie achter de hand houden. Dit blijkt ook uit de volgende citaten:

'Ik ben dan ook niet voor dat we dat standaard gewoon overal gaan aanbieden, want dan lijkt het net alsof we dat, dat fijn vinden.' – Rechter 01

'Ik zal er op voorhand geen voorstander van zijn. Wel een voorstander van de mogelijkheden zoals we het nu doen, maar misschien toch niet een voorstander om dat op te nemen, alhoewel ik ervan overtuigd ben dat we meer kinderen zullen krijgen. Daar ben ik van overtuigd.' – Raadsheer 01

4.9.3 Relevante factoren voor de wenselijkheid

In de interviews is ook onderzocht of de wenselijkheid van digitale kindgesprekken verschilt afhankelijk van bepaalde zaaksfactoren, kindfactoren of andere factoren.

Zaaksfactoren

Een aantal geïnterviewden geeft aan een verschil te zien tussen familie- en jeugdzaken wat betreft de wenselijkheid van digitale kindgesprekken.

Regelmatig wordt aangegeven dat het risico op beïnvloeding groter wordt geacht in scheidings-, gezags- en omgangszaken. In jeugdzaken wordt dit nadeel minder aanwezig geacht. Echter, door een aantal rechters en raadsheren wordt wel benadrukt dat zij digitale kindgesprekken niet wenselijk achten in bepaalde jeugdzaken vanwege de ernst van de beslissing, met name bij gesloten plaatsing en de eerste uithuisplaatsingsbeslissing. Zo ook de volgende rechter:

'En het belang is heel groot. Dus voor mij blijft voorop staan het persoonlijke contact. En met name bij gesloten plaatsingen, het contact ter plaatse. Want anders komen ze met een boevenbusje naar de rechtbank, of ze komen met een of andere vorm van begeleiding naar de rechtbank. Het is allemaal heel belastend. En je moet, je moet proberen om zo'n kind zoveel mogelijk op zijn terrein te ontmoeten. Zo veel mogelijk, maar in ieder geval zoveel mogelijk fysiek.' – Rechter 06

Anderzijds noemen geïnterviewden soms ook bepaalde type zaken waar een digitaal kindgesprek (extra) voordelig kan zijn, naast of in plaats van een fysiek kindgesprek. Zo noemt één raadsheer dat de drempelverlaging van een digitaal kindgesprek in spoedzaken van toegevoegde waarde zou kunnen zijn, juist omdat het fijn is om

contact te maken met het kind en ouders, voorafgaand aan de spoedbeslissing – ook als er geen mondelinge behandeling is. Ook in procedures over de verlenging van ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsingen wordt door één rechter een waardevolle rol gezien voor digitale kindgesprekken, met name wanneer de kinderen in deze zaken ‘er wel klaar mee zijn om helemaal naar de rechtbank te komen’. Twee rechters zien ook een toevoeging in familiezaken waar ouders het met elkaar eens waren (gemeenschappelijke verzoeken, verstek en refertezaken), juist wanneer de ouder(s) (of advocaten) het verzoek indienen in een gerecht ver van huis.

Tot slot merken drie geïnterviewden expliciet op dat er géén onderscheid gemaakt moet worden tussen de verschillende type zaken en het aanbieden of gebruikmaken van digitale kindgesprekken. Zo ook de volgende gerechtsjurist:

‘Nee, het is niet dat ik [...] vind dat daar onderscheid in moet worden gemaakt. Het is alleen wel zo dat [...] in bepaalde zaken misschien [...] dat het mijn voorkeur zou hebben om fysiek een kind te zien, maar het is niet dat ik daarin zou sturen.’ – Gerechtsjurist 02

Kindfactoren

Naast zaakfactoren zijn er ook kindfactoren besproken in de interviews als mogelijk relevant voor de wenselijkheid van digitale kindgesprekken. Met name de leeftijd van het kind en zijn of haar afstand tot het gerecht zijn besproken.

Te beginnen met de leeftijd van het kind. Gezien de verlaging van de leeftijd waarop kinderen worden uitgenodigd voor een kindgesprek naar 8 jaar, komt dit aspect aan bod in de interviews. Er is echter geen eenduidige conclusie uit te distilleren. Sommige geïnterviewden geven aan geen verschil te zien tussen digitaal of fysiek wat betreft de leeftijd van het kind, anderen geven aan dat het meer per kind verschilt en niet zozeer afhankelijk is van leeftijd. Deze groep van geïnterviewden benoemen het feit dat kinderen tegenwoordig digitaal vaardig zijn ongeacht hun leeftijd en dat leeftijd en/of de persoonlijkheid van het kind altijd een rol speelt, fysiek of digitaal.

Andere geïnterviewden zien wel een verschil, waarbij enerzijds zeven geïnterviewden verwachten dat het moeilijker is om een jonger kind online te spreken en anderzijds drie geïnterviewden pubers een lastigere groep achten voor een digitaal kindgesprek. Variatie is ook te zien bij vier geïnterviewden die twijfelen en voordelen en nadelen voor beide leeftijdsgroepen zien. Verschillende aspecten worden hierbij benoemd. Wat betreft de jongere kinderen hebben sommigen zorgen dat zij een kortere spanningsboog hebben, waar moeilijker op kan worden ingespeeld online, dat ze

mogelijk minder goed begrijpen dat ze met een rechter spreken en/of waarom, en dat ze potentieel vaker hulp nodig hebben met inbellen, waardoor de kans bestaat dat een ouder of andere derde aanwezig is bij het gesprek. Aanvullend geeft een raadsheer aan dat het met een kind van 8 jaar lastig kan zijn om de noodzaak van privacy en vertrouwelijkheid te bespreken. Dit citaat van een rechter geeft de mogelijke impact van leeftijd op de vertrouwelijkheid van het gesprek goed weer:

‘Want als je dan zo’n kind bij Teams hebt van net 12, ja, dan is eerst mama die even komt helpen om het aan te zetten. En als je eentje van 14, 15 hebt en die doen het allemaal zelf. En daar zie je geen [...] persoon meer bij in de buurt dus dat maakt wel uit. Maar ja, als mama zegt: ‘Ik ga nu weg hè, succes!’ Hè, weet je wel? Nou, dan is het ook goed natuurlijk.’ – Rechter 05

Sommigen zien juist voordelen van jongere kinderen horen vergeleken met pubers, omdat zij minder beïnvloedbaar zouden zijn, en omdat pubers als een ‘zoutzak onderuitgezakt’ minder spraakzaam kunnen zijn, waar digitaal moeilijker doorheen te pikken is dan fysiek.

‘Nou ja, in mijn ervaring sowieso kinderen van 8+. Die zijn echt heel erg naturel. En die, o, die zijn al heel erg handig [...] met de techniek. Handiger dan de rechters over het algemeen. En wat oudere kinderen, die zijn wel veel beredeneerder in wat ze doen.’ – Raadsheer 03

De twijfelende geïnterviewden zien vooral het voordeel voor jongere kinderen dat een onlinegesprek minder spannend kan zijn dan naar de rechtbank komen, maar anderzijds dat het voor jongeren makkelijker is om in te loggen tussen de bedrijven door. Het volgende citaat vat de verschillende afwegingen goed samen:

‘Ik denk dat ze [vanaf 12] dan gewoon meer praten, meer durven en dan ook aan de telefoon. Maar ja, dat zal nu ook wel veranderen, want de kinderen worden natuurlijk steeds jonger met de telefoon geconfronteerd [...]. Ja, misschien zijn ze dan ook wel minder geremd dan oudere. Ja, dat kan ook, ik heb geen idee, want pubers die kunnen ook zeggen ‘Ja nou geen zin, weet niet, ja, doe.’ Dus dan moet je [er] misschien wat meer uittrekken. Dan is fysiek misschien wel weer makkelijker.’ – Gerechtsjurist 04

Een tweede kindfactor die aan bod komt tijdens de interviews zijn de praktische drempels voor een fysiek bezoek aan het gerecht. Met name de afstand tot het gerecht, de daarbij behorende reistijd en mogelijke financiële of praktische

belemmeringen worden genoemd. Dit is voor velen een reden om een minderjarige digitaal te horen (zie ook par. 4.2.4). De potentiële drempelverlaging van digitale kindgesprekken, zowel praktisch als mentaal, wordt echter zowel vanuit positief als meer kritische hoek bekeken. Enerzijds wordt een drempelverlaging als gunstig gezien, omdat het meer minderjarigen de kans biedt om hun mening te uiten:

'[Ik denk] dat het voor een kind wel prettiger is om digitaal gehoord te worden, dat het praktischer is, misschien prettiger, dat toch de drempel te hoog is om naar de rechtbank te komen. En denk ik in die gevallen moeten wij daar gewoon ook voor open staan. Ja, als dat dan de manier is. Ik heb liever dat dan een kind helemaal niet.' – Rechter 04

Anderzijds merken een aantal geïnterviewden op dat het aanbod van een digitaal gesprek ook nadelige effecten kan hebben. Zo stelt een raadsheer dat het ook waardevol is dat jongeren erover nadenken of ze willen komen of niet, zonder dat ze zich verplicht voelen:

'Als [...] digitaal kan, maak je misschien die drempel inderdaad lager. Aan de andere kant vind ik het ook niet zo heel erg dat er een drempel is, want dat betekent ook dat je erover nadent: is er echt iets wat ik wil zeggen? Want dan mag ik dat komen vertellen. Dat hoeft niet.' – Raadsheer 05

Deze raadsheer vraagt zich af of een drempelverlaging minderjarigen niet opzadelt met meer verantwoordelijkheidsgevoel om het gesprek te voeren met de rechter. Het is dan niet mogelijk om het 'excuus' van reistijd, school of iets anders in te zetten als ze eigenlijk liever niet willen komen.

Een ander gesignaleerd nadeel is dat de drempelverlaging ook kan leiden tot meer gemak vanuit ouders, gezinshuizen, instellingen of andere volwassenen waardoor minderjarigen niet zelf de keuze kunnen maken om fysiek ofwel digitaal het gesprek aan te gaan.

'Dat de verleiding voor de [...] professionele partijen, als dat op de menukaart staat, groot zou kunnen worden [...] om dan daar maar een vinkje te zetten. [...] En dat een kind dan niet zelf die beslissing maakt eigenlijk. [...] Je moet daar wel het kind tegen beschermen.' – Rechter 07

Een raadsheer geeft aan alert te zijn op dit mogelijke nadeel:

‘Ja, ik denk als het kind er heel nadrukkelijk zelf om vraagt dat hij dat heel graag wil, dan zou ik daar zeker... [...] Alleen dan zou ik het wel eerst checken, want de vraag is wie stelt die vraag dan? Dat is altijd een beetje lastig, zeker bij jonge kinderen. Bij pubers zou ik dat dan nog weer sneller doen, omdat ik dan er op zou vertrouwen dat die dat zelf beslissen.’ – Raadsheer 07

4.9.4 Digitaal in vergelijking met andere participatiemogelijkheden

Aan de geïnterviewden is gevraagd een cijfer te geven aan digitale kindgesprekken, ook in vergelijking met een fysiek gesprek en/of een schriftelijke reactie van het kind. De cijfers (zie tabel 1) laten een duidelijke trend zien: rechters geven fysieke gesprekken stevast een hoger cijfer, maar het verschil met een digitaal kindgesprek blijft klein. Vooral de schriftelijke reacties op de uitnodiging, ofwel de brieven van kinderen, zijn lager becijferd.

Tabel 1: Cijfers gegeven voor verschillende participatievormen

	Fysiek kindgesprek <i>n</i> = 18	Digitaal kindgesprek <i>n</i> = 19	Schriftelijke reactie <i>n</i> = 9
Gemiddelde	8,11	7,05	5,67
Bereik	7 - 10	6 - 8,5	4 - 7
SD	0,74	0,76	0,85

Het lagere cijfer voor de brief van een kind vergeleken met een kindgesprek zit voor de meesten in twee aspecten. Ten eerste, dat het moeilijker is om vast te stellen of het de mening van het kind zelf is. Twaalf geïnterviewden geven aan dit een uitdaging te vinden, zoals ook doorklinkt in de volgende twee citaten:

‘Daar heb je natuurlijk weer dat risico van de beïnvloeding heel erg, want je weet niet wat het handschrift van een kind is. En ook al heeft een kind het zelf geschreven, weet je ook niet of er een ouder heeft opgelezen, van: dit moet je schrijven.’ – Gerechtsjurist 02

‘Hoe is die brief geschreven? Vaak zie je al de ouderinvloed zeg maar. [...] Als je de lichaamstaal niet hebt gezien, dan weet je niet hoe die brief is geschreven.’ – Rechter 02

Een tweede verschil is dat een brief als minder informatief wordt gezien, omdat er geen mogelijkheid is om vragen te stellen, men geen beeld van het kind krijgt en het daardoor ook moeilijker op waarde te schatten is. Tien geïnterviewden geven dit als reden om de brief een lager cijfer te geven.

'[Een brief] is natuurlijk best wel eenzijdig. Je kan niet vragen wat dat betekent, als je daar een vraag over hebt.' – Gerechtsjurist 04

'Een brief is gewoon qua inhoud, die zegt dat gewoon minder. En die nuance is er vaak dan ook niet. Kinderen schrijven niet lange brieven, doorgaans als het wel zo is, ja, ja... Ik vind een brief [...] eigenlijk niet zo veelzeggend.' – Raadsheer 07

Aanvullend wordt er door één raadsheer gewezen op het feit dat kinderen mogelijk ook niet voldoende geïnformeerd worden over wat er met hun brief gebeurt, namelijk dat de informatie daaruit gedeeld wordt op zitting. Hoewel dit aangepast in de brief bij het gerecht van deze raadsheer, blijft dit aspect van vertrouwelijkheid een mogelijk nadeel.

Tot slot is het belangrijk te benoemen dat hoewel de geïnterviewden negatiever zijn over de optie van een schriftelijke reactie, een aantal ook benadrukken dat het een belangrijke mogelijkheid is om te behouden voor kinderen:

'Ik denk, als het voor een kind fijn is om te schrijven, dan is het natuurlijk prima. Wie ben ik om dan te zeggen [...] het moet per se mondeling.' – Rechter 04

Dit past bij het doel van participeren: het kind de mogelijkheid bieden zijn of haar mening te uiten. Het verzamelen van informatie of het waarderen daarvan is eerder een neven doel van kindgesprekken of kindbrieven.

4.9.5 Digitale kindgesprekken in het licht van artikel 12 IVRK

Het kindgesprek is ingegeven vanuit het recht op kinderopparticipatie van artikel 12 IVRK. Aan de geïnterviewden is de vraag gesteld of het digitale kindgesprek (ook) voldoet aan dit recht uit het Kinderrechtenverdrag. De meeste geïnterviewden (21 van de 23) gaan ervan uit dat een digitaal kindgesprek voldoet aan het IVRK.

'Ik denk het wel, want het gaat [...] om de stem van het kind en de mogelijkheid om zich daarover uit te spreken. En ik denk of dat dan digitaal is of in een fysiek gesprek en desnoods via een briefje, ja, dat maakt dan niet uit.' – Gerechtsjurist 03

Regelmatig wordt benoemd dat het voeren van digitale kindgesprekken beter past bij de huidige generatie.

'De hele samenleving is in die zin aan het bijsturen naar digitaal. En als je gewoon zorgt voor de randvoorwaarden voor een goed gesprek in beslotenheid, voor zoverre je dat kunt beoordelen, nou ja, dan is het gewoon een goed alternatief.' – Rechter 06

Van belang is dat het kind zelf een keuze kan maken of, en zo ja, op welke manier hij of zij wil participeren. Opmerkingen van geïnterviewden hierover sluiten aan bij de interpretatie van het Kinderrechtencomité.¹²⁵

Twee rechters benoemen dat het belangrijk is dat het kind een weloverwogen keuze maakt en niet kiest voor een digitaal gesprek uit gemak. Daarbij is het lastig dat veel minderjarigen geen eerdere ervaring hebben met een kindgesprek, waardoor ze de opties mogelijk minder goed op waarde kunnen schatten.

'[...] misschien is er ergens een soort bezorgdheid dat kinderen denken oh, dat is iets makkelijker om het dan digitaal te doen. Terwijl ik zelf dus wel denk dat het uiteindelijk meer recht doet, of dat er toch meer ontstaat bij een face-to-face gesprek. Dus dat als je de optie biedt dat je ook een optie biedt op iets wat eigenlijk minder optimaal is ofzo. En dan leg je het wel bij het kind om die keuze te maken.' – Rechter 09

Eén gerechtsjurist twijfelt of de digitale kindgesprekken voldoen aan het IVRK, daarvoor dient er eerst verder onderzoek gedaan te worden. Deze twijfel wordt ook geuit door een raadsheer, maar deze redeneert verder dat het past bij de huidige generatie en daardoor kan leiden tot meer kindgesprekken.

'Ik twijfel toch wat. Ik denk dat dat recht echt het best tot uitdrukking komt via een écht gesprek. Maar nogmaals, als we geen gebruikmaken van die optie en ze praten helemaal niet, ja dan komt dat recht om te participeren helemaal [...] aan de kant te staan. Dus ik vind het second best. [...] Nou is het wel zo dat ik van een wat oudere generatie ben en dat het heel goed kan zijn dat de huidige generatie kinderen [...] het niet meer dan normaal vindt dat het gesprekken zijn via beeldbellen of op welke platform en kanaal dan ook, maar dat dat niet meer fysiek is. Dus het is wel iets wat bij de jongere generaties hoort.' – Raadsheer 03

125 CRC 2009, para. 35.

Een kanttekening is dat er rekening gehouden moet worden met de leeftijd van de minderjarige bij de bepaling of digitaal een passende optie is, zo zegt deze raadsheer:

‘Wat zegt het IVRK? Nou ja, dat ik het kind moet horen in overeenstemming met zijn rijpheid, ja, als het digitale daar een belemmering voor blijkt te vormen in de praktijk, dan zit daar een ding. Maar dat, dat kan ik nu niet overzien.’ – Raadsheer 02

4.9.6 Perspectief indien rechter kind zou zijn?

De interviews zagen met name op de ervaringen en overwegingen van rechters, raadsheren en gerechtsjuristen in hun huidige functie. Er is tijdens het interview ook de vraag gesteld welke keuze de geïnterviewden zouden maken als zij zelf als kind de uitnodiging kregen om met een rechter of raadsheer te spreken. Twee raadsheren zouden het kindgesprek liever digitaal doen, vanwege spanning of gewenning aan digitale contacten.

‘Ik zou digitaal spreken. Liever, ja. Ik zou het heel eng vinden om naar een rechtbank te moeten. Zeker als [ik] daar verder niks nooit iets mee te maken had. [...] er zijn natuurlijk ook bij ons echt veel kinderen die veel vaker naar rechtbank zijn gegaan. Treedt ook een soort vermoeidheid op of zo, dan denk ik: het kost hen weer een hele middag, is digitaal niet veel makkelijker? Dus, ik denk als het digitaal zou kunnen, zou ik dat liever doen. Als kind.’ – Raadsheer 06

Zes rechters zouden liever naar de rechtbank of het hof gaan. Hiervoor geven zij verschillende redenen aan. Twee geven als reden het belang van het geschil voor hun eigen leven.

‘Ja, ik vind dat echt een moeilijke vraag. Want aan de ene kant denk ik wel dat we niet moeten onderschatten hoe kinderen, en met name bij echtscheidingen, bij omgangsproblemen, gezagsproblemen, hoe kinderen daarmee belast zijn. Hoe continu, [...] mogelijk van alles door hun hoofd gaat, vragen over hebben, mee worstelen en dat het dan denk ik eigenlijk dus heel fijn is als daar een soort van formeel met iemand die er verstand van heeft een gesprek over [kan] hebben. [...] Dus ik denk als ik me daarin probeer te verplaatsen, dat het heel fijn is om dat juist op de rechtbank te kunnen doen. Want dan hebben ze het gevoel van het is ‘echt’, iets wat echter dan even een gesprekje, misschien op de bank [...]. Dus in die zin denk ik dat een gesprek op de rechtbank misschien wel meer indruk maakt en meer [...] het gevoel geeft dat er beter naar ze geluisterd is dan zomaar even vanuit de huiskamer.’ – Rechter 04

Twee andere rechters zouden nieuwsgierig zijn naar de rechter en de rechtbank, waaronder de rechter in het volgende citaat:

‘Ja, ik ben het nieuwsgierig baasje hè, dus ik denk dat ik dan gewoon zou gaan. [...] Gewoon ook kijken naar: wat is er nou voor iemand en, en hoe zit zo’n rechtbank in elkaar?’ – Rechter 06

De laatste twee rechters benoemen dat hun voorkeur mogelijk te maken heeft met de generatiekloof:

‘Ik denk dat ik zelf toch liever naar de rechtbank was gegaan. Maar ik ben nog net van voor de hele digitale generatie. Dus als ik nadenk over mijn eigen oudste kind, die kiest misschien wel digitaal.’ – Rechter 09

‘Ik denk dat [...] ik naar de rechtbank [zou] gaan, want dat is toch wel speciaal. En mijn ouders gaan ook dus dan ga ik ook. [...] Maar ik ben geen digitaal kind hè? Misschien dat kinderen van nu... Maar het is eigenlijk iets wat bij de meeste kinderen misschien een of twee keer voorkomt. Dus ik zou, ik zou denk ik wel zelf ernaartoe gaan. Zeker [...] als het mij wordt aangeboden op een manier dat ik denk: ‘Oh dat ziet er wel interessant uit’ of leuke plaatjes of zo.’ – Rechter 10

Zes andere geïnterviewden geven aan dat hun keuze afhankelijk zou zijn van verschillende factoren. De leeftijd, wat voor soort zaak, ervaring met kindgesprekken, welke emoties een rol spelen, de reistijd en welke begeleiding er is.

‘Geen idee. [...] Dat hangt er gewoon van af. Ik bedoel, als je met je ouder er een leuk dagje uit van gaat maken, vind ik het een andere setting dan dat het heel gespannen is en stress en de zoveelste keer, dat maakt ook uit.’ – Raadsheer 04

‘Maar ik denk als ik 16 was, en dat gezeik bij m’n ouders, en dan moet ik daarvoor weer helemaal naar de rechtbank... Ja, zou ik dat wel prima vinden om dat digitaal te doen. En ben je 12 dan denk je: ‘Ja jeetje, rechter, oh wat spannend.’ Dan is het wel heel fijn [...] dat] er een ouder is die zegt: ‘Kom, ik neem je mee, tuurlijk ga je dat gewoon vertellen.’ En dan denk ik ook dat het nog even spannend is om dat digitaal te moeten doen.’ – Rechter 05

Een van de rechters geeft aan deze vraag kortgeleden te hebben gesteld aan een minderjarige na afloop van het kindgesprek:

‘Toevallig had ik gisteren kindgesprekken en toen heb ik het aan een [minderjarige] gevraagd [...] die in de [...] tweede van de middelbare zat. Vraag ik altijd dan: ‘Heb je wat voor school moeten missen?’ Nou, die had twee vakken moeten missen. Dus ik vroeg aan het einde: ‘Nou ja, [...] wat had je prettig gevonden? Het kan ook digitaal.’ [...] ‘Nou, eigenlijk fysiek’, zegt ze. ‘En waarom dan?’ ‘Nou, omdat [...] da’s toch makkelijker en toch fijner om een-op-een, ondanks de reistijd.’ – Rechter 07

4.9.7 Adviezen voor het voeren van digitale kindgesprekken

Aan het eind van elk interview is de situatie voorgelegd dat een nieuwe collega voor het eerst een digitaal kindgesprek gaat voeren, welke tip of best practice zou de geïnterviewde deze collega meegeven? Veel van de adviezen sluiten aan bij de aanbevelingen in de literatuur. Ze richten zich op de gesprekstechnieken, vertrouwelijkheid, praktische aspecten, beleid en scholing en tot slot het ‘gewoon proberen’.

Gesprekstechnieken

Meerdere adviezen en tips zien op de gesprekstechnieken die raadsheren en rechters kunnen gebruiken tijdens een digitaal kindgesprek.

Ten eerste gaat het bij zeven geïnterviewden om het bouwen aan een vertrouwensband en het stellen van landingsvragen door aandacht te besteden aan luchtige onderwerpen. Digitale gesprekken zijn al snel gericht op de inhoud waardoor er minder aandacht is voor andere onderwerpen:

‘Ik denk dat we bij digitale kindgesprekken best wel snel naar de inhoud [overgaan] van oké, waar zitten we voor en wat gaan we doen? En: ‘Wat wil jij weten en wat willen we van jou weten?’ En dat je eigenlijk dat stukje, gewoon tijd nemen voor een kind en een kind op zijn gemak stellen en even koetjes en kalfjes, dat daar echt wel de tijd voor mag worden genomen.’ – Gerechtsjurist 02

Aan het begin en het einde van het gesprek zijn deze praatjes en onderwerpen het meest passend:

‘Denk een beetje na over hoe je het gesprek inleidt. Dat is denk ik toch wel [het] belangrijkste wat ik voor mezelf eruit heb gehaald. En verder zou ik zeggen, doe het zoals je het gewoonlijk doet.’ – Raadsheer 02

‘Beginnen vanuit het heden en terugkomen in het heden.’ – Rechter 02

Ten tweede vinden twee geïnterviewden het belangrijk om een kind op zijn of haar gemak te stellen. Dit kan door meer uitleg te geven tijdens een onlinegesprek en door zelf minder ongemakkelijk te zijn:

'Realiseer je dat dat kind er veel, over het algemeen, veel vertrouwder mee is dan jij. Dus dat het ongemak en zo, wat je voelt, dat zit hem in jou. Daar moet jij aan werken als rechter.' – Raadsheer 06

Focus op het kind en leef je in, is de tip van vier andere geïnterviewden. Ze raden aan de aandacht er goed bij te houden, niet te veel naar jezelf te kijken, en andere praktische tips:

'Zorg zelf dat je alleen maar met dat gesprek bezig bent. Je zag mij net naar links kijken omdat er allemaal documenten in beeld zijn. Pak je vragenlijstje. Gooi de rest weg. Zet alles uit aan extra geluiden en berichten en weet ik het allemaal en hou je gewoon bezig alsof je alleen maar in die kinderkamer zit met het gesprek. Doe geen dingen die je fysiek niet ook zou doen.' – Rechter 06

Een laatste tip over de gesprekstechniek die aansluit bij de literatuur is om expliciet te benoemen wat men ziet en hoort:

'Ik [denk] dat het helpt om meer te benoemen wat je ziet, zodat je dat kunt checken of dat klopt, maar ook gewoon heel praktisch: 'Ik zie daar een poster hangen', in die slaapkamer van dat kind. En dat kun je dan gebruiken, om een gesprekje aan te knopen. En ik denk wel dat het toch ook goed is om [...] wel ook echt even te vragen naar: waar zit het kind op dat moment? Is dat een rustige plek? Heeft het kind er zelf ook voor kunnen kiezen om daar te zitten?' – Rechter 09

Vertrouwelijkheid

Andere adviezen zien op de vertrouwelijkheid van het gesprek. Vier geïnterviewden benoemen dat het goed is om te controleren of het kind alleen in de ruimte zit tijdens het digitale kindgesprek. Zorg dat deze vraag niet te wantrouwend of te negatief wordt ingestoken, is daarbij aansluitend een tip van een gerechtsjurist. Zorg dat het kind met een goed gevoel het gesprek kan beginnen.

Praktische tips

Er worden ook een aantal praktische tips gegeven, bijvoorbeeld dat de laptopbatterij goed vol is en/of aan de stroom wordt aangesloten. Ook raadt een rechter aan om op een goede plek te gaan zitten:

‘De tip: ga in een zittingszaal zitten, [...] niet in een kantoortje. Of gewoon [...] in je kindvriendelijke ruimte waar je het normaal ook doet.’ – Rechter 01

Een andere rechter geeft een advies over verlate aanvang van digitale kindgesprekken:

‘Als je uitloopt zorg dat je in de chat even zegt van: [...] ‘Dan en dan zijn we er.’ Ik denk dat dat [...] een belangrijke en makkelijke tip is, want zo’n kind zit maar naar zo’n scherm te kijken en denkt: ‘Daar gebeurt helemaal niks. Wanneer gebeurt er iets?’ Kan het niet zien. Terwijl [als] ze hier zijn, zien ze dat die rechter te laat een ander gesprek begonnen is. En dan snappen ze: als hij dadelijk uit dat deurtje komt, dan ben ik aan de beurt.’ – Rechter 05

Beleid en scholing

Sommigen adviezen zien op het beleid met betrekking tot digitale kindgesprekken en de noodzaak voor aanvullende scholing. Eén gerechtsjurist benadrukt dat het belangrijk is om ook voor digitale kindgesprekken genoeg tijd te krijgen en dat er landelijk beleid moet komen over de wijze waarop digitale kindgesprekken worden gevoerd. Wat betreft scholing wordt het advies gegeven om met collega’s mee te lopen tijdens een digitaal kindgesprek en om een cursus aan te bieden specifiek over het voeren van digitale kindgesprekken.

Het gewoon proberen

Sommigen zijn heel simpel in hun advies. ‘Probeer het gewoon’ is de tip van drie geïnterviewden:

‘Weet je met covid moesten we het ineens gewoon allemaal doen en toen ging het ook. En natuurlijk is het in sommige gevallen wat onhandiger dan in andere gevallen. Maar ja, gewoon doen. En als je het echt niks vindt, dan pas zeggen: ‘Hè jongens, het is niks.’ – Rechter 03

‘Laat je niet afschrikken.’ – Rechter 06

Een vergelijkbaar advies komt van drie andere geïnterviewden die allen benadrukken dat een digitaal gesprek (grotendeels) niet anders gevoerd moet worden dan een fysiek kindgesprek:

'Vergeet het beeld. Vergeet dat het digitaal is.' – Raadsheer 04

'Doe wat je anders ook doet. Dus bereid het op dezelfde manier voor en doe ook zoals je bent. Ga niet het anders doen omdat je digitaal zit, maar net zoals je allerlei mogelijkheden hebt fysiek kun je dat natuurlijk toch digitaal proberen.' – Rechter 10

4.10 Tussenconclusie

De interviews met rechters, raadsheren en gerechtsjuristen laten een goed beeld zien van de ervaringen met en meningen over digitale kindgesprekken.

Op veel vlakken zijn de verschillen tussen fysieke en digitale kindgesprekken beperkt. De aard van het gesprek, hoe het wordt voorbereid, wat er besproken wordt, hoe het wordt afgerond en hoe het besprokene wordt meegenomen in de uitspraak, blijft in de kern gelijk. Toch leidt de digitale vorm ook tot verschillen. Deze worden door de geïnterviewden in meer of mindere mate ervaren en, afhankelijk van het verschil, als voordeel of nadeel gezien.

Deze voor- en nadelen laten een spanningsveld zien. Voordelen genoemd door de geïnterviewden zijn vooral gericht op toegankelijkheid voor de minderjarige: zowel praktisch als mentaal. Digitale kindgesprekken zijn praktisch meer toegankelijk door het wegvallen van een reis naar de rechtbank (qua tijd en organisatorisch). Geïnterviewden denken ook dat het mentaal minder belastend kan zijn: minderjarigen hoeven niet door de poortjes in een imposant gebouw en kunnen vanuit een eigen vertrouwde plek inbellen. Dit sluit aan bij de literatuur, waarin de laagdrempeligheid en vertrouwde omgeving van het kind als voordelen worden benoemd. Aanvullend kan een voordeel zijn dat minderjarigen online beter lijken te begrijpen waarom ze een rechter spreken. De vraag is echter of dit daadwerkelijk zo is, en zo ja, of dit aan de vorm van het gesprek ligt of het feit dat een digitaal kindgesprek nu vaak een specifiek verzoek vereist vanuit de minderjarige zelf.

De nadelen van digitale kindgesprekken genoemd in de interviews betreffen vooral uitdagingen in het gebrek aan fysiek contact en de vertrouwelijkheid van het gesprek. Fysiek contact heeft drie voordelen ten opzichte van digitale communicatie.

Het grootste voordeel genoemd door geïnterviewden is dat er fysiek meer non-verbale communicatie zichtbaar is. Online is niet alle lichaamstaal te zien, waardoor er een beperkter beeld is van de mogelijke zenuwen, twijfels of emoties bij het kind. Ook is er minder ruimte voor het gebruik van lichaamstaal door rechters en raadsheren als gesprekstechniek. Dit nadeel kan ook betekenen dat er minder *'empathic accuracy'* is, zoals benoemd in de literatuur. Hoewel hier geen oplossing voor is, kan meer verbale communicatie tijdens het gesprek helpend zijn om het nadeel enigszins te beperken, zo blijkt uit een aantal interviews en literatuur. Het verminderde zicht op lichaamstaal brengt een tweede nadeel ten opzichte van fysieke gesprekken met zich mee: veel geïnterviewden ervaren een verschil in de zichtbaarheid van emoties en hun eigen omgang daarmee in het kindgesprek. Zo zijn sommigen meer terughoudend in het doorvragen, en vinden de meesten het vooral lastig wanneer een kind geëmotioneerd raakt en er meer afstand is, en er fysiek geen zakdoekje of nazorg verleend kan worden. Tegelijkertijd geven rechters en raadsheren aan dat ze ook in een fysieke omgeving beperkt zijn tot verbale ondersteuning bij emoties, en ook dan geen fysiek contact zoeken met de minderjarigen. Een aantal geïnterviewden geeft aan ook online goede ervaringen te hebben met het bespreekbaar maken van emoties en simpelweg de minderjarige zelf vragen een glas water, zakdoek of een vertrouwde persoon erbij te halen. Tot slot is een derde nadeel van het gebrek aan fysiek contact, dat er aan het begin en einde van het gesprek geen vanzelfsprekend luchtig contact is op de gang voor kennismaking en afscheid. Dit vraagt een meer actieve houding van de rechter of raadsheer om ook online het gesprek op een luchtige manier te beginnen en eindigen. Dit sluit aan bij de aanbeveling vanuit de literatuur dat een vertrouwensband gebouwd kan worden door middel van *'warming-up'* en *'coolingdown'* vragen.

De vertrouwelijkheid van het gesprek is het meest besproken onderwerp in de interviews. Het risico dat die online niet verzekerd kan worden wordt door velen als grootste nadeel gezien. Terwijl een kindgesprek op het gerecht in een ruimte plaatsvindt met enkel de rechter of raadsheer en griffier, kan de minderjarige vanuit elk mogelijke ruimte inbellen voor een digitaal kindgesprek. Dit brengt het risico met zich mee dat er meegeluisterd wordt met het gesprek en dat een minderjarige mogelijk niet vrijuit kan spreken, door het gebrek aan privacy of omdat er druk wordt uitgeoefend door een aanwezige ouder (of andere derde) in de ruimte. Dit leidt tot aanvullende vragen aan het begin van het gesprek: waar bevindt de minderjarige zich op dat moment, zijner derden aanwezig, en zo ja, wie. De geïnterviewden denken verschillend over hoe ver men dient te gaan met het controleren op de vertrouwelijkheid: is het gepast om te vragen of de minderjarige de kamer laat zien? Sommigen zien dit als een te grote privacyinbreuk of als te wantrouwend richting de

minderjarige. Enkele geïnterviewden hebben ook daadwerkelijk meegemaakt dat er onaangekondigd een derde aanwezig was tijdens het gesprek of hier signalen van waren. Dit werd meestal goed opgelost door de signalen te benoemen en de aanwezigheid bespreekbaar te maken zodat het gesprek vervolgens op vertrouwelijke wijze kon worden voortgezet. Geen van de geïnterviewden noemt een ervaring waarin een minderjarige tijdens het gesprek zichtbaar werd beïnvloed door een in dezelfde ruimte aanwezige ouder. Veel geïnterviewden gaven ook aan dat beïnvloeding – met name in de zaken waar een (complexe) scheiding speelt – zowel fysiek als online een probleem is. De druk die minderjarigen ervaren ontstaat thuis en is aanwezig ongeacht of het gesprek op de rechtbank plaatsvindt of thuis.

Alles overziend wordt een digitaal kindgesprek door de meeste geïnterviewden als second best gezien in vergelijking tot het fysieke kindgesprek. Geen rechter, raadsheer of gerechtsjurist was van mening dat digitale kindgesprekken nooit gevoerd zouden moeten worden, maar de meesten zien het als een optie of noodoplossing. Over de vraag of het digitale kindgesprek als optie op de uitnodigingsbrief moet worden gezet, zijn de meningen verdeeld. Het aanbieden als standaard optie levert tegenstand op: de zorg is dat minderjarigen niet meer fysiek zouden komen, door hun eigen keuze of onder druk van ouders of verzorgers, terwijl fysieke gesprekken de voorkeur hebben. Andere geïnterviewden zien met name de waarde van een lagere drempel voor minderjarigen om hun mening te uiten. Een tussenvorm, waarin het geen standaard optie is maar wel als back-up beschikbaar (en dit ook breder wordt gecommuniceerd) lijkt tot meer overeenstemming te leiden. In vergelijking met het fysieke gesprek en de schriftelijke mogelijkheid om te reageren, scoort het digitale kindgesprek namelijk ook niet slecht, met een zeven gemiddeld. Ook voldoet het volgens de geïnterviewden aan artikel 12 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK).

Voor de wenselijkheid van digitale kindgesprekken zijn zowel zaaksfactoren als kindfactoren genoemd. De zaaksfactoren zien op een mogelijk hoger risico op beïnvloeding binnen scheidings-, gezags- en omgangszaken. Naar verwachting zou de beïnvloeding in jeugdzaken minder spelen waardoor digitale kindgesprekken in deze zaken minder nadelig zouden zijn. Digitale kindgesprekken zouden eerder van toegevoegde waarde kunnen zijn in spoedprocedures of in zaken waarin sprake is van (meerdere) verlenging(en) en het kind al eerder op gesprek is geweest op de rechtbank. De vraag is echter of onderscheid gemaakt zou moeten worden tussen type zaken, een aantal geïnterviewden geeft aan dit niet te willen. Een optie kan zijn om beleid wel toe te spitsen op de verschillende type zaken, zodat aanvullende handvatten kunnen worden aangereikt voor bepaalde denkbare situaties, zonder

dat ze in beginsel anders worden behandeld. Onder kindfactoren wordt de leeftijd van het kind genoemd. Er is veel aandacht voor de 8+'ers, gezien de recente ontwikkelingen waarbij besloten is de leeftijdsgrens te verlagen. De meningen over de invloed van de leeftijd zijn echter verdeeld. Daarnaast wordt de afstand van de minderjarige tot aan het gerecht en mentale drempelverlaging bij digitale kindgesprekken genoemd als voordeel van een digitaal kindgesprek.

Tot slot formuleren alle geïnterviewden adviezen voor (toekomstige) collega's die digitale kindgesprekken (gaan) voeren. Deze adviezen zien op praktische aspecten, maar belangrijker nog op de aanpak van het gesprek zelf. Zorg voor volledige aandacht voor het kind, maak meer expliciet, controleer of er anderen zijn, en: probeer het gewoon.

Ervaringen van minderjarigen

Het is belangrijk de mening van minderjarigen bij het onderzoek te betrekken, zodat niet slechts óver de minderjarigen, maar ook mét hen wordt gesproken over een mogelijke verandering van juridische procedures die hen aangaan. Het belang van de mening van de betrokken minderjarigen kwam aan bod in een aantal interviews die in het vorige hoofdstuk zijn beschreven. Dit hoofdstuk staat helemaal in het teken van de ervaringen van jongeren met (digitale) kindgesprekken. Ter beantwoording van de eerste en derde deelvraag – wat zijn de huidige ervaringen en welke voor- en nadelen volgen hieruit – zijn zij ondervraagd via interviews en focusgroepen. Ook is er gekeken naar een aantal uitkomsten van het Luister! onderzoek.

5.1 Interviews met jongeren

In het kader van dit onderzoek zijn er drie een-op-een-interviews gehouden met jongeren via Teams alsook een fysiek focusgroepinterview met vier jongeren in een gesloten instelling. Deze jongeren hadden allemaal géén ervaring met digitale kindgesprekken, maar wel met fysieke kindgesprekken in civiele familie- en jeugdzaken (en één jongere had een online zitting bijgewoond tijdens de COVID-19-pandemie). Aan minderjarigen is tijdens het interview of focusgroep gevraagd naar hun ervaring met (fysieke) kindgesprekken en de wenselijkheid van digitale kindgesprekken. Ook is er gevraagd hoe ze terugkijken naar hun ervaring met het kindgesprek, welk cijfer ze het geven en of ze tips hebben voor kinderrechtshouders. Hierna worden eerst wat achtergrondgegevens van deze jongeren gedeeld, voordat er thematisch wordt ingegaan op hun ervaringen en perspectieven.

De resultaten dienen met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd, aangezien het aantal participanten beperkt was en ze zelf géén ervaring hadden met digitale kindgesprekken. Het beperkte aantal is deels toe te schrijven aan de uitdagingen die gepaard gingen met het bereiken van deze specifieke doelgroep, met name omdat digitale kindgesprekken nog niet in grote aantallen gevoerd worden alsook de onmogelijkheid vanuit ethische en privacyoverwegingen om minderjarigen direct aan te schrijven via de rechtspraak zelf. Dit neemt niet weg dat er toch waardevolle inzichten zijn verkregen over dit nog niet eerder bestudeerde thema.

5.1.1 Achtergrondgegevens van de geïnterviewde jongeren

Er is met zeven jongeren gesproken voor dit onderzoek, vijf identificeerde zich als vrouw en twee als man. De gemiddelde leeftijd was tijdens het interview 16,5 jaar (tussen de 14 en 21 jaar oud). De jongeren hadden per persoon gemiddeld 5 kindgesprekken meegemaakt (tussen 1 en 12 kindgesprekken). De (eerste) ervaring met een kindgesprek was gemiddeld op 12-jarige leeftijd (tussen de 8 en 14 jaar

Ervaringen van minderjarigen

oud). Eén jongere wist enkel nog te herinneren hoe oud ze was bij het laatste kindgesprek (16 jaar oud). Er zat gemiddeld 4,83 jaar tussen het eerste kindgesprek en de huidige leeftijd van de jongeren (tussen de 0 en 13 jaar).

Twee jongeren hadden een kindgesprek binnen het kader van een echtscheiding: een had ouders die in goed overleg uit elkaar waren gegaan, de ander had meerdere kindgesprekken meegemaakt in het kader van de complexe scheiding van haar ouders. Zij had onder andere een rechter gesproken over het verkrijgen van eenhoofdig gezag door haar vader. Eén jongere had meerdere kindgesprekken gehad in het kader van een ondertoezichtstelling en de verlenging daarvan. De vier jongeren uit de focusgroep hadden voornamelijk ervaring met kindgesprekken gevoerd in het kader van (verlenging van) gesloten plaatsing. Eén jongere had tevens in het strafrechtelijk kader met de kinderrechter gesproken. Een van de andere vier jongeren geeft aan ook ervaring te hebben met de scheiding van ouders waarbij huiselijk geweld een rol speelde.

Tijdens de interviews en de focusgroep is gevraagd of er voor de jongeren een mogelijkheid was om het kindgesprek digitaal te doen. Eén jongere had een digitale zitting tijdens de COVID-19-pandemie meegemaakt. Dit was een zitting over de voorwaardelijke gesloten machtiging. De digitale zitting was geen fijne ervaring vanwege de digitale ruis:

'Ja [...] de helft van de dingen krijg ik dan niet mee, snap je? Omdat ik niet daar ben. En dan achteraf hoor ik allemaal dingen en denk van 'huh?'' – Jongere 04

5.1.2 Ervaringen met het fysieke gesprek

Zoals eerder genoemd had geen van de acht jongeren ervaring met digitale kindgesprekken. Er is dan ook aan hen in eerste instantie gevraagd om hun ervaring met de fysieke kindgesprekken te delen. Deze ervaringen bieden een kader om de meningen en visie van de jongeren op de mogelijkheid van een digitaal kindgesprek beter te begrijpen.

Uitnodiging

Te beginnen met de uitnodiging, twee jongeren hadden de uitnodiging voor het kindgesprek niet zelf gezien of konden zich dit niet herinneren. Zij geven aan dat ze de uitnodiging kregen via hun vader, waar ze het hoofdverblijf hadden. Een jongere vult aan dat haar vader vertelde dat ze met iemand moesten praten over de scheiding en dat het belangrijk was dat de kinderen daarin vertelden wat hun moeder verkeerd deed. Uit het interview met de jongere blijkt wel degelijk dat er druk werd uitgeoefend op hoe en wat zij mocht vertellen:

'Mijn vader had ons aangegeven: 'Ja, we gaan in gesprek met iemand [...] over de scheiding van mij en mama. We gaan in gesprek. Jullie mogen op een brief inschrijven hoe jullie overal in staan, maar het is belangrijk dat jullie in de brief schrijven wat mama allemaal verkeerd doet.' – Jongere 02

Anderen hadden zelf de brief ontvangen met een uitnodiging waarop de datum en tijd van het kindgesprek staat vermeld:

'Je krijgt de uitnodiging. En dat is eigenlijk gewoon een beetje. Lig een beetje eigenlijk aan jou [...] als jij wil gaan. En als je niet wil gaan, ja dan blijf je gewoon thuis, dan ben je er gewoon niet.' – Jongere 05

Het kindgesprek zelf

Een aantal jongeren herinneren zich nog vooral de spanning van het kindgesprek. Voor twee jongeren zat dit in de aanwezigheid van politie op de rechtbank:

'Het was heel erg spannend, want ja, ik kwam bij de rechtbank [...] en ik zag daar ook allemaal politie. Het was best wel indrukwekkend, want ik dacht van: 'Goh ja, dadelijk komt er een politieagent mij en mijn broer in de boeien slaan.' Dus eigenlijk was dat als klein kind best wel indrukwekkend om dat te zien. Gelukkig was [...] onze zaak [...] wel gewoon een gesloten zaak en daar hoeft ook geen politie bij aan te pas te komen. Maar het was best wel ingrijpend, zal ik het zo maar zeggen.' – Jongere 01

'Ik merkte wel dat het toch als kind zijnde heel veel stress was, want het was de eerste keer dat je bij de rechtbank komt. Je hebt geen idee, je hebt geen idee wat je te wachten staat, je denkt van, als kind zijnde zie je de rechtbank een beetje hetzelfde als: 'Oh, ik kom in aanraking met de politie.' Zo voelde het voor mij [...] toentertijd ook.' – Jongere 02

Voor een andere jongeren zat de spanning in het niet weten wat haar te wachten stond, al liet ze het zich overkomen:

'De eerste keer wist ik het eigenlijk helemaal niet. Er staat natuurlijk in zo van, de oproep, kindgesprek, verlenging OTS. En dan staat er natuurlijk wel als bijlage bij, [...] jouw hele dossier. Wat ze weten over jou, dat staat er wel bij. Maar [...] de bedoeling van het kindgesprek was voor mij de eerste keer niet heel erg duidelijk, nee. [...] Ik liet het wel op me afkomen. Ik vond het wel heel erg spannend en zo. En ik dacht wel de eerste keer van: 'Oh mijn god, wat gaat er nu gebeuren?'' – Jongere 03

Ervaringen van minderjarigen

Verder waren de kindgesprekken in de zittingszaal prettige ervaringen voor Jongere 03. De formele setting in de zittingszaal gaf het gevoel dat er écht geluisterd werd.

'Het gesprek zelf [...] vind ik altijd wel ja, prettig wel gewoon. [...] Je zit wel in een rechtszaal natuurlijk. En dan heb je ook wel weer een beetje gevoel, zo van oké, hopelijk, of d'r wordt nu naar mij geluisterd, want je wordt wel in een serieuze setting gezet. Voor sommige jongeren is dat natuurlijk heel erg confronterend en intimiderend, maar voor mij is dat altijd wel goed geweest.' – Jongere 03

De herinnering aan de kinderrechter is voor twee participanten minder scherp. Zo kon één jongere zich niet goed herinneren of de gesprekken met verschillende rechters waren of met dezelfde kinderrechter. Beiden zijn echter wel positief over de rechter:

'Nou, eigenlijk weet ik daar niet echt heel veel meer van. Ik weet wel goed dat de rechter wel erg toegankelijk was. Ja, ik was klein kind van 8 en mijn broer van 10 jaar. Die begreep eigenlijk namelijk niet wat de rechter vertelde, alleen dat de rechter lief en toegankelijk was. Het is eigenlijk nog een beetje het enige wat ik ervan weet.' – Jongere 01

'Volgens mij is dat er eentje geweest of wat ik mij kan herinneren is dat één, één man was dat. Was wel een hele lieve man. [...] Hij ging ook echt met ons om van ja, het zijn kinderen. Hij legt ook alles precies uit, maar volgens mij is dat één man geweest.' – Jongere 02

Eén jongere gaat in op het feit dat ze meerdere rechters had gesproken gedurende de jaren, dit vond ze geen groot probleem gezien de rol van de rechter:

'Maar ik heb het ook niet als vervelend ervaren of zoiets. Ja, het is niet jouw vertrouwenspersoon of zoiets. Het is gewoon iemand waar je mee praat.' – Jongere 03

De beslissing en terugkoppeling na het kindgesprek

In veel interviews kwam aan bod of jongeren na het kindgesprek hoorden wat er beslist was in de zaak en in hoeverre zij zich ook gehoord hadden gevoeld.

Twee jongeren geven aan niet altijd te hebben gehoord wat er was beslist. De jongere wiens vader – volgens haar – 'manipulatief' was geeft aan dat ze niet altijd te horen kreeg wat er was beslist. Vader deelde het alleen als er in zijn eigen voordeel werd beslist. Zij vertelt hoe het is om geen directe terugkoppeling te krijgen:

'Eigenlijk was het heel dubbel. Aan de ene kant als ik er nu over nadenk, had ik het wel fijn gevonden om dat te weten. Maar toen, ja, je bent 13. Je bent aan het focussen op de middelbare school. Je weet papa en mama zijn gescheiden. Maar verder over de rechtbank en zo weet je eigenlijk nog niet veel. Je weet er natuurlijk wel dingen vanaf, maar het is niet dat je er echt veel van weet wat het nou precies inhoudt.' – Jongere 02

In de meeste gevallen hoorden de jongeren de beslissing dezelfde dag tijdens de uitspraak als het om een jeugdzak ging. Dit was volgens de jongeren met name zo wanneer alle neuzen dezelfde kant op stonden. In één geval moest een jongere langer wachten op de uitspraak, de machtiging voor de gesloten plaatsing werd toen opgeheven waardoor de minderjarige de instelling per direct moest verlaten. Als er een beslissing werd genomen met een verandering tot gevolg, was dat voor de jongeren een omschakeling. Een jongere geeft aan de beschikking ook zelf op papier te ontvangen:

'Nou, ik heb [de beschikking] altijd op papier gekregen. Ja, ik heb altijd op papier gekregen en ja, natuurlijk van een dossier wat hun hebben, dan gaan ze er eventjes doorheen. Nou, dit weet ik ook van jou, dat is wel zo en alle beschikkingen en besluiten heb ik ook allemaal nog op papier liggen. Ik bewaar al die dingen gewoon.' – Jongere 03

Meerdere jongeren geven aan zich niet (altijd) gehoord te voelen. Dit komt doordat er niet uit de beschikking blijkt wat er met de informatie die de minderjarige tijdens het kindgesprek deelde werd gedaan of omdat er een beslissing werd genomen die niet aansloot bij de wens van de jongeren:

'Vaak [...] heb ik dan in het kindgesprek aangegeven: '[...] ik wil dat de OTS eraf gaat of dit of dat.' En dan zegt van: 'Oh oké, we nemen het mee' maar dan komt het eigenlijk nergens in terug en dat is best wel jammer. En dan heb ik heel erg vaak het gevoel dat het is juist omdat je kind bent, omdat je minderjarig bent van: 'Oh ja, kijk, jij kan natuurlijk geen uitspraak geven over of jij nou wel of niet onder OTS moet zitten, misschien begrijp je dat helemaal niet.' En dat is wel jammer. Dus ik vind wel dat ja, vanaf misschien, vanaf 12 jaar heb je dan spreekrecht, maar dat is dan ook misschien als je bijvoorbeeld aangeeft: 'Ik wil dat die OTS eraf gaat', dat het dan ook wel een beetje wordt meegenomen, bijvoorbeeld in een beschikking of een besluit.' – Jongere 03

Ervaringen van minderjarigen

'Ja, meestal zeggen ze van: 'Ja, we luisteren naar jou', maar eindstand komen ze met totaal iets anders en dan word ik altijd weer genaaid.' – Jongere 04

Vooral wanneer er tijd in de voorbereiding was gestoken was het lastig wanneer aan de wens voorbij werd gegaan (voor het gevoel van de jongere):

'Maar ja, dan is het natuurlijk wel een tegenvaller als dat bijvoorbeeld, dan heb je echt je verhaal echt goed uitgelegd en helemaal voorbereid. En dan wordt het niet meegenomen, dus dat is soms wel een tegenvaller.' – Jongere 03

Als de minderjarigen niet het gevoel hebben dat zij gehoord worden tijdens een kindgesprek kan dit ervoor zorgen dat zij niet naar een volgend kindgesprek gaan. Met name als ze al zeker denken te zijn van de uitkomst van de zaak:

'Kijk, als ik echt 100% zeker weet van dat, dat het gaat gebeuren. Dan [...] denk ik van, ja dan blijf ik wel lekker thuis. Ik heb wel betere dingen te doen dan dat en [...] een beetje naar rechtbank gaan om toch te horen dat ik uiteindelijk weer drie maanden verlengd word.' – Jongere 05

Cijfer voor het kindgesprek

Aan de jongeren is gevraagd welk cijfer zij het kindgesprek geven zoals zij het hebben ervaren. De cijfers wisselen sterk. Zo zijn er vijf jongeren die de rechters en het gesprek een 7, 8 of zelfs tussen de 8 en de 9 geven. Eén jongere is niet tevreden over de kindgesprekken:

'Mag je ook in de min?' – Jongere 04

Tot slot is er een jongere die het moeilijk vindt om een cijfer te geven aan de kindgesprekken omdat het sterk afhankelijk is van de kinderrechter hoe een gesprek verliep.

Jongeren zijn tevreden over hoe de rechter hen behandelde, het gesprek had gevoerd en hen gerust had gesteld. Eén jongere geeft aan het fijn te vinden vaak dezelfde kinderrechter te spreken:

'Ik denk dat het ook wel verschilt per jongere die je het vraagt, maar ik heb bijvoorbeeld ook echt negen van de tien keer dezelfde rechter omdat daar ook wat meer rekening mee wordt gehouden. Omdat ze weten dat ik dat een fijne rechter vind.' – Jongere 06

Eén jongere is tevreden met het gesprek, maar niet met de complexe scheidingssituatie waarin het had moeten plaatsvinden:

‘Nou, het gesprek zelf, als ik kijk hoe ze met me omgaan en noem maar op, zou ik het zeker wel een 8 geven. Ja, de stress is er natuurlijk zeker wel, maar als ik ga kijken hoe ik het ervaren heb in mijn situatie dan, dan zal ik het wel echt een 4 geven. Want de situatie zelf was gewoon niet fijn.’ – Jongere 02

Eén jongere had ook ervaring met strafrechtelijke zaken, over het algemeen vindt hij die zittingen prettiger dan de gesprekken in de civielrechtelijke zaken. Dit heeft vooral te maken met de manier waarop het gesprek was verlopen en niet met de uitkomst van een zaak. Er werd meer meegedacht tijdens strafrechtelijke zaken.

‘Van het gesprek of het gewoon een beetje gewoon goed was tussen hen en mij en dat soort dingen en wat er [...] uiteindelijk van mij, van wat ik heb gezegd, wordt meegenomen.’ – Jongere 05

Volgens de aanwezige jongerencoach speelt daarbij mee dat het tijdens strafrechtelijke procedures voor jongeren vaak duidelijk is wat zij kunnen verwachten en voor hoe lang het geldt. De jongerencoach benadrukt dat het voor civielrechtelijke zaken des te belangrijker is om ervoor te zorgen dat de jongeren de beslissing van de rechter begrijpen.

‘Voor heel veel jongeren is het best vervelend die [civiele] procedures omdat je bij juridisch [strafrecht] daar weet je wat je einddatum is. En dat maakt het eigenlijk vaak prettiger, want dan weet ik: tot zolang moet ik zitten en dan ben ik klaar. Maar hier weet je nooit precies wanneer je klaar bent. Ja, als ik 18 ben.’’ – Jongerencoach

5.1.3 Wenselijkheid van digitale kindgesprekken

Met de jongeren is gesproken over de wenselijkheid van digitale kindgesprekken. Eerst werd besproken welke vorm van participatie hun voorkeur zou hebben, daarna over de voor- en nadelen van digitale kindgesprekken.

Zes van de zeven jongeren geven aan dat ze zouden kiezen voor een fysiek gesprek als ze de keuze hadden gehad. De vier jongeren uit de focusgroep in de gesloten instelling hebben een sterke voorkeur voor een fysiek gesprek. Zij vinden het belangrijk om fysiek aanwezig te zijn bij beslissingen over hun leven:

‘Ik wil er wel gewoon bij zijn, snap je?’ – Jongere 05

Ervaringen van minderjarigen

Eén jongere zou kiezen voor een fysiek gesprek vanwege de druk die op haar werd uitgeoefend door haar vader. Digitaal zou het risico voor haar te groot zijn dat hij alsnog aanwezig was geweest of had meegeluisterd:

'Als ik nu de keuze zou moeten maken, zou ik kiezen om het wel gewoon fysiek te doen. Als ik nu opnieuw in de situatie zou staan, zou ik het gewoon fysiek willen doen omdat mijn vader er dan niet bij zou zitten.' – Jongere 02

Eén jongere zou in beginsel kiezen voor een fysiek gesprek, omdat ze het altijd als heel prettig had ervaren. De optie voor een digitaal gesprek had ze fijn gevonden voor de drukker momenten op school. Dit was namelijk een keer de reden voor haar om een kindgesprek te moeten missen:

'Nou, als ik er nu op terugkijk en zo. Kijk als het echt niet kon, want ik had wel eentje, had ik wel in me toetsweek en daar wilde ik wel heel graag bij zijn. En dat is de afsluiting van mijn OTS. [...] Die heeft mijn jeugdbeschermer toen alleen gedaan en daar had ik wel heel graag bij willen zijn, maar dat kon niet vanwege mijn toets. Maar online had dat wel dus gekund.' – Jongere 03

De andere jongere geeft niet expliciet aan wat haar voorkeur zou zijn, het kindgesprek was voor haar heel lang geleden. Wel benoemt zij potentiële voordelen van een digitaal kindgesprek, met name vanwege de toegankelijkheid en het gemak voor een jonger kind om de rechter te spreken:

'Ik denk dat dat wel toegankelijker manier is voor een klein kindje van 8 jaar. Want een kindje kan dan op een makkelijkere manier in contact raken met de rechter. En misschien kan de rechter dan ook meer in jip-en-janneketaal toespitsen van: goh, waarvoor je naar de rechter moet [...] gaan, in plaats van dat je allemaal indrukwekkende beelden om je heen ziet, bijvoorbeeld politieagenten met boeven, zal ik het zo maar even formuleren.' – Jongere 01

De toegankelijkheid wordt ook door een andere jongere als voordeel genoemd, met name wanneer er verder gereisd moest worden naar het gerecht of er andere praktische belemmeringen speelden. Een ander voordeel van een digitaal kindgesprek dat genoemd wordt door jongeren is het feit dat je kan inbellen vanuit een vertrouwde omgeving, een plek die minder stress en spanning oplevert.

'Nou, ten eerste als het bijvoorbeeld de eerste keer is en je wilt wel heel graag op gesprek gaan, maar weet niet echt wat ervan moet verwachten, dan kan je dat beter [...] in een setting doen van je eigen huis [...] en als sommige mensen bijvoorbeeld een te lange afstand is of niet kunnen komen [...] met de auto of geen auto hebben en die kunnen wel met OV bijvoorbeeld, dan zou dat wel goed zijn, want dat heb je ook.' – Jongere 03

Dit voordeel hangt echter wel af van de situatie waarin het kind zich bevindt. Indien er sprake is van een complexe scheiding zou het minder passend zijn:

'Het kind zit wel een vertrouwde omgeving. Je kan het vanuit thuis het gesprek voeren, dus dat kan heel goed zijn. Maar als je dan kijkt naar mijn situatie, dat ik bij mijn vader zat, dan weet ik dat mijn vader die zou achter het, achter de camera zitten en zou echt gewoon proberen om het gesprek te leiden voor mij en mij aan te geven: 'Dit moet je zeggen.' En ik denk dat dat voor sommige kinderen ook kan brengen dat ze niet hun eigen verhaal durven te delen. Maar van de andere kant zit je dan wel in je eigen situatie waardoor het wel minder stress en spanning oplevert.' – Jongere 02

Door een andere jongere wordt de rechtbank niet alleen als een spannende maar ook als een veilige omgeving gezien:

'Want niet altijd is het heel erg best in jeugdzorg. En dan in zo'n kindgesprek kan het kind het dan bijvoorbeeld heel goed aangeven bij de kinderrechter, ja direct bij, ja waar je dan, bij degene waar je moet zijn.' – Jongere 03

Er worden door jongeren ook andere nadelen van digitale kindgesprekken opgemerkt. Ten eerste wordt het gebrek aan vertrouwelijkheid of zelfs beïnvloeding genoemd door een aantal jongeren.

'Het ding is met kindgesprekken fysiek, is dat jij het enige kind bent daar in die zaal en niemand anders is met jou op dat moment. Dus als er bijvoorbeeld echt dingen zijn die het kind echt dringend moet vragen of doen of zo, in een vertrouwelijke omgeving dan, dan kan dat ook gewoon. Thuis bijvoorbeeld, ja, dan kan net zo goed iemand daar zo in de hoek staan.' – Jongere 03

Ervaringen van minderjarigen

Sommigen zijn ook van mening dat het gesprek beter fysiek loopt, omdat je elkaar beter begrijpt en omdat er ruimte is voor lichaamstaal:

'Nou, ik denk dat dat wel beter is dan via bellen of zo. Het is gewoon beter om met iemand echt fatsoenlijk zeg maar te praten, want dan weet je ook beter wat iemand bedoelt.' – Jongere 06

'Ik vind het wel belangrijk dat ook kinderrechters het kind ook kunnen zien en ook hoe ze praten, lichaamstaal bijvoorbeeld. Want stel voor, ja het kind kan niet open praten in hun netwerk en de kinderrechter kan wel wat merken, dan is dat heel erg belangrijk.' – Jongere 03

Jongeren vinden het niet goed als kindgesprekken uitsluitend digitaal gevoerd zouden worden. Zo zijn er twee jongeren tijdens de focusgroep die aangeven dat ze niet zouden deelnemen aan een digitaal kindgesprek. Wel zijn meerdere jongeren te spreken over de mogelijkheid om het als optie aan te bieden, waar kinderen zelf een keuze in zouden kunnen maken. Daarbij benoemen een aantal wel de vraag of het kind zelf de keuze zou kunnen maken, of dat die voor hen gemaakt werd.

'Dan heb je bijvoorbeeld: 'ja/nee, ik wil een brief sturen of ik wil een digitaal gesprek.' Dat zou bijvoorbeeld heel goed zijn.' – Jongere 03

'Nou ik, mijn vader die die zou zeggen van: 'Oh, ik kan online, ik ga niet naar [locatie] rijden. Dus we gaan het gesprek online doen.' Mijn vader die had gezegd: 'Ja, je hebt een gesprek online.' Die zou niet zeggen: 'Jij hebt de keuze of je gaat erheen of je gaat online.' Mijn vader had de keuze gemaakt: 'We gaan online, want dan hoeft ik niet te rijden.'" – Jongere 02

5.1.4 Aanbevelingen voor de rechtspraak

Jongeren delen ook aanbevelingen voor de rechtspraak, voor zowel digitale kindgesprekken als fysieke.

Twee tips zien op de digitale kindgesprekken. Ze raden aan om Teams of WhatsApp te gebruiken voor het digitale kindgesprek:

'Misschien telefonisch nog met een kindje via WhatsApp, zeg maar dat je dan ook iemand zijn gezicht kan, ja gelaatsuitdrukking kunt zien. Misschien is dat ook wel een optie.' – Jongere 01

Ook raden de jongeren om alle aanwezigen bij het gesprek goed voor te stellen:

'Ik denk wel dat het belangrijk is, ook om aan te geven dat er natuurlijk iemand is die ja alles noteert. Ik weet niet of het dan, zeg maar of je alleen maar de rechter ziet of ook de anderen. Dus dat is dan wel een puntje waar je op moet letten, maar dat doen ze sowieso altijd wel. Ook fysiek van: 'Even voorstellen en ja, zij noteert alles voor ons en voor de rest doet ze niet heel erg veel.' Ik denk dat dat wel belangrijk is.' – Jongere 03

Er worden ook aanbevelingen gedaan voor kindgesprekken in algemene zin. Eén jongere vindt dat rechters of raadsheren bij een lange reistijd voor de minderjarige naar de minderjarige toe moeten reizen, in plaats van andersom. Ook wordt aangeraden om aan te geven dat gesprekken kunnen uitlopen. Eén minderjarige geeft aan het vooral lastig te vinden dat het antwoord op de uitnodigingsbrief per post moet worden verstuurd:

'Persoonlijk vond ik dat gedeelte, dat je dat op de brief had en moet aankruisen en opsturen vind ik soms echt heel lastig, want soms vergeet ik het om op te sturen. En dan krijgen ze dat natuurlijk niet binnen en dat, maar dan ga ik toch wel gewoon mee als ik het ben vergeten, want ik vind het zelf vind ik het belangrijk om altijd fysiek aanwezig te zijn, maar dat vind ik wel heel erg lastig dat opsturen.' – Jongere 03

Tot slot heeft één jongere nagedacht over hoe om te gaan met beïnvloeding door een ouder:

'Hoe zou je dat kunnen veranderen dat ouders geen invloed hebben? Ik denk niet dat dat überhaupt mogelijk is. Ik denk niet, want je kind zit of bij vader of moeder, je gaat het kind niet in een jeugdzorginstelling plaatsen totdat hij bij de rechtbank gaat. Omdat het, nee, dat is ook gewoon niet menselijk. Dus de invloed van ouders vind ik wel een heel belangrijk ding. Maar ja, hoe ga je dat voorkomen? Ik denk, ik weet niet of dat überhaupt te voorkomen is.' – Jongere 02

Een oplossingsrichting die deze jongere noemt is om twee verschillende kindgesprekken te voeren: een gesprek met de ouders erbij en een tussen de kinderrechter en de minderjarige alleen:

‘En ik denk dat je dan misschien wel twee hele verschillende situatieschetsen en ook twee hele verschillende verhalen hoort van het kind. Maar als er een rechter en een kinderrechter wel een beetje inlevingsvermogen heeft, kan die denk ik ook wel aan het kind zien van: ‘Ja, hij heeft moeite om open te zijn bij ouders of hij heeft heel veel moeite om het alleen te bespreken.’ En dan zou je nog altijd een derde gesprek kunnen plannen. Van wat ziet de rechter: is het alleen fijner? Of je vraagt aan een kind als je beide gesprekken hebt gehad: ‘We gaan nog een gesprek plannen, zoals het definitieve gesprek. Wat vind je fijner, met ouders of alleen?’ – Jongere 02

5.1.5 Tussenconclusie

De jongeren geven aan dat het eerste kindgesprek spannend was, met name omdat ze naar de rechtbank moesten komen en het doel van het gesprek niet altijd duidelijk was. Zo dacht een aantal jongeren dat ze met politie in aanraking zou komen terwijl het kindgesprek werd gevoerd in het kader van de scheidingszaak van de ouders. De setting waarbij het kindgesprek in de rechtbank plaatsvindt, wordt gewaardeerd omdat het zo duidelijk is dat het om een serieus gesprek gaat, waarin naar de minderjarigen wordt geluisterd. Over het algemeen zijn de jongeren positief over hoe kindgesprekken verlopen. De jongeren zijn wel kritisch over wat er met hun mening werd gedaan, ze voelen zich regelmatig niet gehoord of hebben onvoldoende zicht op hoe hun mening werd meegewogen in het oordeel van de rechter.

De meeste jongeren geven aan dat een digitaal gesprek second best is. Dit sluit aan bij wat veel rechters, raadsheren en gerechtsjuristen ook zeggen. Genoemde voordelen zijn de vertrouwde thuisomgeving, het besparen op reistijd en het plannen rondom bijvoorbeeld een toetsweek op school. Maar ook nadelen worden benoemd, zoals de digitale ruis, dat je elkaar minder goed begrijpt, beïnvloeding door ouders en de vertrouwelijkheid van het gesprek. Hierdoor worden niet alle zaken geschikt voor een digitaal kindgesprek volgens de jongeren. Het is van groot belang voor hen dat de minderjarige zelf de keuze kan maken voor een digitaal kindgesprek en dat wordt voorkomen dat de keuze door bijvoorbeeld de ouder(s) of voogd wordt gemaakt. Achteraf zouden de jongeren nog steeds de keuze hebben gemaakt voor een fysiek kindgesprek om uiteenlopende redenen.

5.2 Interview met minderjarige uit Luister! onderzoek

In het Luister! onderzoek worden jongeren (8-18 jaar oud) geïnterviewd over hun ervaringen met kinderparticipatie thuis, in mediation en in de rechtbank. Het interviewonderzoek loopt nog, maar ten tijde van het schrijven van dit rapport is

er één jongere van 18 jaar geïnterviewd die ervaring had met een online kindgesprek. De scheiding was redelijk recent en zij was een half jaar eerder uitgenodigd voor een kindgesprek. Haar ouders waren niet aanmoedigend geweest over het kindgesprek, ze hadden gezegd: *'[daar] moet je niet heen gaan, want [dat] duurt voor ons allemaal langer'*. Maar deze jongere geeft aan graag te willen, omdat het mocht en ze een mening had. In de uitnodiging voor het kindgesprek was aangegeven dat het fysiek of online kon. Ze had zelf gekozen voor een digitaal gesprek, *'want helemaal weet ik veel waar in Nederland naartoe reizen lukte op dat moment niet'*. De afstand en reistijd was voor haar bepalend, zoals ook blijkt uit deze citaat:

'Maar nu ging het volgens mij om twee uur reizen. Voor weet ik veel hoeveel minuten? Misschien maar 10 minuten?' - Luister! J01

Op de vraag of ze wel fysiek naar het gesprek was geweest als het dichterbij was, geeft deze participant niet duidelijk geantwoord. Mogelijk wel als het op loop- of fietsafstand was, maar twee uur reizen was haar te veel. Het gesprek heeft ondertussen zo'n half jaar geleden plaatsgevonden, en deze jongere heeft nog maar weinig actieve herinneringen aan het gesprek en hoe het verliep. Zo weet ze niet eens meer of ze met een mannelijke of vrouwelijke rechter had gesproken. Wel weet ze te herinneren dat het gesprek kort was en prima verliep, behalve dat het zo'n 10 minuten later begon dan gepland. Op zich was dit voor haar geen probleem, *'iedereen kan ook te laat komen'*, maar omdat zij geen wifi-verbinding had, zat ze op haar 4G-netwerk en de 10 minuten in de wacht maakten een flinke deuk in haar internetbundel. De enige tip voor rechters vanuit deze participant is dan ook om aan te geven in de brief of e-mail dat de planning mogelijk uitloopt, zodat jongeren daarop voorbereid zijn.

5.3 Vragenlijst-uitkomsten Luister! onderzoek

In het Luister! onderzoek wordt tevens een longitudinaal vragenlijstonderzoek gedaan onder jongeren tussen de 8 en 18 jaar oud wiens ouders gescheiden of uit elkaar zijn. In de vragenlijst worden jongeren gevraagd naar hun ervaringen met participatie tijdens en na de scheiding van hun ouders in drie verschillende contexten. Alle jongeren vullen vragen in over participatie thuis en daarnaast, wanneer van toepassing, over participatie in mediation of in de rechtbank (het kindgesprek). In het kader van het kindgesprek zijn er twee vragen gesteld over digitale kindgesprekken. Ten tijde van het schrijven van dit rapport liep de eerste meetronde nog, er is voor gekozen om op basis van de data verkregen tot en met 4 juli 2025 de eerste uitkomsten met betrekking tot digitale kindgesprekken te beschrijven.

Op het moment van schrijven hadden 452 jongeren de vragenlijst ingevuld. Op basis van deze meetronde kan het volgende worden gezegd.¹²⁶

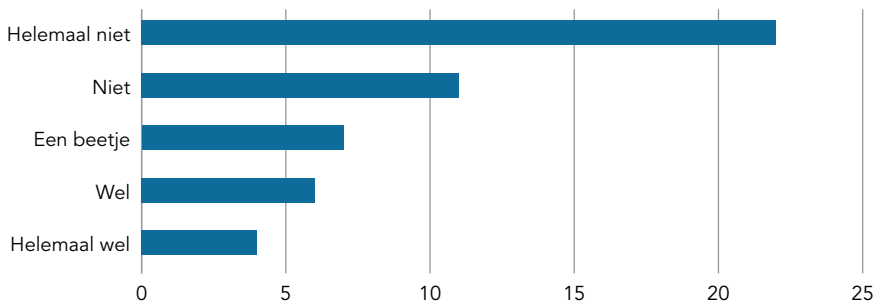
Op de vraag of hun ouders tijdens of na de scheiding naar de rechtbank zijn geweest geven 124 jongeren aan van wel, 161 jongeren niet, en 167 jongeren wisten het niet. Aan al deze jongeren is gevraagd of ze uitgenodigd zijn voor een kindgesprek: 84 jongeren ontvingen een uitnodiging, 315 jongeren niet en 53 wisten het niet (meer). Ongeacht hun antwoord op deze vraag is aan alle jongeren gevraagd of ze met de rechter gesproken hadden: 40 jongeren geven aan wel met de rechter te hebben gesproken, 412 jongeren geven aan dat niet te hebben gedaan. Aan deze 40 jongeren is gevraagd of het kindgesprek fysiek, digitaal, of fysiek en digitaal was geweest; in het laatste geval wanneer er sprake was van meerdere gesprekken. De meeste jongeren hebben de rechter in persoon gesproken, 4 jongeren geven aan een digitaal kindgesprek te hebben gehad en 1 jongere eerst digitaal en daarna ook fysiek. Op basis van deze aantallen is het niet mogelijk om een vergelijking te maken tussen de fysieke en digitale ervaringen van jongeren.

Aan de 50 jongeren die aangaven wel uitgenodigd te zijn voor een kindgesprek maar (nog) niet het kindgesprek hebben gehad zijn drie vragen gesteld: waarom ze niet met de rechter hebben gesproken, of ze achteraf wel graag met de rechter hadden willen praten, en of ze wel met de rechter hadden willen praten als het mogelijk was om dit online te doen. Op de eerste vraag (waarom geen gesprek) konden jongeren meerdere antwoorden selecteren. De meerderheid van de jongeren geeft aan zelf geen behoefte te hebben gehad aan een kindgesprek ($n = 35$). Daarnaast geven 10 jongeren aan het te spannend te hebben gevonden en/of er te veel tegenop te hebben gezien en 5 jongeren geven aan dat (een van) hun ouders het niet wilde(n). Niemand geeft aan het gesprek niet te hebben gehad omdat ze niet konden. Jongeren geven in 9 gevallen een andere reden op, waarvan 4 jongeren waarbij het gesprek gepland staat en nog gaat plaatsvinden, 2 jongeren aanvullen waarom ze er geen behoefte aan hadden ('het kon me werkelijk niks schelen'; '[ik] begreep en wilde het niet'), 1 jongere toch aangeeft niet gevraagd te zijn, 1 jongere aangeeft het niet te hebben begrepen destijds, en 1 jongere aangeeft dat de ouders hadden aangegeven dat het te lang zou duren.

126 De resultaten van het Luister! onderzoek zullen breder gepubliceerd worden zodra de eerste meetronde afgelopen is. Daarnaast volgen er nog twee meetrondes met vergelijkbare vragen, wat de mogelijkheid biedt meer ervaringen van jongeren in de toekomst mee te nemen.

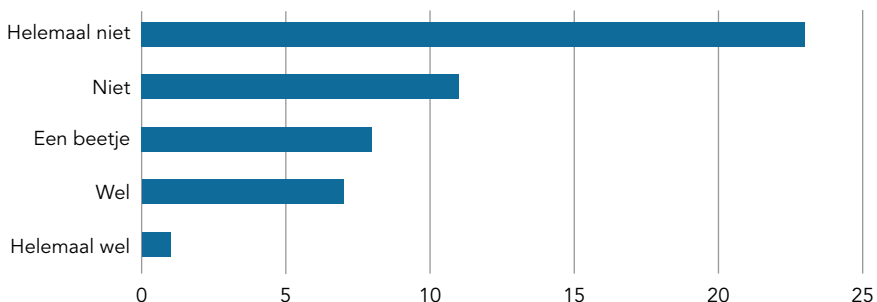
Op de vraag of ze achteraf wel graag met de rechter hadden willen spreken konden jongeren op een schaal van helemaal niet tot helemaal wel hun antwoord geven, zie figuur 7. Het valt op dat de meerderheid van de jongeren geen behoefte had om met de rechter te spreken ($n = 33$). Dit sluit aan bij de antwoorden op de vraag waarom het gesprek niet plaatsvond. Het andere deel had wel met de rechter willen spreken.

Figuur 7. Had je achteraf wel graag met de rechter willen praten?

Aansluitend daarop volgde de vraag of dit anders was geweest als het mogelijk was om de rechter online te spreken, zie voor de antwoorden figuur 8. Ook hier geeft de meerderheid van de jongeren aan geen kindgesprek te hebben gewild, ook niet als het online zou zijn geweest ($n = 34$). Van de jongeren die achteraf wel met de rechter hadden willen spreken is een kleine verschuiving zichtbaar tussen de twee vragen, namelijk dat de wens om de rechter te spreken minder uitgesproken is indien de optie van online beschikbaar was.

Figuur 8. Als het mogelijk was om online met de rechter te spreken, had je dan wel met de rechter willen praten?

Op basis van deze eerste inzichten uit het vragenlijstonderzoek is het niet mogelijk om iets te zeggen over de ervaringen van minderjarigen met digitale kindgesprekken. Wel biedt het een eerste inzicht in de wenselijkheid van digitale kindgesprekken bezien vanuit de positie van jongeren die niet op kindgesprek zijn gegaan nadat ze uitgenodigd werden. Er kan – heel voorzichtig – geconcludeerd worden dat het aanbieden van een digitaal kindgesprek er niet voor zou zorgen dat deze jongeren en masse op gesprek komen. Bij deze respondenten lag de reden om de rechter niet te spreken voornamelijk bij hun eigen wens het gesprek niet te voeren, in mindere mate vanwege spanning of ertegen op zien, en geheel niet omdat het niet praktisch haalbaar was. De wens achteraf om wel met de rechter te spreken lijkt voor deze jongeren dan ook niet besloten te liggen in het verschil tussen een fysiek of digitaal gesprek. Het is belangrijk om daarbij te noemen dat het in deze populatie waarschijnlijk met name ging over echtscheidings-, gezags- en omgangszaken en niet om civiele jeugdzaken.

5.4 Observaties Luister! onderzoek

In het Luister! onderzoek zijn observaties verricht van kindgesprekken in drie deelnemende rechtbanken.¹²⁷ Met toestemming van de minderjarigen zelf, ouders en de betrokken rechter heeft een onderzoeker meegekeken en geluisterd tijdens de kindgesprekken. Hiervan zijn geen opnames gemaakt, de onderzoeker vulde een observatieschema op papier in. Het observatieschema zag op de opbouw van het gesprek, gesprekstechnieken van de rechter en de reacties van het kind. Na afloop zijn de observatieschema's uitgetypt en geanonimiseerd, waarna de papieren observatieschema's zijn versnipperd. Op het moment van schrijven zijn er 24 observaties gevoerd. Eén van deze observaties was een digitaal kindgesprek.¹²⁸ Het is lastig op basis van één observatie conclusies te trekken, echter biedt het alsnog aanvullende inzichten in de praktijk.

Het digitale kindgesprek betrof een jongere boven de 16 jaar oud en werd gevoerd naar aanleiding van een gemeenschappelijk verzoek tot echtscheiding met ouderschapsplan. De reden voor het digitaal voeren van het gesprek via Teams was omdat de jongere op meer dan 2 uur afstand van het gerecht woonde en het druk had op school. Wat betreft de praktische zaken, zaten de rechter en griffier samen achter één scherm op de rechtbank in een kantoorruimte. Dit was een neutrale plek,

127 Rechtbank Amsterdam, rechtbank Midden-Nederland locatie Utrecht en rechtbank Overijssel locatie Almelo.

128 Deze observatie is gedaan door de eerste auteur van dit rapport.

echter niet volledig rustig. Zo werd er op een gegeven moment op de deur geklopt. De minderjarige zat niet thuis bij zijn ouders, maar in het huis van een familielid en leek alleen te zitten. Dit werd echter niet nagevraagd door de rechter, wel werd een aantal keer benadrukt dat het gesprek vertrouwelijk was (en wat dat betekende in het kader van de observatie).

Het gesprek verliep goed en duurde een klein halfuur. Hoewel de minderjarige een beetje gespannen leek, was hij in staat zijn mening goed te uitten. De rechter zocht oogcontact door veel naar de camera te kijken en naar voren te leunen. De inhoud en aanpak van het gesprek week niet af van de fysieke kindgesprekken die in het onderzoek geobserveerd waren.

Aan het einde van het gesprek gaf de rechter aan zelf niet gewend te zijn aan een digitaal kindgesprek, maar het zelf wel fijn vond gaan. Daarbij werd ook aan de minderjarige gevraagd wat hij ervan vond. Hij gaf aan het ook fijn te vinden, maar gaf daarbij geen aanvullende redenen.

Hoewel het maar één enkele observatie is, is het wel een voorbeeld van een gesprek waar de techniek goed werkte, het gesprek vlot liep en de minderjarige zijn mening kon uitten. En dat zonder dat het school in de weg stond vanwege de lange reistijd naar het gerecht. Gezien de concrete vervolgstappen die de rechter van plan was te nemen naar aanleiding van het gesprek, kan geconcludeerd worden dat het voor de minderjarige waardevol was dat het gesprek plaats heeft gevonden.

5.5 Tussenconclusie

Uit de interviews, focusgroep en vragenlijst blijkt dat jongeren niet massaal lijken te kiezen voor een digitaal gesprek. Uit de interviews en focusgroep binnen dit onderzoek blijkt de voorkeur voor zes van de zeven jongeren bij een fysiek gesprek te liggen. Een digitaal gesprek kan volgens de jongeren in specifieke situaties een fijne optie zijn. De gesproken jongeren bleken zelf afdoende in staat om te beoordelen of het gesprek beter fysiek kan worden gevoerd vanwege emoties en beïnvloeding door derden. Hoewel de interviews en focusgroep een eerste beeld geven van de wensen en ervaringen van jongeren, hadden meer interviews een representatiever beeld kunnen geven. Het zou wenselijk zijn om in vervolgonderzoek meer jongeren te spreken in verschillende type zaken die ervaring hebben met fysieke en digitale kindgesprekken of expres de keuze hebben gemaakt níét met de rechter te spreken.

Ook in het Luister! onderzoek is aandacht voor de ervaring en wenselijkheid van jongeren met digitale kindgesprekken. In één interview met een jongere die ervaring heeft met een digitaal kindgesprek, gaf de minderjarige aan er zelf voor te hebben gekozen vanwege een reistijd van twee uur. De ervaring was positief. Het lopende vragenlijstonderzoek van Luister! geeft ook eerste inzichten in de wenselijkheid van digitale kindgesprekken bij minderjarigen. Deze minderjarigen – die niet op kindgesprek zijn geweest, maar wel de uitnodiging hadden ontvangen – hadden achteraf niet gekozen om toch wel een gesprek te voeren indien het digitaal was geweest. Er kan heel voorzichtig geconcludeerd worden dat de optie voor een digitaal gesprek niet zou leiden tot veel meer digitale kindgesprekken. Een kanttekening bij de vragenlijst is dat deze door minderjarigen met ervaring in scheidings-, gezags- en omgangszaken en niet over civiele jeugdzaken is ingevuld. Ook is de vraag enkel gesteld aan minderjarigen die geen gesprek hadden gevoerd. Er is niet aan minderjarigen die wel ervaring hadden met een fysiek gesprek gevraagd of ze liever digitaal de rechter hadden willen spreken. Een laatste aanvulling uit het Luister! onderzoek komt voort uit de observaties van kindgesprekken. Er is één observatie geweest tijdens een digitaal kindgesprek. Het is niet mogelijk om conclusies te trekken uit deze enkele observatie. Echter, het is een voorbeeld van een fijn digitaal kindgesprek waarin een minderjarige ondanks een drukke schoolagenda en lange reistijd in staat is gesteld om zijn mening te uiten.

Tot slot verdient dit hoofdstuk de kanttekening dat minderjarigen met ervaring in het civiele familie- en jeugdrecht een moeilijke doelgroep zijn om te bereiken. Het is wenselijk om in toekomstig onderzoek ook meer jongeren met ervaring in die rechtsgebieden te includeren om zo een meer compleet beeld te krijgen van de ervaringen.

Conclusies en aanbevelingen

In dit rapport is onderzocht wat de voor- en nadelen zijn van het voeren van digitale kindgesprekken binnen civiele familie- en jeugdzaken en welke factoren daarbij een rol spelen. Hiervoor zijn enkele inzichten opgedaan vanuit literatuur en jurisprudentie. Middels interviewonderzoek met rechters, raadsheren, gerechtsjuristen en jongeren is een grondige vergelijking gemaakt tussen fysieke en digitale kindgesprekken alsook de wenselijkheid van digitale kindgesprekken vanuit de rechtspraak en minderjarigen zelf. Dit laatste is ook aangevuld met informatie vanuit vragenlijsten, interviews en observaties van het Luister! onderzoek.

In dit laatste hoofdstuk van het rapport worden enkele overkoepelende conclusies getrokken over het digitale kindgesprek op basis van een SWOT-analyse ofwel sterkte-zwakteanalyse. Hierin worden de voor- en nadelen besproken alsook mogelijke oplossingsrichtingen of aanbevelingen. Gezien de omvang van het rapport komen niet alle details aan bod, hiervoor wordt verwezen naar de tussenconclusies (par. 3.3, 4.10 en 5.5). Dit rapport sluit af met een reflectie op de wenselijkheid van digitale kindgesprekken, en aanbevelingen voor de toekomst.

In tabel 2 is de SWOT-analyse opgenomen. Hierin staan de sterktes en zwaktes van digitale kindgesprekken alsook de bijpassende kansen en bedreigingen die ze bieden.

Tabel 2: SWOT-analyse digitale kindgesprekken

Sterktes	Zwaktes
• Laagdrempelig • Lijkt in beginsel te voldoen aan artikel 12 IVRK • Ervaring opgedaan en middelen beschikbaar sinds de COVID-19-pandemie	• Vertrouwelijkheid van gesprek niet gegarandeerd • Minder non-verbale communicatie • Moeizamer omgaan met emoties • Geen kindvriendelijke informatievoorziening • Vereist zelfredzaamheid van minderjarigen
Kansen	Bedreigingen
• Goed alternatief • Vergroot participatiemogelijkheden en toegang tot de rechtspraak • Bestaande aanbevelingen en kennis delen middels kennisdossiers, scholing en/of interne afspraken	• Drempelverhoging voor fysiek gesprek • Risico's op schending vertrouwelijkheid • Digitale uitdagingen en toegankelijkheid

Conclusies en aanbevelingen

Sterktes

De sterktes zijn de huidige voordelen van digitale kindgesprekken. Het grootste voordeel is dat ze laagdrempelig zijn voor de minderjarigen. Uit literatuur en de ervaringen van de rechtspraak en minderjarigen blijkt dat een digitaal kindgesprek een laagdrempelige manier is om de rechter te spreken. Lange (of kostbare) reistijd, praktische plannings- of vervoersproblematiek, of verblijf in het buitenland kunnen op die manier omzeild worden. Ook als een fysiek gesprek te belastend is voor het kind – vanwege de fysieke of geestelijke gezondheid, ervaren spanning of aanwezige veiligheidsrisico's – is een digitaal kindgesprek laagdrempelig. Voor de rechtspraak is het ook een laagdrempelige optie wanneer er op zeer korte termijn een kindgesprek ingepland moet worden.

Een tweede sterk punt is dat een digitaal kindgesprek in beginsel voldoet aan het recht om te participeren ingevolge artikel 12 IVRK. Dit wordt ook erkend door de geïnterviewde rechters, raadsheren en gerechtsjuristen. Een digitaal kindgesprek biedt minderjarigen de mogelijkheid hun eigen mening rechtstreeks te uiten in een gerechtelijke procedure die hen betreft. De tekst van artikel 12 IVRK geeft geen reden tot een beperking tot enkel fysiek contact. Het Kinderrechtencomité heeft zich (nog) niet uitgesproken over de mogelijkheid van digitale kinderparticipatie in civiele familie- of jeugdzaken in het kader van artikel 12 IVRK. Enkel de toegevoegde waarde van digitale middelen om te participeren in brede zin is benoemd door het Kinderrechtencomité alsook de potentiële nadelen in het kader van strafrechtelijke procedures.¹²⁹

Tot slot is een sterktepunt het feit dat er sinds de COVID-19-pandemie binnen de rechtspraak ervaring is opgedaan met digitale kindgesprekken. Rechters, raadsheren en gerechtsjuristen achten zichzelf voldoende digitaal vaardig om kindgesprekken digitaal te voeren. Ook zijn er passende digitale middelen beschikbaar om digitale kindgesprekken uit te voeren. Rechters en raadsheren met meer ervaring met digitale kindgesprekken hebben ook hun eigen werkwijze weten te vinden en kunnen daaruit putten en aanbevelingen doen aan anderen.

Zwaktes

Naast de sterktes zijn er echter ook zwaktes in de huidige praktijk van digitale kindgesprekken geïdentificeerd.

¹²⁹ CRC 2021, para. 16 en 120.

Een eerste nadeel is dat de vertrouwelijkheid van het gesprek niet kan worden gegarandeerd. Dit probleem wordt erkend in de literatuur en wordt ook door zowel de rechtspraak als jongeren genoemd als minpunt. Uit dit onderzoek blijkt niet dat het altijd problematisch is, het hangt af van de context en situatie. Met name waar het gaat om complexe scheidingszaken kan het belangrijk zijn extra aandacht te hebben voor de vertrouwelijkheid van het gesprek. Om de vertrouwelijkheid te bewaken wordt aanbevolen, op basis van de ervaringen uit de rechtspraak, om het bespreekbaar te maken en er alert op te blijven tijdens het gesprek. Vaak lijkt het mogelijk om in overleg met de minderjarige (en soms ook de aanwezige derde) het gesprek vertrouwelijk te voeren.

Een tweede nadeel is de verminderde non-verbale communicatie bij onlinegesprekken. Door elkaar niet fysiek te zien kan het moeilijker zijn om een band op te bouwen, een beeld te krijgen van de minderjarige, en passende gesprekstechnieken te gebruiken. Jongeren geven zelf ook aan dat lichaamstaal voor hen belangrijk is, onder andere om miscommunicatie te voorkomen. Om het gebrek aan non-verbale communicatie te verzachten wordt aanbevolen, op basis van literatuur en de interviews, om waar nodig meer te verbaliseren en expliciet te maken.

Sterk hiermee samenhangend is een derde nadeel dat het moeizamer kan zijn om emoties te delen en te zien, alsook om er op een passende wijze op te reageren. Sommige rechters en raadsheren geven ook aan meer terughoudend te zijn in hun vragen om (heftige) emoties online uit de weg te gaan. Geïnterviewden die ervaring hadden met geëmotioneerde minderjarigen tijdens digitale kindgesprekken hadden een aantal werkbare manieren gevonden om hiermee om te gaan. Zo werd ook hier meer verbaal gecommuniceerd als compensatie voor het gebrek aan fysieke nabijheid. Emoties werden benoemd en erkend, een 'digitale' zakdoek werd aangeboden, een time-out genomen of er werd gevraagd of het kind zelf een glas water, tissue of vertrouwd iemand erbij kon halen. De signalen dat jongeren zelf ook de voorkeur hebben het gesprek fysiek te voeren, om 'echt' in gesprek te zijn, zouden ook kunnen wijzen op een voorkeur lastige gesprekken in persoon te voeren.

Het gebrek aan kindvriendelijke informatievoorziening voorafgaand aan een digitaal kindgesprek is een vierde geïdentificeerde zwakte. Uit de interviews binnen de rechtspraak blijkt er vaak geen kindvriendelijke aanvullende informatie gestuurd te worden aan minderjarigen over hoe een digitaal kindgesprek te werk gaat. Een aanbeveling, ook vanuit de literatuur, zou zijn om dit wel te doen.

Conclusies en aanbevelingen

Hierin kan praktische informatie worden gegeven over hoe in te bellen, en ook de vertrouwelijkheid van het gesprek worden benadrukt. Aanvullend zou de aanbeveling van de geïnterviewde minderjarige uit het Luister! onderzoek hierin kunnen worden meegenomen: laat aan jongeren weten dat ook rechters uit kunnen lopen en dat het digitale gesprek mogelijk verlaat kan beginnen.

De laatste zwakte ziet op de huidige inrichting van digitale kindgesprekken als een mogelijkheid op verzoek. In de meeste Nederlandse gerechten komt een digitaal kindgesprek alleen tot stand als de minderjarige het zelf verzoekt, als ouders of verzorgers dat doen of als het ingezet wordt als noodoplossing. Het is echter lastig om een verzoek te doen als de meeste jongeren niet weten dat het een mogelijkheid is. Dit vereist zelfredzaamheid en een actieve houding vanuit de minderjarige, met name in de gerechten waar de uitnodiging een concrete datum en tijdstip bevat.

Kansen

De sterktes en zwaktes van digitale kindgesprekken zijn benoemd, maar er zijn ook kansen door en voor digitale kindgesprekken.

Ten eerste is het een goed alternatief voor een fysiek kindgesprek in bepaalde omstandigheden. Zoals blijkt uit de jurisprudentie en de ervaringen binnen de rechtspraak zijn digitale kindgesprekken een aanvullende optie voor kinderopparticipatie naast de fysieke gesprekken en de schriftelijke reactie die een minderjarige kan sturen. Gezien de benoemde nadelen is het geen volledige vervanging van een fysiek gesprek, maar is het second-best. Zo wordt het ervaren door alle geïnterviewden binnen de rechtspraak en door jongeren.

Meer principieel zou een bredere inzet van digitale kindgesprekken, zowel als standaard of back-up-optie, een kans zijn de toegang tot de rechtspraak te vergroten zodat meer minderjarigen hun recht om te participeren kunnen doen gelden. De laagdrempeligheid biedt de kans om minderjarigen die vanwege afstand, logistiek of financiën nu geen mogelijkheid zien om fysiek te komen alsnog te spreken. Ook wanneer spanning of andere mentale belasting in de weg zit, kan het een ingang bieden. Dit vereist wel kennis van de mogelijkheid, zoals eerder genoemd. De vergroting van de toegankelijkheid wordt door een gerechtsjurist mooi verwoord:

'We zitten niet in een ivoren toren [...], we zijn gewoon hartstikke benaderbaar.' – Gerechtsjurist 03

Een kanttekening daarbij is dat we nu niet weten of, en zo ja, wat de omvang is van de huidige drempel tot de rechtspraak die wordt ervaren door minderjarigen. Er is geen data beschikbaar over de hoeveelheid minderjarigen die niet op kindgesprek komen vanwege praktische of mentale drempels die weggenomen zouden worden door een digitaal kindgesprek.

De laatste gesignaleerde kans zoomt weer in op de praktijk van digitale kindgesprekken. Gezien de vele ervaringen, aanpakken en aanbevelingen die zijn opgehaald in dit onderzoek bij rechters, raadsheren en gerechtsjuristen, is er een kans om de bestaande kennis en aanbevelingen breder te delen. Gezien de noviteit van het digitale kindgesprek is het waardevol om inspiratie en best practices te putten uit de ervaringen van anderen. Gedacht kan worden aan een kennisdossier, scholing en/of interne afspraken. Als bijlage bij de samenvatting van dit rapport is een overzicht opgenomen van praktische aanbevelingen die voortvloeien uit dit onderzoek. Daarbij dient wel opgemerkt te worden dat de werking of effectiviteit van deze aanbevelingen niet is onderzocht.

Bedreigingen

Tegenover deze kansen van en voor digitale kindgesprekken staan echter ook een drietal bedreigingen die een belemmering kunnen vormen, naast de nadelen die genoemd zijn bij de zwaktes.

Ten eerste, het sterktepunt van de laagdrempeligheid is niet enkel een kans tot meer participatie maar brengt mogelijk ook een risico met zich mee. De drempelverlaging van digitale kindgesprekken zou kunnen leiden tot een drempelverhoging voor fysieke kindgesprekken. Zoals aangestipt in de interviews binnen de rechtspraak, bestaat de zorg dat het aanbieden van digitale kindgesprekken als aankruisoptie kan leiden tot gemakzucht bij de volwassenen die kinderen normaliter naar het kindgesprek brengen. De minderjarige zou dan mogelijk in de praktijk geen keuze meer hebben voor een fysiek kindgesprek. Een geïnterviewde jongere deelde zelf ook deze zorg. Dit is met name problematisch gezien het feit dat meerdere jongeren aangaven veel waarde te hechten aan een fysiek gesprek omdat ze zich dan echt gehoord voelen. Daarnaast kan de drempelverhoging voor een fysiek kindgesprek mogelijk leiden tot ervaren druk bij minderjarigen om het kindgesprek te voeren, ook wanneer dit niet hun eigen wens is, omdat de reden 'ik kan niet komen' niet zo gemakkelijk gegeven kan worden. Dit werd opgeworpen door een raadsheer, de jongeren zelf noemden het niet, dus is niet met zekerheid te zeggen of dit daadwerkelijk zou spelen.

Conclusies en aanbevelingen

De risico's op een schending van de vertrouwelijkheid van het kindgesprek vormt een tweede bedreiging bij digitale kindgesprekken. Het nadeel dat de vertrouwelijkheid niet gegarandeerd kan worden brengt het risico met zich mee dat een minderjarige gedurende het gesprek niet vrijuit kan spreken, afgeluisterd of opgenomen wordt, en/of onder druk wordt gezet door een derde. Dit is absoluut niet wenselijk. In dit onderzoek is gebleken dat de zorgen hiervoor groot zijn, echter wordt er ook vaak de kanttekening geplaatst dat ook in fysieke gesprekken sprake kan zijn van ongeoorloofde druk en beïnvloeding door ouders. Het vergt echter extra aandacht en alertheid in de digitale context.

Als laatste bedreiging worden digitale uitdagingen en digitale toegankelijkheid signaleerd. Technische problemen kunnen een goed verloop van een digitaal kindgesprek in de weg zitten: bijvoorbeeld wanneer er geen beeld of geluid is, een laptop plots uitvalt of – meer uitzonderlijk maar ook risicovoller – het gesprek gehackt wordt. Voor deze risico's moeten voorbereidingen getroffen worden. De bedreiging kan echter ook aan de kant van de minderjarige spelen, wanneer er geen (financiële) middelen aanwezig zijn voor de nodige techniek, waardoor een digitaal kindgesprek onmogelijk blijkt. Dit toont de noodzaak aan van het behouden van de mogelijkheid voor een fysiek kindgesprek.

Slotopmerkingen

Alle voordelen, nadelen, kansen en bedreigingen overziend en rekening houdend met de ervaringen en meningen vanuit de rechtspraak en minderjarigen zelf rijst de vraag: hoe nu verder?

Hoewel het aan de rechtspraak zelf is om te bepalen of en hoe digitale kindgesprekken ingezet worden in civiele familie- en jeugdzaken, sluit dit rapport af met enkele overwegingen die het gesprek hierover kunnen ondersteunen.

Het onderzoek laat zien dat digitale kindgesprekken door betrokkenen worden gezien als een *second-best* optie, naast het fysieke kindgesprek. Het biedt een goed alternatief voor de minderjarigen om hun mening te uiten wanneer een fysiek gesprek niet mogelijk of gewenst is. Er kleven echter ook nadelen en risico's aan, die mogelijk een andere aanpak of meer alertheid vereisen. Dat neemt niet weg dat ook fysieke kindgesprekken beperkingen kennen. Het is dus de vraag waar men de nadruk op legt en hoe de balans wordt opgemaakt. Daarbij is het relevant om het doel van kindgesprekken – het uitoefenen van het recht op participatie vanuit artikel 12 IVRK – voor ogen te blijven houden. Het doel dient niet informatievergaring of

waarheidsvinding te zijn, maar de mogelijkheid bieden aan de minderjarige – indien deze het wenst – zijn of haar mening te uiten. Hoewel dat online mogelijk lastiger is, leiden digitale kindgesprekken in beginsel niet tot minder kansen om een mening te uiten. Enkel indien de minderjarige niet vrijuit kan spreken, omdat er sprake is van ongepaste druk tijdens het gesprek, zou dit anders kunnen zijn.¹³⁰ Vertrekken vanuit het recht om te participeren betekent ook het erkennen van de autonomie van minderjarigen. Hoewel het om een beperkte steekproef gaat, tonen de jongeren in dit onderzoek zich in staat zelf tot een weloverwogen keuze te kunnen komen over hun wens om fysiek dan wel digitaal het gesprek aan te gaan. Hiervoor dienen minderjarigen echter wel een keuzemogelijkheid te krijgen.

Over de wenselijkheid van digitale kindgesprekken wordt verschillend gedacht. Een mogelijke tussenoplossing zou zijn om digitale kindgesprekken niet als standaard aankruismogelijkheid te bieden, maar als alternatief wanneer er redenen zijn om niet te kunnen of willen komen. Afhankelijk van de wijze waarop de uitnodiging ingestoken wordt, kan het ofwel genoemd worden als mogelijkheid indien een fysiek gesprek niet lukt of aangeboden worden nadat het kind heeft aangegeven graag in gesprek te willen. Uit het onderzoek blijkt geen duidelijke reden voor het maken van onderscheid in het aanbieden van digitale kindgesprekken op basis van zaaks- of kindfactoren. De meningen over verschillen in type zaak, leeftijd of context van het kind verschillen dusdanig dat er geen eenduidige lijn kan worden vastgesteld. Het kan echter wel nuttig zijn om aandacht voor zaaks- en kindfactoren te hebben bij het ontwikkelen van beleid over het voeren van digitale kindgesprekken.

Een aanvullende vraag is of het breder aanbieden van digitale kindgesprekken zou leiden tot meer kindgesprekken, en zo ja, wat dat betekent voor de tijdsinvestering vanuit de rechtspraak. In dit onderzoek zijn geen signalen gevonden dat er veel meer kindgesprekken gevoerd zouden worden, echter hiervoor is meer (en beter) zicht nodig op de hoeveelheid kindgesprekken: bijvoorbeeld door deugdelijke registratie. Ook zijn er geen signalen dat digitale kindgesprekken tijdswinst zouden opleveren: er lijkt geen verschil te zijn in voorbereidingstijd of duur van de gesprekken.

Tot slot is er een aantal mogelijkheden voor verder onderzoek naar digitale kindgesprekken. Een vervolgstap zou een pilotstudie kunnen zijn waarin het aanbieden van digitale kindgesprekken als alternatief uitgebreider wordt geëvalueerd. Dit biedt de mogelijkheid om zicht te krijgen op hoe vaak kinderen kiezen voor een digitaal gesprek middels registratie en om de ervaringen van kinderen met een

130 Zie ook Glas, Geertsema & Bruning 2022, p. 306.

Conclusies en aanbevelingen

digitaal kindgesprek uitgebreider te bevragen, op kwantitatieve en/of kwalitatieve wijze. In het voorliggende onderzoek is een beperkte groep jongeren betrokken, een pilotstudie of ander vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op een representatieve groep jongeren met ervaring van (de mogelijkheid tot) digitale kindgesprekken. Verder jurisprudentieonderzoek lijkt beperkte toegevoegde waarde te hebben, gezien er maar beperkt gemotiveerd wordt waarom wel of geen digitale kindgesprekken plaats hebben gevonden en wat de impact daarvan is geweest. Mocht er op termijn meer internationale kennis beschikbaar zijn over digitale kindgesprekken zou rechtsvergelijking of een kinderrechtentoetsing van toegevoegde waarde zijn.

Literatuurlijst

Adviescommissie van Dooijeweert 2024

Adviescommissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid (Adviescommissie Van Dooijeweert), *Kinderen en ouders met recht goed beschermd*, Den Haag 2024.

Bauw, Janssen & Simon Thomas 2022

E. Bauw, A. Janssen & M. Simon Thomas, 'Gevolgen van Covid-19 voor de civiele jeugdbeschermingszaken', in: M.J. ter Voert e.a., *Gevolgen van COVID-19 voor de rechtspraak en kwetsbare rechtzoekenden: een onderzoek naar maatregelen en de positie van rechtzoekenden binnen het straf-, civiele jeugdbeschermings-, en vreemdelingenrecht*, ZonMW, februari 2022.

Bruning e.a. 2020

M.R. Bruning e.a., *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie – het hoorrecht en de procespositie van minderjarigen in familie- en jeugdzaken*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2020.

Bruning & Mol 2021

M.R. Bruning & C.R. Mol, 'Child Participation in International and Regional Human Rights Instruments', in: W. Schrama e.a. (red.), *International Handbook on Child Participation in Family Law*, Cambridge: Intersentia 2021.

CRC 2009

Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 12 (2009) The right of the child to be heard*, Genève 2009.

CRC 2021

Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment*, Genève 2021.

Crum & Comer 2016

K.I. Crum & J.S. Comer, 'Using Synchronous Videoconferencing to Deliver Family-Based Mental Healthcare', *Journal of Child and Adolescent Psychopharmacology* 2016, afl. 3, p. 229-234.

Dale & Smith 2021

M.D. Dale & D. Smith, 'Making the Case for Videoconferencing and Remote Child Custody Evaluations (RCCES): The Empirical, Ethical, and Evidentiary Arguments for Accepting New Technology', *American Psychological Association* 2021, afl. 1, p. 30-44.

Deakin & Wakefield 2013

H. Deakin & K. Wakefield, 'Skype interviewing: reflections of two PhD researchers', *Qualitative Research* 2014, afl. 5, p. 603-616.

Dickinson, Lytle & Poole 2021

J.J. Dickinson, N.E. Lytle & D.A. Poole, *Tele-Forensic Interviewing Can Be a Reasonable Alternative to Face-to-Face Interviewing of Child Witnesses*, American Psychological Association 2021.

Dodds & Hess 2021

S. Dodds & A.C. Hess, 'Adapting research methodology during COVID-19: lessons for transformative service research', *Journal of Service Management* 2021, afl. 2, p. 203-217.

Driscoll e.a. 2021

J. Driscoll e.a., 'Hearing the Voice of the Child through the Storm of the Pandemic: The Impact of Covid-19 Measures on the Detection of and Response to Child Protection Concerns', *The International Journal of Children's Rights* 2021, afl. 2, p. 400-425.

Feiner 2020

R.H.P. Feiner, 'Kinderen vanaf 12 jaar volledig procesbekwaam? Jeugdrecht is geen kinderspel!', *FJR* 2020/56.

Glas, Geertsema & Bruning 2022

L. Glas, K. Geertsema & M. Bruning, 'Rechtspraak tijdens corona. Over kwetsbare rechtzoekenden en hun grondrechten', *NTM/NJCM-bulletin* 2022, afl. 3, p. 289-320.

Goodman e.a. 1998

G.S. Goodman e.a., 'Face-to-face confrontation: Effects of closed-circuit technology on children's eyewitness testimony and jurors' decisions', *Law and Human Behavior* 1998, afl. 2, p. 165-203.

Hamilton e.a. 2017

G. Hamilton e.a., 'The effects of face-to-face versus live-feed interviewing on children's event reports', *The British Psychological Society* 2017, afl. 2, p. 260-273.

Johnstone, Martin & Blades 2024

K.L. Johnstone, C. Martin & M. Blades, 'The Digital Witness: Exploring Gestural Misinformation in Tele-Forensic Interviews with 5-8-Year-Old Children', *Journal of Nonverbal Behavior* 2024, p. 571-587.

De Jong-de Kruijf 2024

M.P. de Jong-de Kruijf, 'Ondersteuningsrechten van kinderen als onderdeel van hun rechtsbescherming', *EB* 2024/40.

Koopman 2024

C. Koopman, 'Het kindgesprek in familie- en jeugdzaken', *EB* 2024/82.

Kuijpers & Postema 2020

S. Kuijpers & N. Postema, 'De aanbevelingen over de procespositie en hoorrecht van minderjarigen in de praktijk', *EB* 2020/70.

Landstöröm & Granhag 2009

S. Landstöröm & P.A. Granhag, 'In-Court Versus Out-of-Court Testimonies: Children's Experiences and Adults' Assessments', *Applied Cognitive Psychology* 2009, afl. 7, p. 941-955.

Van der Leij 2025

I.E. van der Leij, 'Hoorrecht bij de hoven: papier en praktijk', *EB* 2025/65.

Van Leeuwen 2017

C.M.M. van Leeuwen, 'Het hoorrecht in het civiele jeugdrecht gaat over grenzen', *FJR* 2017/56.

Lieber 2018

J.H. Lieber, 'De rechter en de taal van het kind', *FJR* 2018/40.

Lobe, Morgan & Hoffman 2022

B. Lobe, D.L. Morgan & K. Hoffman, 'A Systematic Comparison of In-Person and Video-Based Online Interviewing', *International Journal of Qualitative Methods* 2022, afl. 2.

Lynch & Kilkelly 2021

N. Lynch & U. Kilkelly, "Zooming In' on Children's Rights During a Pandemic: Technology, Child Justice and COVID-19", *The International Journal of Children's Rights* 2021, afl. 2, p. 286-304.

Mol, Bou-Sfia & Huijter 2020

C.R. Mol, S. Bou-Sfia & J. Huijter, 'De processuele mogelijkheden voor minderjarigen in het personen- en familierecht: tijd voor een heroverweging', *FJR* 2020/54.

Mol 2021

C.R. Mol, 'Child Participation in Family Law Proceedings Compared', in: W. Schrama e.a. (red.), *International Handbook on Child Participation in Family Law*, Cambridge: Intersentia 2021, p. 335-358.

Mol 2022

C.R. Mol, *The Child's Right to Participate in Family Law Proceedings: Represented, Heard or Silenced*, Cambridge: Intersentia 2022.

Nauta 2024

R.Y. Nauta, in: *T&C Rv*, Commentaar op art. 809 Rv (online, 1 april 2024).

Porter e.a. 2021

R.B. Porter e.a., 'Children's Rights in Children's Hearings: The Impact of COVID-19', *The International Journal of Children's Rights* 2021, afl. 2, p. 426-446.

Reflectierapport 2023

Reflectiecommissie familie- en jeugdrechters van de rechtbanken en de gerechtshoven, *Recht doen aan kinderen en ouders: Rapport van de reflectiecommissie familie- en jeugdrechters van de rechtbanken en de gerechtshoven*, februari 2023.

Rešetar & Lucić 2021

B. Rešetar & N. Lucić, 'Croatia', in: W. Schrama e.a. (red.), *International Handbook on Child Participation in Family Law*, Cambridge: Intersentia 2021, p. 133-142.

Van Rooij, Weeland & Thonies 2023

F. B. van Rooij, J. Weeland & C. Thonies, 'Youth care in time of COVID-19: Experiences of professionals and adolescent clients with telehealth', *Children and Youth Services Review* 2023/106874.

Schmidt 2021

E.P. Schmidt, 'Kroniek jeugdstraf(proces)recht', *FJR* 2021/38.

Schrama e.a. 2021

W. Schrama e.a. (red.), *International Handbook on Child Participation in Family Law*, Cambridge: Intersentia 2021.

Schreier 2012

M. Schreier, *Qualitative Content Analysis in Practice*, London: Sage 2012.

Summers & Gatowski 2021

A. Summers & S. Gatowski, *Virtual (Remote) Hearings in Child Welfare Cases: Perspectives from the Field*, 2021.

Summers & Gatowski 2024

A. Summers & S.I. Gatowski, 'A Multimethod Exploration of the COVID-Era Transition to Virtual Hearings in Child Welfare Court Cases', *Child Maltreatment* 2024, afl. 3, p. 440-450.

Ter Voert e.a. 2022

M.J. ter Voert e.a., *Gevolgen van COVID-19 voor de rechtspraak en kwetsbare rechtzoekenden: een onderzoek naar maatregelen en de positie van rechtzoekenden binnen het straf-, civiele jeugdbeschermings-, en vreemdelingenrecht*, ZonMW, februari 2022.

Ter Voert e.a. 2024

M.J. ter Voert e.a., *Digitale zittingen in de Rechtspraak: stand van zaken in straf-, jeugdbeschermings-, vreemdelingen- en toezichtzaken in 2024*, ZonMW, december 2024.

Woodrow e.a. 2022

N. Woodrow e.a., 'Exploring inequalities in health with young people through online focus groups: navigating the methodological and ethical challenges', *Qualitative Research Journal* 2022, afl. 2, p. 197-208.

Zhao 2021

N. Zhao, 'China', in: W. Schrama e.a. (red.), *International Handbook on Child Participation in Family Law*, Cambridge: Intersentia 2021, p. 133-142.

Bijlagen

1. Buitenlandse experts benaderd

Land	Expert	Verbonden aan
België	Dr. Evelyn Merckx	Universiteit Gent en het Agentschap Opgroeien
Bulgarije	Dr. Velina Todorova	University of Plovdiv
Canada	Dr. Rachel Birnbaum Prof. Nicholas Bala	McGill University Queen's University
Duitsland	Felix Leven	University of Bonn
Estland	Dr. Triin Uusen-Nacke	Tartu Circuit Court
Finland	Dr. Salla Silvola	Ministry of Justice of Finland
Griekenland	Dr. Eleni Zervogianni	Aristotle University of Thessaloniki
Hongarije	Prof. Orsolya Szeibert	ELTE Eötvös Loránd University
Kroatië	Prof. Branka Rešetar	University of Osijek
Malta	Dr. Claire Casha	Child and Family Studies, University of Malta
Tsjechië	Dr. Martin Kornel	Masaryk University

2. Topiclijst rechters en raadsheren

Introductie

- **Doel van gesprek:** in kaart brengen hoe digitale kindgesprekken worden ervaren.
- **Setting:** Voorkeur bij rechtbank of online.
- **Semi-gestructureerd interview bestaande uit 3 delen:** eerst over de achtergrond en ervaring van de rechter, vervolgens over kindgesprekken (met vragen afhankelijk van ervaring), afsluiting met normatieve vragen. De vragen in deze topiclijst dienen als eerste richtlijn.
- **Duur gesprek:** 30-60 minuten.

Achtergrond rechter

1. Algemeen

- a. Hoeveel jaar bent u werkzaam als rechter/raadsheer? Meer concreet in de sectie familie- en jeugdrecht? In welke andere secties heeft u ervaring opgedaan?
- b. Welke soort zaken behandelt u in het algemeen?
- c. Hoe digitaal vaardig zou u uzelf omschrijven? Kunt u hier een cijfer aan verbinden in zijn totaliteit en/of in vergelijking met collega's?

Kindgesprekken algemeen

2. Kindgesprekken

- a. Sinds hoelang voert u al kindgesprekken?
- b. Hoeveel kindgesprekken voert u gemiddeld? (bijv. per week of per maand)
- c. Zijn er protocollen of richtlijnen die in uw gerecht worden gebruikt voor het voeren van een kindgesprek?
- d. Is er intervisie over het voeren van kindgesprekken binnen uw gerecht?
- e. Voert u de kindgesprekken voor de zaken die u behandelt doorgaans zelf?
Indien niet, waarom niet?
- f. Hoe lang duren uw kindgesprekken gemiddeld? Is er mogelijkheid tot uitloop?
- g. Wie is er doorgaans aanwezig tijdens het kindgesprek? (bijv. secretaris of anderen)

- h. Vindt het gesprek ook weleens plaats met een kindbehartiger, bijzondere curator of vertrouwenspersoon? Wat zijn volgens u de voor- en nadelen daarvan?
- i. Indien er sprake is van broers/zussen, hoe voert u dan het kindgesprek (samen of alleen) en waarom? Wat zijn volgens u de voor- en nadelen?
- j. Wat is voor u het doel van een kindgesprek?

3. Digitale kindgesprekken

- a. Heeft u ooit digitale kindgesprekken gevoerd? Zo ja, was dit enkel tijdens de COVID-19-pandemie of ook daarvoor of daarna?
- b. Hoeveel digitale kindgesprekken heeft u in totaal gehouden (schatting)?
- c. Zijn er in uw gerecht afspraken, richtlijnen of protocollen over het voeren van digitale kindgesprekken?
- d. Heeft u ervaring opgedaan met digitale (kind)gesprekken in andere secties?
- e. Hoe zou u de digitale kindgesprekken vergelijken met fysieke kindgesprekken?

Ervaringen met digitale kindgesprekken

4. Type zaken en aantallen *(enkel indien ervaring breder dan COVID-19)*

- a. Hoeveel digitale kindgesprekken voert u gemiddeld? (bijv. per week of maand)
- b. In welke type zaken voert u digitale kindgesprekken? Is er een verschil tussen scheidings-, gezags- en omgangszaken en jeugdbeschermingszaken?
- c. Is er een specifieke reden waarom u in bepaalde gevallen een kind digitaal spreekt in plaats van fysiek? Beslist u dit al bij het uitnodigen, omdat een kind het verzoekt of om andere redenen?

5. Vooraf: voorbereiding, informatie, locatie

- a. Bereidt u een digitaal kindgesprek anders voor dan een fysiek kindgesprek?
- b. Ontvangt het kind aanvullende informatie vooraf specifiek gericht op het digitaal voeren van het kindgesprek? (bijv. hoe in te loggen, waar ze het beste het gesprek kunnen voeren, etc.?)
- c. Welke digitale middelen gebruikt u voor het digitale kindgesprek?
- d. Waar zit u als rechter/raadsheer tijdens het digitale kindgesprek (kantoor, speciale ruimte, zittingszaal, thuis)?
- e. Wie is er met u aanwezig tijdens het digitale kindgesprek en hoe doet u dit technisch gezien?
- f. Draagt u een toga tijdens het gesprek?

6. Tijdens het gesprek

- a. Hoe begint u het digitale gesprek?
- b. Zijn er bepaalde dingen waarmee u rekening houdt omdat het gesprek digitaal plaatsvindt?
- c. Stelt u het kind aanvullende vragen omdat het gesprek digitaal plaatsvindt? (bijv. is iemand in de kamer? Waar zit het kind?)
- d. Heeft u het idee dat kinderen weten waarom ze met u aan het videobellen zijn? Stellen kinderen meer of minder vragen tijdens een digitaal kindgesprek?
- e. Waar let u specifiek op bij het kind tijdens het gesprek? Als iets opvalt in negatieve zin, wat doet u dan?
- f. Maakt u zich zorgen over beïnvloeding van het kind, bijv. door een ouder? Heeft u het gevoel dat u dit kunt herkennen, zo ja, hoe? En wat doet u dan?
- g. Hoe gaat u om met mogelijke emoties die tijdens een kindgesprek naar boven komen bij het kind? Verschilt dit van wat u zou doen in een fysiek gesprek?
- h. Heeft, naar uw mening, de leeftijd van het kind invloed op het digitale kindgesprek? In hoeverre een kind het begrijpt en/of praktisch doorstaat?
- i. Hoe eindigt u het digitale gesprek?

7. Na afloop

- a. Hoe neemt u wat het kind u heeft verteld in een digitaal kindgesprek mee in uw beslissing? Verschilt dat met een fysiek kindgesprek?
- b. Wordt er teruggekoppeld naar een kind? Verschilt dit met een fysiek gesprek?
- c. Komt het voor dat u het kind alsnog uitnodigt voor een fysiek kindgesprek?

Geen ervaring met digitale kindgesprekken**8. Redenen en oorzaken**

- a. Waarom voert u geen digitale kindgesprekken?
- b. Denkt u dat er omstandigheden zijn wanneer u wel een digitaal kindgesprek zou overwegen? Beslist u dit al bij het uitnodigen, omdat een kind het verzoekt of om andere redenen?
- c. Zou er voor u een verschil zijn in het type zaken? Bijv. scheidings-, gezags- en omgangszaken en jeugdbeschermingszaken?

9. Hypothetisch/verwachting digitaal kindgesprek: vooraf (voorbereiding, informatie, locatie)

- a. Zou u een digitaal kindgesprek anders voorbereiden dan een fysiek kindgesprek? Zou het kind op een andere manier geïnformeerd dienen te worden?
- b. Welke digitale middelen zou u gebruiken voor een digitale kindgesprek (Teams/ WhatsApp videobellen)?
- c. Waar zou u als rechter/raadsheer het digitale kindgesprek voeren (kantoor, speciale ruimte, zittingszaal, thuis)?
- d. Waar zou de gerechtsjurist zijn tijdens het digitale kindgesprek (zelfde ruimte als rechter/raadsheer of apart ingelogd)? Maakt dit verschil?
- e. Zou u een toga dragen tijdens een digitaal kindgesprek?

10. Hypothetisch/verwachting digitaal kindgesprek: tijdens het gesprek

- a. Zou u een digitaal kindgesprek anders beginnen dan een fysiek gesprek?
- b. Waar zou u rekening mee houden als u een digitaal gesprek zou voeren? Zou u op specifieke dingen letten?
- c. Zou u het kind aanvullende of andere vragen stellen omdat het gesprek digitaal plaatsvindt? (bijv. is iemand in de kamer? Waar zit het kind?)
- d. Zou u zich zorgen maken over beïnvloeding van het kind, bijv. door een ouder? Heeft u het gevoel dat u dit zou kunnen herkennen, zo ja, hoe? Verschilt dit met een fysiek kindgesprek?
- e. Hoe zou u omgaan met mogelijke emoties die tijdens een digitaal kindgesprek naar boven komen bij het kind? Verschilt dit van wat u zou doen in een fysiek gesprek?
- f. Heeft, naar uw mening, de leeftijd van het kind invloed op een digitale kindgesprek? In hoeverre een kind het digitale gesprek begrijpt en/of praktisch doorstaat?
- g. Hoe zou u een digitaal gesprek eindigen?

11. Hypothetisch digitaal kindgesprek: na afloop

- a. Zou u wat het kind u heeft verteld in een digitaal kindgesprek anders meenemen naar de zitting of in uw beslissing dan na een fysiek kindgesprek?

Normatieve vragen

12. Wenselijkheid digitale kindgesprekken

- a. Vindt u dat kindgesprekken vaker digitaal gevoerd zouden kunnen worden? Waarom wel of niet?
- b. Wat zou u ervan vinden als de uitnodigingsbrief standaard de optie zou bieden aan kinderen om te kiezen voor een digitaal kindgesprek?
- c. Hoe kijkt u naar een digitaal kindgesprek in vergelijking met een brief van een kind?
- d. Denkt u dat digitale kindgesprekken voldoende recht doen aan het internationale recht op kinderparticipatie? Waarom wel of niet?
- e. Zijn er (praktische) problemen die een effectief digitaal kindgesprek naar uw mening in de weg zitten?
- f. Heeft u een best practice of tip die u met collega's zou delen over het voeren van digitale kindgesprekken?
- g. Wat zijn volgens u de voor- en nadelen van digitale kindgesprekken?
- h. Welk cijfer zou u digitale kindgesprekken geven in vergelijking met fysieke kindgesprekken?

Afsluiting

- Wilt u verder nog iets kwijt over de onderwerpen die we hebben besproken?
- Wilt u ons als onderzoekers nog iets meegeven?
- Heeft u nog collega's die mogelijk geïnteresseerd zijn in deelname aan het interview?
- Praktisch: Wilt u een verslag van dit gesprek inzien ter controle?

3. Topiclijst gerechtsjuristen

Introductie

- Doel van gesprek: in kaart brengen hoe digitale kindgesprekken worden ervaren.
- Setting: Voorkeur bij gerecht.
- Semi-gestructureerd interview bestaande uit 3 delen: eerst over de achtergrond en ervaring van de gerechtsjurist, vervolgens over (ervaringen met) digitale kindgesprekken, afsluiting met normatieve vragen. De vragen in deze topiclijst dienen als eerste richtlijn.
- Duur gesprek: 30-60 minuten.

Achtergrond

1. Algemeen

- a. Wat is uw functie? Hoe lang heeft u deze functie nu binnen de sectie familie- en jeugdrecht? Heeft u ook bij andere secties gewerkt?
- b. Welke soort zaken behandelt u in het algemeen?
- c. Hoe digitaal vaardig zou u uzelf omschrijven? Kunt u hier een cijfer aan verbinden in zijn totaliteit en/of in vergelijking met collega's?

Kindgesprekken algemeen

2. Kindgesprekken

- a. Sinds wanneer heeft u ervaring opgedaan met kindgesprekken?
- b. Bij hoeveel kindgesprekken bent u gemiddeld aanwezig? (bijv. per week of per maand)
- c. Zijn er protocollen of richtlijnen die in uw gerecht worden gebruikt voor het voeren van een kindgesprek?
- d. Voeren de rechters/raadsheren in uw gerecht doorgaans zelf de kindgesprekken voor de zaken die zij behandelen? Indien niet, waarom niet?
- e. Hoe lang duren de kindgesprekken gemiddeld? Is er mogelijkheid tot uitloop?
- f. Wie is er doorgaans aanwezig tijdens het kindgesprek?
- g. Vindt het gesprek ook weleens plaats met een kindbehartiger, bijzondere curator of vertrouwenspersoon? Wat zijn volgens u de voor- en nadelen daarvan?

- h. Indien er sprake is van broers/zussen, hoe wordt het kindgesprek dan gevoerd (samen of alleen) en waarom? Wat zijn volgens u de voor- en nadelen?
- i. Hoe zou u het doel van een kindgesprek omschrijven?

3. Digitale kindgesprekken

- a. Heeft u ervaring met digitale kindgesprekken? Zo ja, was dit enkel tijdens de COVID-19-pandemie of ook daarvoor of daarna?
- b. Bij hoeveel digitale kindgesprekken was u in totaal aanwezig (schatting)?
- c. Heeft u ervaring opgedaan met digitale (kind)gesprekken in andere secties?
- d. Zijn er in uw gerecht afspraken, richtlijnen of protocollen over het voeren van digitale kindgesprekken?
- e. Hoe zou u de digitale kindgesprekken vergelijken met fysieke kindgesprekken?

Ervaringen met digitale kindgesprekken

4. Type zaken en aantallen *(enkel indien ervaring breder dan COVID-19)*

- a. Bij hoeveel digitale kindgesprekken bent u gemiddeld aanwezig? (bijv. per week of maand)
- b. In welke type zaken worden er digitale kindgesprekken gevoerd? Is er een verschil tussen scheiding-, gezag- en omgangszaken en jeugdbeschermingszaken?
- c. Is er een specifieke reden waarom in bepaalde gevallen een kind digitaal gesproken wordt in plaats van fysiek? Wie beslist dat en wanneer in het proces?
- d. Merkt u een verschil tussen bepaalde rechters of raadsheren in de keuze om wel/niet een kindgesprek digitaal te voeren?

5. Vooraf: voorbereiding, informatie, locatie

- a. Bereidt u een digitaal kindgesprek anders voor dan een fysiek kindgesprek?
- b. Ontvangt het kind aanvullende informatie vooraf specifiek gericht op het digitaal voeren van het kindgesprek? (bijv. hoe in te loggen, waar ze het beste het gesprek kunnen voeren, etc.?)
- c. Welke digitale middelen worden er gebruikt voor het digitale kindgesprek?
- d. Waar zit u tijdens het digitale kindgesprek (kantoor, speciale ruimte, zittingszaal, thuis)? Zit u met de rechter/raadsheer of juist niet?
- e. Dragen de rechters/raadsheren een toga tijdens het gesprek?

6. Tijdens het gesprek

- a. Hoe beginnen rechters/raadsheren een digitaal kindgesprek? Verschilt dit met de fysieke gesprekken, en zo ja, hoe?
- b. Zijn er bepaalde dingen waarmee u of de rechters/raadsheren rekening houdt omdat het gesprek digitaal plaatsvindt?
- c. Worden er aanvullende vragen gesteld aan het kind omdat het gesprek digitaal plaatsvindt? Zo ja, zijn er bepaalde vragen die regelmatig terugkomen?
- d. Heeft u het idee dat kinderen weten waarom ze met de rechter/raadsheer aan het videobellen zijn? Stellen kinderen meer of minder vragen tijdens een digitaal kindgesprek?
- e. Waar let u specifiek op bij het kind tijdens het gesprek? Denkt u dat de rechters/raadsheren op andere aspecten letten tijdens een digitaal kindgesprek dan een fysiek gesprek?
- f. Maken rechters/raadsheren zich zorgen over beïnvloeding van het kind, bijv. door een ouder? Heeft u het gevoel dat u of zij dit kunnen herkennen, zo ja, hoe? En wat gebeurt er dan?
- g. Hoe gaan rechters/raadsheren om met mogelijke emoties die tijdens een kindgesprek naar boven komen bij het kind? Verschilt dit van wat zij doen in een fysiek gesprek?
- h. Heeft, naar uw mening, de leeftijd van het kind invloed op het digitale kindgesprek? In hoeverre een kind het begrijpt en/of praktisch doorstaat?
- i. Hoe eindigen rechters/raadsheren het digitale gesprek?

7. Na afloop

- a. Hoe wordt wat het kind heeft verteld in een digitaal kindgesprek meegenomen in de beslissingen? Verschilt dat met een fysiek kindgesprek?
- b. Wordt er teruggekoppeld naar een kind? Verschilt dit met een fysiek gesprek?
- c. Komt het voor dat het kind alsnog wordt uitgenodigd voor een fysiek kindgesprek?

Normatieve vragen

8. Wenselijkheid digitale kindgesprekken

- a. Vindt u dat kindgesprekken vaker digitaal gevoerd zouden kunnen worden? Waarom wel of niet?
- b. Wat zou u ervan vinden als de uitnodigingsbrief standaard de optie zou bieden aan kinderen om te kiezen voor een digitaal kindgesprek?
- c. Hoe kijkt u naar een digitaal kindgesprek in vergelijking met een brief van een kind?
- d. Denkt u dat digitale kindgesprekken voldoende recht doen aan het internationale recht op kinderopparticipatie? Waarom wel of niet?
- e. Zijn er (praktische) problemen die een effectief digitaal kindgesprek naar uw mening in de weg zitten?
- f. Wat zijn volgens u de voor- en nadelen van digitale kindgesprekken?
- g. Welk cijfer zou u digitale kindgesprekken geven in vergelijking met fysieke kindgesprekken?

9. Reflectie op rechters/raadsheren

- a. Hoe zou u het voeren van digitale kindgesprekken door de rechters/raadsheren samenvatten?
- b. Wat doen rechters/raadsheren naar uw mening goed tijdens digitale kindgesprekken en wat zou beter kunnen? Kunt u hier concrete voorbeelden van geven?
- c. Heeft u een best practice of tip die u met rechters/raadsheren zou delen voor het voeren van digitale kindgesprekken?

Afsluiting

- Wilt u verder nog iets kwijt over de onderwerpen die we hebben besproken?
- Wilt u ons als onderzoekers nog iets meegeven?
- Heeft u nog collega's die mogelijk geïnteresseerd zijn in deelname aan het interview?
- Praktisch: Wilt u een verslag van dit gesprek inzien ter controle?

4. Codeerboek interviews rechtspraak

Categorie	Code	Uitleg code
Algemene informatie kindgesprek <i>Categorie voor codes die zien op de organisatie en het voeren van kindgesprekken in z'n algemeenheid.</i>	8+ horen	Opmerkingen die zien op het verlagen van de leeftijdsgrens naar 8 jaar of het horen van kinderen onder de 12 jaar, overal waar dit aan bod komt.
	Aanwezigen kindgesprek	Antwoorden over de personen die aanwezig zijn tijdens het kindgesprek, zowel griffier, vertrouwenspersoon, etc. Ook het antwoord op de vraag of de rechter z'n eigen zaken/ kinderen spreekt. <i>Met uitzondering van broers en zussen, deze worden onder 'Broers/zussen' gecodeerd.</i>
	Broers/zussen	Opmerkingen/antwoorden over het horen van broers of zussen gezamenlijk of apart.
	Duur kindgesprek	Antwoorden/opmerkingen over de (gemiddelde) duur van kindgesprekken.
	Intervisie	Antwoorden/opmerking over intervisie omtrent het kindgesprek in brede zin, hieronder vallen ook opmerkingen die zien op overleg/feedback tussen griffier-rechter of overleg tussen rechters onderling.
	Planning kindgesprek	Opmerkingen/uitleg over de planning van kindgesprekken in het gerecht (bijv. voorafgaand aan zitting, andere dag, voorkeur van kind uitgesproken, tijdstip in brief, etc.)
	Protocollen of richtlijnen	Opmerkingen/antwoorden over de aanwezigheid van protocollen of richtlijnen in het gerecht. Dit kan ook gaan over de aanwezigheid van informele richtlijnen afgesproken in het team.
	Overig	
Doel van het kindgesprek <i>Beschrijving van het doel van het kindgesprek.</i>	Doel breed	Opmerkingen/antwoorden over het doel van het kindgesprek volgens de geïnterviewden. Onder deze code wordt het hele antwoord en/of alle opmerkingen gecodeerd.
	Niet hulpverlener	Opmerkingen/antwoorden die zien op het feit dat de rechter/raadsheer geen hulpverlener is, en/of dat het doel van een kindgesprek niet een hulp doel heeft.
	Overig	

Categorie	Code	Uitleg code
Impressie digitale kindgesprekken <i>Categorie van codes voor duidelijke uiting van mening over digitale kindgesprekken.</i>	 Negatief (incl. nadelen)	Opmerkingen over de nadelen of negatieve aspecten van een digitaal kindgesprek, dit kan een sterke mening zijn of dat het in negatieve zin afwijkt van een fysiek gesprek. <i>Deze code wordt alleen gebruikt als het antwoord of de opmerking niet onder een andere code valt.</i>
	 Neutraal	Neutrale opmerkingen of meningen over een digitaal kindgesprek. Opmerkingen dat er geen verschil is tussen digitale en fysieke kindgesprekken worden hier alleen maar gecodeerd indien het gaat om de vraag wat het verschil is in algemene termen, niet voor elk los onderdeel. Indien een voordeel gelijk op weegt tegen een nadeel ook hier onder coderen. <i>Deze code wordt alleen gebruikt als het antwoord of de opmerking niet onder een andere code valt.</i>
	 Positief (incl. voordelen)	Opmerkingen over de voordelen of positieve aspecten van een digitaal kindgesprek, dit kan een sterke mening zijn of dat het in positieve zin afwijkt van een fysiek gesprek. <i>Deze code wordt alleen gebruikt als het antwoord of de opmerking niet onder een andere code valt.</i>
Na het kindgesprek <i>Categorie van codes over de rol van het digitaal voeren van een kindgesprek na afloop van het gesprek zelf.</i>	 Op zitting	Opmerkingen/antwoorden over de rol van het online horen van kinderen tijdens de zitting zelf.
	 Terugkoppeling	Opmerkingen/antwoorden die zien op de terugkoppeling van de uitspraak richting het kind en het mogelijke verschil tussen digitaal en fysiek.
	 Uitnodiging fysiek	Opmerkingen/antwoorden over de mogelijkheid om een kind alsnog fysiek uit te nodigen op een gesprek na een digitaal kindgesprek.
	 Overig - Na afloop	

Categorie	Code	Uitleg code
Praktische invulling digitaal kindgesprek <i>Categorie van codes over de praktische invulling van een digitaal kindgesprek (vooraf, tijdens, problemen etc.).</i>	 Aanwezig gesprek	Opmerkingen/antwoorden over wie aanwezig is/kan zijn tijdens een digitaal kindgesprek. <i>Hiermee wordt niet bedoeld dat er bij het kind thuis mogelijk een ouder aanwezig is die meekijkt, dit moet worden gecodeerd onder beïnvloeding of vertrouwelijkheid.</i>
	 Digitale middelen	Opmerkingen/antwoorden over de gebruikte digitale middelen voor het voeren van een digitaal kindgesprek.
	 Digitale vaardigheid	Opmerkingen/antwoorden over de digitale vaardigheid van de geïnterviewde.
	 Locatie gesprek	Opmerkingen/antwoorden over de locatie waarvan het digitale kindgesprek wordt gevoerd door de rechter/raadsheer/gerechtsjurist.
	 Praktische problemen	Opmerkingen/antwoorden over praktische problemen die aanwezig kunnen zijn tijdens een digitaal kindgesprek (denk aan verbinding, locatie, etc.).
	 Toga	Opmerkingen/antwoorden over het dragen van een toga tijdens een (digitaal) kindgesprek.
	 Overig	

5. Topiclijst jongeren

Opening

- Hoi! Ik ben ..., ... jaar oud, werk bij de Raad voor de rechtspraak. [persoonlijk feitje]. Wil jij je ook kort voorstellen?
- Zit je op een fijne plek? Hoe was je dag? Heb je vandaag leuke plannen? Heb je ooit eerder meegedaan aan een interview?
- Uitleg geven doel onderzoek.
- Opname om het uit te typen, jouw naam en alle herleidbare gegevens worden verwijderd, daarna verwijderen we ook de audio-opname. Je mag dit inzien ter controle.
- Tijdens het interview stel ik jou vragen, geef vooral aan als je mijn vraag niet begrijpt, als de vraag onduidelijk is of als je denkt dat ik jouw antwoord verkeerd heb begrepen.

Inhoudelijke vragen

1. Neem me mee in jouw ervaring met het kindgesprek.
 - a. Hoe oud was je toen?
 - b. Waarom was er een rechtszaak?
 - c. Hoe wist je dat er een zaak was?
 - d. Heb je een brief ontvangen?
 - e. Wat vond je van de informatie vooraf?
 - f. Ben je op gesprek geweest?
 - g. Hoe vond je het om de rechter te spreken?
 - h. Heb je na afloop nog wat van de rechter gehoord?
2. Was het een optie om de rechter online te spreken? Heb je daar ervaring mee?
 - a. Indien wel, waarom was het online?
 - b. Indien niet, wat had je ervan gevonden als het online was?
 - c. Wat vond je van het feit dat het nu online/fysiek was?
 - d. Waar was je gaan zitten, als het online was?
3. Hoe kijk je nu op jouw ervaring terug?
 - a. Welk cijfer zou je het geven?
 - b. Welke tips zou je geven aan rechters?
 - c. Wat zou je ervan vinden als online horen vaker een optie zou zijn voor jongeren? Voor- en nadelen?

Einde van het interview

- Zijn er onderwerpen die we niet besproken hebben, die je wel graag kwijt wil?
- Heel erg bedankt dat je de tijd hebt genomen. Hoe vond je het om mee te doen?
- Indien emoties aanwezig, aangeven dat het mogelijk is om met iemand te spreken? Bijvoorbeeld Villa Pinedo als je ervaring hebt met scheiding.
- Ik stuur een online VVV-bon naar je e-mailadres.

6. Jeugdzorg- en jeugdhulpinstellingen benaderd voor interviews met jongeren

- Almata
- Ambulante Jeugdhulp
- Boomerang Zorg
- Bureau Jeugdzorg Limburg regio Midden
- Bureau Jeugdzorg Limburg regio Noord
- Bureau Jeugdzorg Limburg regio Zuid
- Buro J.A.Z.Z.
- Cardea
- Cessio
- Cliëntenraad Jeugdbescherming Amsterdam
- Clientambassadeurs SAVE
- Cliëntenraad DJGB
- Cliëntenraad JBB
- Cliëntenraad Jeugdbescherming West
- Cliëntenraad regiecentrum bescherming en veiligheid
- Clientraad WSG
- Combinatie jeugdzorg
- Curess
- D3
- Dushi Huis
- Elker
- Entrea Lindenhout
- Enver Jongerenraad
- Expertisecentrum jeugdbescherming Gelderland
- ExpEx Amsterdam & Omstreken
- ExpEx regio Utrecht
- Face to face thuisbegeleiding
- Fellowraad Yes We Can Clinics
- Focusgroep met jongerenraad
- Groei Mee
- iHub
- Jarabee
- Jeugd Veilig Verder
- Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond
- Jeugdbescherming Overijssel
- Jeugddorp de Glind
- Jeugdformaat
- Jeugdhulp Friesland
- Juvent
- Kenter
- Kindertelefoon
- KoMee
- Koos
- Koraal
- Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering
- Levvel
- Mutsaers stichting
- Nabij zorg
- Nova Curae
- Pactum Gelderland Overijssel
- Pactum Limburg
- Pactum Noord-Brabant
- Parlan
- Passie voor Jeugd en Gezin
- Pluryn
- Prokino Zorg
- Rading
- Rubix
- Samen!
- Samenwerkende jeugdhulp
- Scoor pleegzorg
- Sensazorg
- Siloan

- Spoor 030
- Sterk Huis
- Stichting woonbegeleiding jongvolwassenen
- ThorZo
- Time out huis plus
- Timon
- Turn Over
- Veerkracht Jeugdhulp
- Veilig Thuis Gelderland Midden
- Veilig Thuis IJsselland
- Veilig Thuis Noord Oost Gelderland
- Via Jeugd
- Vigere
- William Schrikker Gezinsvormen
- Wolfert in context
- XONAR
- Yorneo
- Youké
- Zorg Muiters
- Zorggroep exact
- Zuid Limburg Zorgt Samen

7. Overzicht uitspraken jurisprudentie onderzoek

De zaken zijn onderverdeeld als (a) 74 zaken waarin digitale kindgesprekken zijn gevoerd, (b) 3 zaken waarin ze digitaal zouden plaatsvinden, maar dit niet is gebeurd, (c) 11 zaken waarin een digitaal kindgesprek als optie voor de toekomst is benoemd, en (d) 1 zaak waarin het niet wordt toegestaan.

Uitspraken waarin een digitaal kindgesprek is gevoerd (74)

Gerechtshoven:

Hof Amsterdam, 21-12-2021, [ECLI:NL:GHAMS:2021:4217](#)
 Hof Amsterdam 28-05-2024, [ECLI:NL:GHAMS:2024:1557](#)
 Hof Arnhem-Leeuwarden 26-08-2020, [ECLI:NL:GHARL:2020:6701](#)
 Hof Arnhem-Leeuwarden 05-10-2021, [ECLI:NL:GHARL:2021:9356](#)
 Hof Arnhem-Leeuwarden 09-02-2023, [ECLI:NL:GHARL:2023:1232](#)
 Hof Arnhem-Leeuwarden 05-03-2024, [ECLI:NL:GHARL:2024:1710](#)
 Hof 's-Hertogenbosch 12-05-2020, [ECLI:NL:GHSHE:2020:1552](#)
 Hof 's-Hertogenbosch 05-08-2021, [ECLI:NL:GHSHE:2021:2489](#)
 Hof 's-Hertogenbosch 05-08-2021, [ECLI:NL:GHSHE:2021:2488](#)
 Hof 's-Hertogenbosch 22-12-2022, [ECLI:NL:GHSHE:2022:4589](#)
 Hof 's-Hertogenbosch 20-07-2023, [ECLI:NL:GHSHE:2023:2401](#)
 Hof 's-Hertogenbosch 18-01-2024, [ECLI:NL:GHSHE:2024:108](#)
 Hof Den Haag 13-05-2020, [ECLI:NL:GHDHA:2020:1025](#)
 Hof Den Haag 13-05-2020, [ECLI:NL:GHDHA:2020:973](#)
 Hof Den Haag 19-10-2020, [ECLI:NL:GHDHA:2020:2020](#)
 Hof Den Haag 16-02-2022, [ECLI:NL:GHDHA:2022:2543](#)
 Hof Den Haag 30-04-2025, [ECLI:NL:GHDHA:2025:875](#)

Rechtbanken:

Rb Amsterdam 13-04-2022, [ECLI:NL:RBAMS:2022:2370](#)
 Rb Amsterdam 21-04-2023, [ECLI:NL:RBAMS:2023:8914](#)
 Rb Den Haag 14-07-2020, [ECLI:NL:RBDHA:2020:15423](#)
 Rb Den Haag 02-06-2020, [ECLI:NL:RBDHA:2020:6297](#)
 Rb Den Haag 22-02-2021, [ECLI:NL:RBDHA:2021:1514](#)
 Rb Den Haag 06-04-2021, [ECLI:NL:RBDHA:2021:3637](#)
 Rb Den Haag 14-05-2021, [ECLI:NL:RBDHA:2021:5262](#)
 Rb Den Haag 04-06-2021, [ECLI:NL:RBDHA:2021:6243](#)
 Rb Den Haag 23-06-2021, [ECLI:NL:RBDHA:2021:7158](#)
 Rb Den Haag 29-06-2021, [ECLI:NL:RBDHA:2021:7066](#)

Rb Den Haag 05-07-2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14186
Rb Den Haag 27-07-2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14194
Rb Den Haag 13-08-2021, [ECLI:NL:RBDHA:2021:8996](#)
Rb Den Haag 12-10-2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:11933
Rb Den Haag 17-11-2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14619
Rb Den Haag 08-12-2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:14618
Rb Den Haag 21-12-2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:15301
Rb Den Haag 12-01-2022, [ECLI:NL:RBDHA:2022:117](#)
Rb Den Haag 09-03-2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:2520
Rb Den Haag 10-03-2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:10251
Rb Den Haag 11-03-2022, [ECLI:NL:RBDHA:2022:2061](#)
Rb Den Haag 17-03-2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:2521
Rb Den Haag 19-02-2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:2765
Rb Den Haag 21-05-2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:9364
Rb Den Haag 24-07-2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:11753
Rb Den Haag 20-12-2024, ECLI:NL:RBDHA:2024:22720
Rb Gelderland 03-07-2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:3228
Rb Gelderland 22-02-2021, ECLI:NL:RBGEL:2021:859
Rb Gelderland 13-04-2021, [ECLI:NL:RBGEL:2021:2261](#)
Rb Gelderland 31-12-2021, ECLI:NL:RBGEL:2021:7211
Rb Gelderland 09-12-2022, [ECLI:NL:RBGEL:2022:7581](#)
Rb Gelderland 25-10-2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:9612
Rb Gelderland 18-02-2025, ECLI:NL:RBGEL:2025:1581
Rb Gelderland 07-04-2025, [ECLI:NL:RBGEL:2025:2631](#)
Rb Limburg 16-03-2021, ECLI:NL:RBLIM:2021:2523
Rb Limburg 15-02-2022, ECLI:NL:RBLIM:2022:1312
Rb Midden-Nederland 29-05-2020 ECLI:NL:RBMNE:2020:6010
Rb Midden-Nederland 01-12-2020, [ECLI:NL:RBMNE:2020:5456](#)
Rb Midden-Nederland 17-11-2021, [ECLI:NL:RBMNE:2021:5611](#)
Rb Midden-Nederland 20-03-2024, [ECLI:NL:RBMNE:2024:2807](#)
Rb Noord-Holland 26-08-2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:6612
Rb Noord-Holland 07-10-2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:7881
Rb Noord-Holland 27-01-2021, ECLI:NL:RBNHO:2021:670
Rb Noord-Holland 17-03-2021, ECLI:NL:RBNHO:2021:2164
Rb Noord-Holland 21-10-2021, ECLI:NL:RBNHO:2021:9282
Rb Noord-Holland 08-02-2022, ECLI:NL:RBNHO:2022:965
Rb Noord-Holland 25-04-2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:7704
Rb Rotterdam 25-08-2022, ECLI:RBROT:2022:9661
Rb Zeeland-West-Brabant 07-05-2021, [ECLI:NL:RBZWB:2021:2465](#)

Rb Zeeland-West-Brabant 30-08-2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:5328
 Rb Zeeland-West-Brabant 12-10-2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:7067
 Rb Zeeland-West-Brabant 12-05-2023, [ECLI:NL:RBZWB:2023:5427](#)
 Rb Zeeland-West-Brabant 25-10-2023, [ECLI:NL:RBZWB:2023:7598](#)
 Rb Zeeland-West-Brabant 13-12-2023, [ECLI:NL:RBZWB:2023:9261](#)
 Rb Zeeland-West-Brabant 18-06-2024, [ECLI:NL:RBZWB:2024:4537](#)
 Rb Zeeland-West-Brabant 27-02-2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:1582
 Rb Zeeland-West-Brabant 03-03-2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:2502

Uitspraken waarin digitale kindgesprekken zouden plaatsvinden, maar het niet is gebeurd (3):

Hof 's-Hertogenbosch 30-07-2020, [ECLI:NL:GHSHE:2020:2437](#)
 Rb Amsterdam 28-01-2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:348
 Rb Rotterdam 27-03-2025, ECLI:NL:RBROT:2025:4416

Uitspraken waarin een digitaal kindgesprek als toekomstige optie wordt benoemd (11):

Rb Amsterdam 29-10-2021, [ECLI:NL:RBAMS:2021:6711](#)
 Rb Den Haag 23-04-2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:4679
 Rb Den Haag 06-02-2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:1647
 Rb Den Haag 12-03-2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:5410
 Rb Den Haag 18-03-2025, [ECLI:NL:RBDHA:2025:4897](#)
 Rb Den Haag 18-03-2025, [ECLI:NL:RBDHA:2025:4898](#)
 Rb Rotterdam 13-12-2024, ECLI:NL:RBROT:2024:13532
 Rb Rotterdam 27-03-2025, ECLI:NL:RBROT:2025:4415
 Rb Zeeland-West-Brabant 14-10-2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:7062
 Rb Zeeland-West-Brabant 10-01-2024, ECLI:NL:RBZWB:2024:117
 Rb Zeeland-West-Brabant 07-01-2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:500

Uitspraak waarin digitaal kindgesprek niet wordt toegestaan (1):

Hof Arnhem-Leeuwarden 03-10-2023, [ECLI:NL:GHARL:2023:8288](#)

